

TIETOSUOJAVALTUUTETUN TOIMISTO

VUOSIKERTOMUS 2006

Sisältö

1. **Tietosuojavaltuutetun katsaus 2006**
 2. **Tietosuojan vuosi 2006**
 - 2.1 **Ennaltaehkäisevä toiminta**
 - 2.1.1 Sidosryhmäyhteistyö
 - 2.1.2 Yleisohjaus
 - 2.1.3 Koulutustoiminta
 - 2.1.4 Tiedotustoiminta
 - 2.1.5 Lainsäädännön ja hallinnon kehittäminen
 - 2.1.6. Ennakkovalvonta
 - 2.1.7 Tietopalvelu
 - 2.2. **Oikeusturvapalvelut ja ratkaisutoiminta**
 - 2.2.1 Vireille tulleiden asioiden käsittely
 - 2.2.2 Syyttäjille ja tuomioistuimille annetut lausunnot
 - 2.3 **Tarkastustoiminta**
 - 2.4 **Kansainvälinen toiminta**
 3. **Tietosuojavaltuutetun toimiston resurssit ja toiminta-ajatus**
 - 3.1 Henkilöstö ja talous
 - 3.2 Kustannusten ja henkilötyövuosien jakaantuminen
 - 3.3 Toiminta-ajatus ja arvot
 - 3.4 Yhteystiedot
 4. **Oikeusministeriön valtion talousarvioasetuksen 66 i §:n mukainen kannanotto**
 5. **Tietosuojaa koskevia ratkaisuja ja kannanottoja v. 2006**
 6. **Tietosuojalautakunnan vuosi 2006**
 - 6.1. Tietosuojalautakunnan tehtävät
 - 6.2 Katsaus vuoden 2006 toimintaan
 - 6.3. Tietosuojalautakunnan kokoonpano
 7. **Dataombudsmannens översikt 2006**
- LIITTEET**
1. Yleisohjausaineisto
 2. Tilastotietoja käsitellyistä ja vireillesaatetuista asioista
 3. Annetut lausunnot lainsäädäntöhankkeista
 4. Osallistuminen työryhmiin

Kansikuva: Tietosuojavaltuutetun toimiston osasto helmikuussa 2006 Rekisteripoolin järjestämässä Rekisterit auki! –tapahtumassa Patentti- ja rekisterihallituksen Innogalleriassa. Kuvaaja Sinikka Sipola.

1. TIETOSUOJAVALTUUTETUN KATSAUS 2006

Tehtävät ja tilanne

Oikeuspoliittinen tutkimuslaitos OPTULA tarkasteli toimintavuoden aikana ilmestyneessä tutkimuksessaan tietosuoja lähinnä kansalaisten näkökulmasta.¹ Tutkimuksen mukaan Suomi edustaa tietosuojalainsäädännön rakenteen perusteella eurooppalaista mallia, jolle ominaisia luonteenpiirteitä ovat kattavaan yleislainsäädäntöön perustuva sääntelystrategia ja kansalliset tietosuojaviranomaiset lainsäädännön valvojina.

Amerikkalainen professori Colin J. Bennet on vuonna 2002 julkaistussa tutkimuksessaan, joka vastaa pääosin myös suomalaista todellisuutta, kuvannut tietosuojavaltuutettujen tehtävät seuraavasti: 1) Asiamies, 2) Tarkastaja, 3) Konsultti, 4) Valistaja, 5) Poliittinen neuvonantaja, 6) Neuvottelija, 7) Täytäntöön panija ja 8) Kansainvälinen lähettäjä. Itse lisäksi tähän kattavaan luetteloon luonnollisesti myös viraston päällikkönä toimimisen.² Onnistumisemme edellä esitettyjen Bennetin mainitsemien monipuolisten tehtävien hoitamisessa on esitetty toisaalla tässä toimintakertomuksessamme.

OPTULAnkin mukaan tietosuojan sääntelyyn sisältyy ristiriitaisia intressejä, koska siinä on otettava huomioon samanaikaisesti kansalaisten oikeudet ja rekisterinpitäjien edut.

Kansainvälisesti arvioiden tietosuojalainsäädäntö on laajentunut ja rekisteröityjen oikeudet ovat parantuneet viime vuosikymmeninä. Tätä tietosuojan ”sateenvarjoa” kuvaa oheinen kaavio (ei tyhjentävä):

***Euroopan ihmisoikeussopimus 6 artikla
EU:n perustamissopimus 8 artikla
Yleinen tietosuojadirektiivi 95/46/EY
Sähköisen viestinnän tietosuojadirektiivi 02/58/EY
muut direktiivit
kansalliset lait***

Suomen tietosuoja arvioitiin myös kansainvälisissä vertailuissa; komission rahoittaman ePROTDAT –tutkimuksen mukaan sijoitumme Saksan ja Itävallan jälkeen kolmannelle sijalle.

¹ Muttilainen, Vesa. 2006. *Suomalaiset ja henkilötietojen suoja. Kyselytutkimusten ja viranomaistilastojen tietoja 1990-luvulta ja 2000-luvun alusta*. Helsinki. Oikeuspoliittinen tutkimuslaitos.

² kts. Colin J. Bennet (2002)

Aiemmin mainitsemani OPTULA:n tutkimuksen mukaan Suomessa henkilötietojensa suojaa epäilee suhteellisesti hieman pienempi osa väestöstä kuin koko Euroopan Unionin alueella. Suomessa näiden ”epäilijöiden” osuus on kuitenkin kasvanut kun taas EU:n alueella se on pysynyt ennallaan. Tämä kehityssuunta on tietysti valitettava ja sellainen, johon rekisterinpitäjien tulisi välittömästi reagoida ryhtymällä aktiivisemmin luottamusta lisääviin toimiin.

Noin kolmannes suomalaisista kokee joutuneensa luovuttamaan liikaa tietoja viranomaisten ja yritysten rekistereihin. Tähän lopputulokseen voi nähdäkseni olla ainakin seuraavat kaksi syytä. Ensinnä tietojärjestelmien suunnittelu voi olla epäonnistunut ja näin aiheuttaa tarpeettomia toimenpiteitä ja jopa kustannuksia niin rekisteröidyille kuin rekisterinpitäjille. Toiseksi tulos viittaa suomalaiseen perisyntiin, eli siihen, etteivät rekisterinpitäjät avoimesti perustele tietojen keräämisen tarvetta (oikeus tulla informoiduksi).

OPTULAN tutkimuksen huomio kiinnittyi myös siihen, että kansalaisten vireille saattamien asioiden lukumäärä tietosuojavaltuutetun toimistossa on kaksinkertaistunut kymmenessä vuodessa. Toimistomme tilastojen mukaan tässä on tapahtunut myös siirtymää viranomaisia koskevista asioista yksityisen sektorin suuntaan.³ Syinä tällaiseen kehitykseen mielestäni ovat mm. julkisen sektorin keskitetympi ohjaus jota mm. lainsäädäntö voimakkaammin tukee, henkilötietojen käsittelyn selkeämpi perustuminen laissa määriteltyihin tehtäviin, tiukempi viranomaiskontrolli ja toisaalta yksityisen sektorin liiketoimintamuotojen ja –tapojen nopeahko muuttuminen. Vaikutusta saattaa olla myös ”koitetaan kepillä jäätä” –mentaliteetilla. Yhteinen nimittäjä kummallekin sektorille on lisäksi vallitseva osaamisvajae.

OPTULA toteaa myös, että kansalaisten näkemykset tietosuojasta vaihtelevat melko vähän eri väestöryhmissä. Tämä on ilahduttava tulos, sillä henkilötietojen suojahan on osa suomalaista ja eurooppalaista perusoikeusjärjestelmää.

Henkilöiden tiedollisiin oikeuksiin kohdistuvat rikokset lisääntyvät hitaasti mutta varmasti. Tietoisuuden tason kohoaminen, paremmat, kiinnijäämisriskiä lisäävät suojaamisjärjestelmät ja rikoksia tutkivien tahojen parantunut osaaminen selittänevät tätä kehitystä.⁴ Lopuksi OPTULA peräänkuuluttaa tarvetta lisätä tutkimusta ja tehdä siitä entistä säännöllisempää. Tähän käsitykseen on helppo yhtyä. Olenkin korostanut tarvetta sisällyttää tietosuojaksi kansallista tietoyhteiskuntabarometriä.

³ Samanaikaisesti käytössä olevat henkilöresurssimme ovat lisääntyneet noin 50 %.

⁴ Toimintavuoden aikana Valtakunnan syyttäjänvirasto ja tietosuojavaltuutetun toimisto järjestivät asiasta yhteistyötahojensa kanssa koulutustapahtumia.

Kansainväliset asiat

Tietosuojavaltuutetun toimiston yhdeksäntenätoista toimintavuonna erityisesti kansainväliset tietosuoja-asiat työllistivät tietosuojavaltuutettua huomattavan paljon. Vuoden jälkimmäisenä puoliskona Suomi toimi Euroopan Unionin puheenjohtajana. Tähän kauteen liittyi myös monia muita kokouksia, joista suurin ja näkyvin oli ASEM -kokous. Kokouksen yhteydessä järjestetyn mielenosoituksen ja siihen kohdistuneen poliisioperaation jälkipyykkiä pestään vieläkin, niin poliisin itsensä kuin eduskunnan oikeusasiamiehen ja tietosuojavaltuutetun toimesta. Oma huoleni asiassa oli, ettei kenenkään kiinnitetun kohdalle aiheettomasti tallenneta sellaista tietoa, joka myöhemmin saattaisi perusteettomasti estää esimerkiksi opiskelu- tai työpaikan saannin.

Puheenjohtajakaudellamme tapahtui monia merkittäviä yleiseurooppalaisia tietosuoja-asioita; Suomen johdolla ja komission avustuksella neuvoteltiin valmiiksi uusi lentomatkestäjien henkilötietojen välittämistä Yhdysvaltain viranomaisille koskeva sopimus. Sopimus poistaa ainakin väliaikaisesti sen oikeudellisen epävarmuuden, jonka vallitessa lentoyhtiöiden on pitänyt ennen sopimuksen syntymistä toimia.

Jo ennen kyseistä sopimusta julkisuuteen tuli tieto, jonka mukaan kansainvälisiä maksunvälitystehtäviä hoitanut SWIFT -osuuskunta oli joutunut luovuttamaan näitä tietoja koskevat tiedot yhdysvaltalaisille viranomaisille. Tekemämme Suomen Pankkiyhdistykselle kohdistetun kyselyn perusteella näytti siltä, etteivät suomalaiset pankit – saati niiden asiakkaat - olleet tietoisia tästä käytännöstä. Asian selvittelyä jatketaan edelleen.

Myös oikeusviranomaisten välistä tiedonvaihtoa koskeva niin sanottu Eurojust -sopimus solmittiin Suomen puheenjohtajakaudella EU:n ja USA:n välille.

Euroopan Unionin lähinnä terrorismin ja vakavan rikollisuuden torjuntaan tähtäävissä toimissa on nähtävissä ainakin neljä perusasiakirjaa. Haagin-ohjelma, joka seuraten edellisellä Suomen puheenjohtajakaudella aloitettua Tampereen-ohjelmaa luo eräänlaisen sateenvarjon tälle yhteistyölle. Toinen merkittävä aloite on 4.10.2005 tehtyyn komission ehdotukseen perustuva ns. III-pilarin tietosuojan puitepäättös, joka ei kuitenkaan vielä toistaiseksi – valitettavasti – ole johtanut kolmannen pilarin alaan kuuluvien asioiden osalta tietosuojan harmonisointiin. Lisäksi edelleen auki on kysymys saatavuusperiaatetta kokevasta ehdotuksesta, joka olisi merkinnyt mm. toisten maiden viranomaisten pääsyä suomalaisiin tietokantoihin. Neljäntenä instrumenttina on käytetty Prümin sopimusta, johon Suomikin sittemmin liittyi. Kokonaiskuva on mielestäni huolestuttavan sirpaleinen, sillä jokainen edellä mainituista instrumenteista johtaa ainakin joissain tapauksissa mittaviin kansalliseen lainsäädäntöömme kohdistuviin muutospaineisiin. Toisaalta on tietysti välttämätöntä kiireellisesti organisoida näiden yhteistyömuotojen ja henkilötietojen käytön kattava valvonta myös eurooppalaisella tasolla.

Komissio arvioi aika ajoin myös yleisen tietosuojadirektiivin toimivuutta. Tässä yhteydessä se on vahvistanut sitoutumisensa tietosuojan harmonisointipyrkimyksiin ja kehottanut artikla 29:n mukaista työryhmää ryhtymään entistä kiinteämpään yhteistoimintaan.⁵ Tästä johtuen sanotun WP29-työryhmän toimesta aloitettiin ensimmäisen yleiseurooppalaisen

⁵ Komissio toteaa myös, ettei tietosuoja aiheuta ongelmia sisämarkkinoilla ja että rekisterinpitäjien itseohjautuvuutta olisi tuettava (COM (2007) 87 final).

tarkastuksen valmistelut. Tarkastettavaksi toimialaksi valittiin yksityiset, vapaaehtoisia sosiaalivakuutuksia tarjoavat yritykset. Suomen osalta tämä tarkastus sujui hyvin.

EU:hun liittyneet kymmenen uutta jäsenvaltiota liittyivät samalla myös Schengen-sopimukseen. Osallistuin viiden maan tietosuojatarkastuksiin ensin jäsenenä ja lopuissa viidessä tarkastusryhmän johtajana. Schengen-sopimukseen liittyen tarkastetaan uusien maiden maa-, meri- ja ilmarajavalvonta sekä tietosuoja. Tämäkin ilmentää osaltaan tietosuojan keskeistä merkitystä. Kolmeen jäsenvaltioon joudutaan tietosuojan osalta suorittamaan uusintatarkastukset.

Kotimaista kehitystä

Toimintavuoden aikana osallistuin uuden kansallisen tietoyhteiskuntastrategian suunnittelun johtoryhmän työskentelyyn. Työ sai nimekseen ”Kiinailmiöstä Suomi-ilmiöön”. Tämä ohjelma pyrkii edelleen huomioimaan kansalaisten perusoikeudet ja tietosuojan tietoyhteiskunnassamme.

Liikenne- ja viestintäministeriö teetti HIIT:ssä (Helsinki Institute of Information Technology) selvityksen niin sanotun ubiikin yhteiskunnan eduista, haitoista, haasteista ja riskeistä. Selväksi tuli, että erityisesti tietosuoja ja oikeutemme yksityisyyteen tulevat olemaan suurien haasteiden edessä. Ilahduttavana pidän sitä, että jo kehityksen tässä vaiheessa on tietosuojaan osattu kiinnittää sen tarvitsemaa huomiota. Aika näyttää, mihin suuntaan kehitys tulee tällä ”Ubiquitous computing” –tiellä johtamaan.

Julkisen- ja yksityisen sektorin hyvin toimivan yhteistyön edustava näyte oli järjestyksessään kolmas kansallinen tietoturvallisuuspäivä viime vuoden helmikuussa. Päivän ja siihen liittyvien monien tapahtumien keskeisinä kohdejoukkoina olivat koulut ja pk-sektori. Tätä valintaa pidän erityisen onnistuneena, mutta samalla haluan muistuttaa, että tietoturvallisuustyön ja kansalaisten tietoisuuden lisäämiseen tähtäävien toimenpiteiden tulee olla jatkuvia ja mahdollisimman kattavia.

Toimintavuoden aikana suurta huomiota osakseen sai työmarkkinaosapuolten valmisteleva sähköisen viestinnän tietosuojalain muutosehdotus. Se olisi ainakin jossain määrin lisännyt työnantajien oikeutta tarkkailla työntekijöiden sähköpostiviestintää ja jopa viestinnän sisältöjä. Oma linjani asiassa oli, että primäärinä tarpeena oleva liike- ja ammattisalaisuuksien suojaaminen tulisi voida toteuttaa jo ennen viestintävaiheeseen siirtymistä. Oikeuskanslerin annettua asiasta pyydetyt lausuntonsa jäi se ainakin toistaiseksi jatkovalmistelun varaan. Suomi myös esitti varaumansa ns. teletunnistetietojen pakkotallennusdirektiivin (2006/24/EY) voimaansaattamisesta.

Kunta- ja palvelurakennemuutos hyväksyttiin eduskunnassa. Se tulee aiheuttamaan siirtymäaikanaan huomattavia uudistuksia palvelutuotantoon ja niitä tukeviin tietojärjestelmiin. Toinen tällainen mittava hanke oli terveydenhuollossa toteutettavaksi päätetty uudistus. Siirtyminen sähköisiin potilaskertomuksiin ja siihen liittyvä KELA:n rooli kansallisena toimijana tulee selkeyttämään tilannetta ja myös lisäämään järjestelmän läpinäkyvyyttä kansalaisiin päin. Haasteet tietoturvalle ovat mittavat.

Oman ongelmaryhmänsä ovat muodostaneet erilaiset tunnistamis- ja etäasiointipalvelut. Kävi ilmi, että niin sanotuissa mobiileissa pikavippilainoissa asiakkaan tunnistus tapahtuu siten puutteellisesti, että identiteettivarkauksilta ei ole voitu välttyä. Toimistomme ryhtyi selvittämään asiaa. Osittain ehkä siitäkin syystä eräät alan toimijat ovat nyttemmin laatineet toimialalla noudatettavaksi tarkoitetut eettiset pelisäännöt. Toisaalta vilkas keskustelu väestötietojärjestelmään luodun ja tallennetun sähköisen asiointitunnuksen osalta jatkui. Alan toimijat ja potentiaaliset toimijat halusivat saada käyttöönsä väestötietojärjestelmästä SATU-tunnuksen. Vaatimusta perusteltiin muun ohella valmiilla infrastruktuurilla ja yhteensopivuudella. Väestörekisterikeskus ei puolestaan SATU:a suostunut luovuttamaan. Väestörekisterikeskuksessa katsottiin, että SATU:a on lainsäädännön mukaan mahdollista käyttää vain valtion varmentamassa HST - varmenteessa. Tähän keskusteluun kaipasi aitoa riski-analyysia, koska katson, että kaikkien munien laittaminen samaan koriin on ongelmallista. Ongelmallista se on myös lainsäädännöllisesti, sillä tietosuojadirektiivin 95/46/EY mukaan yleisesti käytettävänä olevista henkilönumeroista olisi säädettävä tietosuojalainsäädännössä. Vastuukysymykset ja ehkäpä myös asian kilpailuoikeudellinen puolikin vaativat vielä selvittelyä.

Tällä hetkellä ollaan jo siirtymässä sähköisestä asiointitunnuksesta ihmisen iholle tai jopa sen alle.. Radiotaajuusteknologian käytöstä – ja uhista - ja siihen liittyvistä biometristen tunnistusten käytöstä ensimmäiset kokemukset on jo saatu. Biometrisista tunnistuksista valmistellaan lakia ja samoin maassa on istunut biopankkitoimintaa pohtiva toimikunta.

Vaikuttavuus

Toimistomme toiminta-ajatuksena on ollut ennaltaehkäistä tietosuojaan liittyvien oikeudenloukkausten syntyminen. Käytetyn TARMO -työajan seurantajärjestelmän osoittamien tietojen mukaan käytämme työajastamme vain noin viidenneksen varsinaiseen jälkikäteiseen kanteluiden ratkaisutoimintaan. Yhteiskunnallista vaikuttavuuttamme edellä mainitussa tarkoituksessa olemme pyrkineet edistämään _integroitumalla toiminnallisesti erilaisiin ryhmiin, toimikuntiin jne. Toimistomme vaikuttavuutta kuvaavat tunnusluvut on esitetty toisaalla tässä toimintakertomuksessa.

Lopuksi

Henkilöstössämme tapahtui huomattava muutos, kun toimistoamme sen koko 19-vuotisen historian ajan palvellut toimistopäällikkö, tietosuojavaikuttajan sijainen Maija Kleemola siirtyi eläkkeelle. Maijan myötä korvaamattoman suuri määrä toimistomme ”hiljaista viisautta” poistui käytöstämme. Uudeksi toimistopäälliköksi oikeusministeri nimitti VT Elisa Kumpulan 13.11.2006 alkaen.

Voin kiitollisuudella todeta, että koko toimiston henkilöstö teki jälleen parastaan tietosuojan edistämiseksi.

Helsingissä 10. päivänä syyskuuta 2007

REIJO AARNIO
tietosuojavaikuttaja

2. TIETOSUOJAN VUOSI 2006

Tietosuojavaltuutetun toimiston konkreettiset tulostavoitteet on määritelty vuosittain oikeusministeriön tulostavoiteasiakirjoissa laadittavassa toimintasuunnitelmassa. Siinä on eritelty tulostavoitteet ennaltaehkäisevälle toiminnalle, oikeusturvapalveluille, viestintäpalveluille, kansainväliselle toiminnalle sekä henkilöstöpalveluille.

Tietosuojavaltuutetun toimiston henkilötietolain soveltamiseen liittyvä ohjaus- ja valvontatehtävä on valtakunnallinen ja kattaa sekä julkisen sektorin että yksityisen sektorin rekisterinpitäjät ja rekisteröidyt. Valtuutetun ohjaus- ja valvontatoimivalta ulottuu henkilötietolain lisäksi erityislainsäädännön perusteella tapahtuvaan henkilötietojen käsittelyyn. Henkilötietolaissa säädettyjen vaatimusten huomioon ottaminen on keskeinen laatutekijä tietoyhteiskunnan toimivuuden varmistamisessa

Toiminnan vaikuttavuutta on arvioitu erilaisten kyselyjen, selvitysten ja niiden tulosten perusteella sekä seuraamalla toimistoon vireille saatettujen asioiden määriä, laatua ja asioiden jakautumista.

2.1 ENNALTAEHKÄISEVÄ TOIMINTA

Tietosuojavaltuutetun toimiston päätehtäväksi on määritelty ennaltaehkäisevä toiminta. Oikeusministeriön kanssa sovittiin vuodelle 2006 tulostavoitteiksi (Tietosuojavaltuutetun toimiston tulostavoiteasiakirja 27.9.2005)

- vastaaminen kansalaisten kasvaviin yleisiin odotuksiin (mm. sähköisten palveluiden kehittyminen, eurooppalaisen oikeuskäytännön vaikutus)
- toimintaympäristön ja lisääntyvien tehtävien muutoksien hallinta
- vaikuttavuuden lisääminen ohjausaineiston ja tiedotteiden oikealla kohdentamisella, sekä yhteistyöllä valtakunnallisten toimijoiden ja muiden järjestöjen ja kansalaisiin kohdennettavan tiedottamisen osalta etenkin kansalaisjärjestöjen kanssa
- resurssien kohdentaminen sidosryhmien kanssa järjestettävän yhteisen, vaikuttavuudeltaan laajan ja maksuttoman koulutustoiminnan kehittämiseen.

Ennaltaehkäisevä toiminta on jaettu eri toimintamuotoihin:

- 1) sidosryhmäyhteistyö
- 2) yleisohjaus- ja tiedoteaineiston tuottaminen
- 3) tiedottaminen ja muu viestintä
- 4) lausuntojen antaminen lainsäädännöllisistä ja hallinnollisista uudistuksista
- 5) lausuntojen antaminen toimialakohtaisista käytännösäännöistä
- 6) rekisterinpitäjäkohtainen neuvonta ja ohjaus sekä konsultointi
- 7) ennakkovalvonta (tietosuojavaltuutetun toimistolle toimitetut ilmoitukset).

Ennaltaehkäisevään toimintaan käytettiin toimiston 21,33 henkilötyövuodesta arviolta 5,03 htv:tta. Kustannusosuus toimintamenoista oli 330 467 euroa eli 24 %.

2.1.1 Sidosryhmäyhteistyö

Sidosryhmien kanssa tehtävä yhteistyö on keskeinen keino toimistolle asetettujen tavoitteiden aikaansaamiseksi. Erityisesti tavoitteena on ollut tietosuojan integroinnin edistäminen, mutta myös rekisterinpitäjien ja rekisteröityjen osaamisen edistäminen, sekä eri toimijoiden välisen vuorovaikutuksen lisääminen. Sidosryhmissä keskustellaan tietosuojan toteuttamisesta ja etsitään yhdessä parhaita käytäntöjä sekä tiedotetaan niistä eri foorumeilla.

Sidosryhmäyhteistyön tehokkuutta arvioidaan osallistumisen laajuudella. Organisoituun sidosryhmäyhteistyöhön on osallistuttu sekä valtakunnallisella tasolla että hallinnonala- ja toimialakohtaisen yhteistyön muodossa. Kaikkiaan tietosuojavaltuutetun toimiston edustajat ovat osallistuneet toimintavuoden aikana noin kuuteenkymmeneen neuvottelukuntaan, työryhmään tai muuhun yhteistyöryhmään.

Valtakunnallisella tasolla tietosuojavaltuutettu on kuulunut jäsenenä tai asiantuntijajäsenenä tietoyhteiskuntaneuvostoon, tietoturvallisuusasiain neuvottelukuntaan sekä valtion tietoturvallisuuden johtoryhmään. Lisäksi toimiston edustajia on osallistunut useisiin johtoryhmän alaisiin työryhmiin, sekä valtakunnallisen tietoturvapäivän (7.2.2006) työryhmien toimintaan. Tietoturvapäivä on julkishallinnon, elinkeinoelämän ja järjestöjen yhteinen hanke, jonka tarkoituksena on muun muassa edistää koululaisten turvallista Internetin käyttöä. Vuoden 2006 tietoturvapäivän keskeisinä kohderyhminä olivat peruskoululaiset, opettajat ja vanhemmat.

Tietosuojavaltuutetun toimisto osallistui omalla osastollansa myös Rekisterit auki! – tapahtumaan, jonka järjesti Rekisteripooli 15.2.2006 Patentti- ja rekisterihallituksen Innogalleriassa.

Hallinnonalakohtaista yhteistyötä toimiston edustajat ovat toteuttaneet osallistumalla noin 30 eri hallinnonalan asettamaan työ- ja ohjausryhmään. Lisäksi yhteistyötä on toteutettu useilla *toimialoilla* muun muassa käytännesääntöjen tai muun toimialakohtaisen ohjauksen aikaansaamiseksi. Epävirallisempia yhteistyöryhmiä on ollut keskimäärin kymmenen, ja organisoiduista työryhmistä voidaan mainita telealan yhteistyöryhmä, rekisteripoolin tietosuojajaosto sekä erityisesti tietosuojavaltuutetun johdolla toimivat terveydenhuollon (Tellu), opetustoimen (Otto) ja sosiaalialan (Sohvi) tietosuojan ohjausryhmät.

- *Tellun*, terveydenhuollon asiantuntijaviranomaisten yhteistyöryhmän kokouksiin osallistuvat tietosuojavaltuutetun toimiston edustajien lisäksi sosiaali- ja terveysministeriön, Suomen Kuntaliiton, Sosiaali- ja terveydenhuollon tutkimus- ja kehittämiskeskuksen, Terveydenhuollon oikeusturvakeskuksen, lääninhallituksen, Pohjois-Pohjanmaan sairaanhoitopiirin, Varsinais-Suomen sairaanhoitopiirin sekä Helsingin ja Tampereen kaupungin terveydenhuollon edustajat. Ryhmän tarkoituksena on seurata ja käsitellä terveydenhuollon ajankohtaisia tietosuojakysymyksiä ja ongelmia. Keskeisenä tavoitteena on kartoittaa, koordinoita, kommentoida ja ohjeistaa terveydenhuollon valtakunnallisiin ja muihin hankkeisiin liittyviä tietosuojakysymyksiä sekä varmistaa viranomaisten ja muiden toimijoiden ohjauksen ja neuvonnan yhdenmukaisuus. Ryhmä toimii jäsentensä keskustelufoorumina ja tuottaa tarpeen mukaan omaa ohjausmateriaalia ja malleja. Toimintavuonna ryhmä käsiteli lukuisia sosiaali- ja terveydenhuollon lainsäädäntöhankkeita (muun muassa laki sosiaali- ja

terveydenhuollon asiakastietojen sähköisestä käsittelystä ja laki sähköisestä lääkemääräyksestä) sekä kuuli myös eri asiantuntijoita. Lisäksi järjestettiin jo perinteeksi muodostunut tietosuojan ajankohtaisseminaari 1.-2.11.2006 Turussa.

- *Otto* on 5 vuotta toiminut opetustoimen tietosuojan ohjausryhmä, jonka toimintaan osallistuu opetustoimialalla toimivia henkilöitä, hallintoihmisiä ja järjestöpuolen edustajia sekä myös tietosuojavaltuutetun toimiston edustajia. Toimisto antaa ryhmän käyttöön tarvittavat tukipalvelut ja osaltaan vastaa käytännön töiden toteuttamisesta. Toimintavuonna ohjausryhmässä keskusteltiin oppilaitoksissa tehtävistä opetuksen arviointeihin liittyvistä kyselyistä ja niihin liittyvästä opettajien henkilötietojen käsittelystä. Kaikille ammattikorkeakouluille tehtiin aiheesta kysely. Vastaukset toimivat pohja-aineistona ohjausaineiston valmistelussa, joka aloitettiin toimintavuonna. Lisäksi ryhmässä käsiteltiin tietosuojavaltuutetun toimiston yhdessä opetusministeriön kanssa valmistelemaa ohjaukirjettä ammatillisen koulutuksen järjestäjille aiheesta "Terveystietojen kysyminen ammatilliseen koulutukseen pyrkiviltä". Ohjauksen valmistumisella on keskeinen merkitys opetussektorilla, koska terveystiedot ovat arkaluonteisia ja salassa pidettäviä tietoja.

Sosiaali- ja terveysministeriö on asettanut oppilashuoltoon liittyvän lainsäädännön uudistamistyöryhmän. Sen tavoitteena on muun muassa selkeyttää tietojen saantia ja luovutusta sekä henkilötietojen käsittelyä koskevat menettelyt oppilaitoksissa. Tavoitteena on myös edesauttaa yksittäisen oppilaan ja opiskelijan oikeuksien toteutumista. Työryhmä asetti oppilashuollon tietosuojakysymyksiä käsittelemään erillisen tietosuojatyöryhmän, jossa oli myös tietosuojavaltuutetun toimiston edustus. Tietosuojatyöryhmä kokoontui useita kertoja toimintavuonna. Työryhmän muistion valmistuttua tietosuojavaltuutetun toimisto antoi siitä vielä lausunnon, jossa kiinnitettiin huomiota keskeisiin opiskelijoiden henkilötietojen käsittelyyn liittyviin kysymyksiin.

- Sosiaalihuollon ohjausryhmälle *Sohville* vuosi 2006 oli ensimmäinen kokonainen toimintavuosi. Ryhmään kuuluu eri viranomaistahojen, kuntien, Suomen Kuntaliiton, Sosiaaliturvan keskusliiton ja sosiaaliasiamiesten edustajia. Ryhmässä keskusteltiin ajankohtaisista sosiaalihuollon tietosuojakysymyksistä ja laadittiin ohje sähköpostin käytöstä sosiaalihuollossa. Ohje on julkaistu tietosuojavaltuutetun Asiaa tietosuojasta – sarjassa, ja myös sosiaali- ja terveysministeriö lähetti ohjeen kuntatiedotteena kunnille. Vuoden 2007 syksyllä *Sohvi* tulee järjestämään ensimmäisen sosiaalihuollon tietosuojaseminaarinsa yhteistyössä Suomen Kuntaliiton kanssa.

Muuta säännöllistä yhteistyötä on jatkettu sisäasiainministeriön, Viestintäviraston, kuluttajaviraston, Terveysministeriön oikeusturvakeskuksen, lääninlääkärien, potilasasiamiesten, sosiaaliasiamiesten ja Suomen Suoramarkkinointiliiton kanssa. Vapaaehtoisen puhelin- ja verkkoauttamisen eettisen neuvottelukunnan (PuhEet) toimintaan toimiston edustaja on osallistunut asiantuntijana ja hallituksen jäsenenä. Neuvottelukunta hyväksyi kokouksessaan 28.3.2006 vapaaehtoiselle puhelin- ja verkkoauttamiselle eettiset periaatteet, joissa määritellään neuvottelukuntaan kuuluvien ylläpitäjäyhteisöjen tarjoaman palvelun tavoite sekä oikeudet ja velvollisuudet yhteydenottajalle, palvelun ylläpitäjäyhteisölle ja päivystäjälle.

Yksittäisiä sidosryhmäneuvotteluja on pidetty eri rekisterinpitäjätahojen tai isojen rekisterinpitäjien edustajien kanssa keskimäärin viikoittain, ja myös käytännösääntötyö on jatkunut entisellä tasolla. Toimialakohtaisilla käytännösäännöillä voidaan tuottaa ohjausaineistoa eri alojen henkilötietojen käsittelyn erityiskysymyksiin. Vuoden aikana

tietosuojavaltuutetulta pyydettiin lausuntoa mm. Tampereen kaupungin tietojärjestelmien ylläpitosäännöistä.

2.1.2 Yleisohjaus

Yleisohjauksen aineistoa on tuotettu edelleen suunnitellussa laajuudessa. Ohjausaineiston keskeinen tavoite on rekisterinpitäjien ja rekisteröityjen tietoisuuden lisääminen.

Vuonna 2006 laadittiin mm. Hyvä tietää –sarjaan kattava esite aiheesta “Tietosuoja suoramarkkinoinnissa” ja tarkennettiin mallilomakkeen “Toimenpidepyyntö ei-toivotusta sähköisestä suoramarkkinoinnista” sisältöä. Lisäksi julkaistiin edellisvuoden tapaan erityisesti kansalaisten tietoisuuden kasvattamiseksi tarkoitettuja tiedotteita, joissa kuvataan ajankohtaisiin uusiin teknologioihin ja ilmiöihin liittyviä tietosuoja- ja tietoturvaongelmia. Aiheina näissä tiedotteissa olivat tietojen poistaminen Internetin hakukoneista, koti-Wlanin suojaaminen, pharming, blogit sekä Skype-järjestelmän toiminta.

Vanhempaa ohjausaineistoa, sekä esitteitä että lomakkeita, tarkistettiin ja uusittiin toimintavuoden kuluessa tarpeen mukaan. Kielilain vaatimusten täyttäminen edellytti kasvavaa panostamista ohjausaineiston käännettämiseen.

Liitteenä 1 on luettelo vuonna 2006 tuotetusta sekä myös muusta voimassaolevasta ohjausaineistosta.

2.1.3. Koulutustoiminta

Maksullista koulutustoimintaa on toteutettu vuodesta 2003. Kertomusvuonna koulutustoiminnan tulot olivat 10.855,00 euroa vuodessa asetetun tavoitteen ollessa 10 000 euroa. Maksut on määritelty keskimääräisinä siten, että korvaukset ovat kattaneet vähintään todelliset kulut. Koulutusta on pyritty toteuttamaan kysynnän mukaan, mutta arvioiden myös koulutuksen merkitys vaikuttavuuden näkökulmasta.

Maksullisten koulutustilaisuuksien määrä oli 49. Luku kuvaa koulutustilaisuuksien kokonaismäärää. Yhteen koulutustilaisuuteen on voinut sisältyä useampia luentotunteja

Tietosuojavaltuutettu tai toimiston edustaja osallistui varsinaisten koulutustilaisuuksien lisäksi terveydenhuollon seminaarin, sekä joihinkin muihin seminaareihin eri sidosryhmien kanssa toimintavuoden aikana.

2.1.4 Tiedotustoiminta

Tiedotustoiminnan keskeinen tavoite on tietosuojaosaamisen ja tietoisuuden lisäämisessä. Tiedotustoimintaa on toteutettu toimintasuunnitelman ja viestintäsuunnitelman mukaisesti.

Tietosuoja-lehti on ilmestynyt suunnitelman mukaisesti 4 kertaa vuodessa. Lehden toimittamisesta solmittiin kesäkuussa 2005 yhteistyösopimus Viestintäviraston, tietosuojavaltuutetun toimiston ja tietosuojalautakunnan sekä kustantajan Stellatum Oy:n välillä. Lehden toimitusneuvoston puheenjohtajana on toiminut tietosuojavaltuutettu *Reijo Aarnio* ja päätoimittajana viestintäjohtaja *Anna Lauttamus-Kauppi* Viestintävirastosta. Julkaisijoiden sopimaa lehden rakenteen, sisällön ja ulkoasun kokonaisuudistusta jatkettiin vuoden 2006 aikana.

Tietosuoja-lehti on ilmestynyt jo yli 17 vuoden ajan ja ollut tarpeellinen työväline rekisterinpitäjille. Uudistunut lehti tutustuttaa tietosuojan säännöksiin ja käytäntöön, tietoturvaluottamukseen ja viestinnän luottamuksellisuuteen. Julkaisu on tarkoitettu avuksi ennen kaikkea niille asiantuntijoille, jotka suunnittelevat tai hyödyntävät tietojärjestelmiä, käsittelevät henkilötietoja ja osallistuvat niitä koskevaan päätöksentekoon.

Lehden sisällöllisessä uudistuksessa onnistuttiin ottamaan hyvin huomioon eri julkaisijatahojen viestinnälliset tarpeet. Laajentunut ja monipuolistunut sisältö on heijastunut myös kasvavina tilaaja- ja lukijamäärinä. Edelliseen vuoteen verrattuna maksullinen levikki kasvoi 25 %.

Kotisivujen (www.tietosuoja.fi) käytettävyyttä on pyritty edelleenkin kehittämään parantamalla tietojen löydettävyyttä ja ajantasaisuutta. Käyttötilastojen (luotu www-palvelimen keräämien tunnistamattomien lokitietojen avulla) perusteella saatujen kävijämäärien mukaan sivuja haettiin 427 762 kertaa vuonna 2006 (310 457 vuonna 2005) eli lisäystä oli 38 %. Verkkosivujen kävijämäärillä voidaan arvioida myös toiminnan vaikuttavuutta sekä tietosuojatietoisuuden nykytilaa.

Oikeusministeriö selvitti, mitkä olivat vuonna 2006 Finlex-säädöstietopankin luetuimmat lait. Henkilötietolaki oli neljänneksi luetuin ja kuului niiden kestoosuosikkien joukkoon, jotka näyttävät olevan tiiviissä yhteydessä kansalaisten arkeen.

Tiedotusvälineiden yhteydenotot ovat jatkuneet entisessä laajuudessa ja olleet lähes päivittäisiä.

Toimiston henkilöstön kirjoituksia on julkaistu sekä Tietosuoja-lehdessä että muissa lehdissä.

2.1.5 Lainsäädännön ja hallinnon kehittäminen

Merkittävä toimintamuoto ennaltaehkäisevässä toiminnassa on lausuntojen antaminen viranomaisille ja eduskunnalle. Tietosuojavaltuutettua tulee kuulla valmisteltaessa lainsäädännöllisiä tai hallinnollisia uudistuksia, jotka koskevat henkilöiden oikeuksien ja vapauksien suojaamista henkilötietojen käsittelyssä. Kuuleminen toteutuu käytännössä

paitsi lausuntoja antamalla, myös siten, että tietosuojavaltuutettu osallistuu lainsäädännön valmistelua ja muuttamista varten asetettuihin työryhmiin. Laadukas säädösvalmistelu varmistaa paitsi rekisterinpitäjän toiminnan kannalta tärkeän *hyvän tiedonhallinnan* toteutumisen, myös yksityisyyden suojan toteutumisen sekä estää perusteettoman yksityisyyden vaarantamisen. Viranomaistoiminnassa henkilötietojen käsittelyn suunnittelutyö alkaa lainsäädännön valmistelusta.

Tietosuojavaltuutettu tai toimiston muu edustaja on osallistunut noin kahteenkymmeneen eri hallinnonalojen asettamaan uutta lainsäädäntöä käsittelevään viralliseen työryhmään sekä lukuisiin epävirallisempiin työryhmiin. Lausuntoja vuoden 2006 aikana annettiin yhteensä 39 *lainsäädäntöhankkeesta* sekä 33 *hallinnollisen uudistamisen hankkeesta*. Eduskunnassa tietosuojavaltuutetun edustaja oli kuultavana 39 kertaa. Kansainvälisistä säännöstoista pyydettiin tietosuojavaltuutetun lausuntoa 7 kertaa.

Keskeisimmät lausunnot ilmenevät liitteestä 3.

2.1.6 Ennakkovalvonta (henkilötietolain 36 ja 37 §:ssä säädetyt ilmoitusasiat)

Ennakkovalvontaa toteutetaan henkilötietolaissa säädetyn ilmoitusmenettelyn mukaisesti. Ilmoitusmuotoja ovat rekisteri-ilmoitukset, toimintailmoitukset ja ilmoitukset ulkomaille luovutuksista. Ilmoitusten lukumäärä on kasvusuunnassa eli 225 kpl vuonna 2006 (179 vuonna 2005).

2.1.7 Tietopalvelu

Tietopalvelun keskeinen toimintamuoto on puhelimitse tapahtuva neuvontatyö, jonka merkitys toimiston työn ja toiminnan suunnittelun kannalta on tärkeä. Puhelinneuvontaan osallistui kerrallaan kaksi puhelinneuvojaa, mutta puhelujä tulii myös tietosuojavaltuutetulle ja muille henkilöille suoraan. Puhelinneuvonnan sisältöä kartoittamalla, dokumentoimalla ja tilastoimalla pystyttiin edelleen tehostamaan tiedottamista sekä hyödyntämään tietoja suunnittelu- ja ohjaustyössä.

Puhelujen määrä oli arviolta n. 7500 kpl vuodessa.

2.2. OIKEUSTURVAPALVELUT JA RATKAISUTOIMINTA

2.2.1. Vireille tulleiden asioiden käsittely

Tietosuojavaltuutetun ensisijainen tehtävä on vaikuttaa ennakkoon rekisterinpidon lainmukaisuuteen ja ennaltaehkäistä tietosuojaloukkausten syntyminen. Yleisen ohjauksen lisäksi tietosuojavaltuutettu antaa pyynnöstä rekisterinpitäjille ja rekisteröidyille ohjausta ja neuvoja sekä tekee ratkaisuja rekisterinpidon lainmukaisuudesta ja rekisteröityjen oikeuksien toteutumisesta.

Henkilötietolain 40 §:n mukaan tietosuojavaltuutetun on edistettävä hyvää tietojenkäsittelytapaa sekä ohjein ja neuvoin pyrittävä siihen, että lainvastaista menettelyä ei jatketa tai uusita. Tarvittaessa tietosuojavaltuutetun on saatettava asia tietosuojalautakunnan päätettäväksi taikka ilmoitettava se syytteesenpanoa varten. Tarkastusoikeuden toteuttamista tai tiedon korjaamista koskevissa rekisteröityjen vireillesaattamisissa asioissa päätökset ovat sitovia ja valituskelpoisia.

Kirjallisesti vireille tulleiden asioiden määrä pysyi lähes ennallaan, mutta siitä huolimatta asioita käsiteltiin 13 % vähemmän. Tämä johtui lähinnä siitä, että v. 2005 tehtiin laajoja, tilastoituja erillisselvityksiä. Ilmoitusasioiden määrä puolestaan nousi 38 % ja niitä myös käsiteltiin 26 % enemmän. Sähköpostitse vireilletulleet asiat lisääntyivät 8 %.

Kaikkien asioiden keskimääräinen käsittelyaika oli 2,6 kk. Kansalaisilta vireille tulleiden asioiden keskimääräinen käsittelyaika oli 8,5 kk. Käsittelyaikatavoitteeseen (= 6 kk) ei päästy kansalaisten toimenpidepyyntöjen käsittelyssä, mutta kaikkien asioiden keskimääräinen käsittelyaikatavoite (= 4 kk) saavutettiin erittäin hyvin.

Vireille tulleiden asioiden osalta erityisesti telealaa koskevat asiat vähenivät selvästi (62 %).

Vähennystä vireilletulleiden määrässä oli myös suoramarkkinoinnissa (14 %) ja terveydenhuollossa (3 %). Sen sijaan lisäystä tapahtui kaupan osalta (31 %), sosiaalitoimen osalta (23 %) ja luottotietojen osalta (40 %). Työelämän sektorilla v. 2005 alkanut huomattava kasvu jatkui myös edelleen toimintavuoden aikana (9 %).

Syyttäjiltä ja tuomioistuimilta vireille tulleiden lausuntopyyntöjen määrä pysyi suurinpiirtein entisellään. Lausuntojen käsittelyajat ovat olleet keskimäärin 1,2 kuukautta.

Vireilletulleiden ja käsiteltyjen asioiden jakauma ja asioiden jakaantuminen toimialoittain esitetään liitteessä 2.

Rekisterinpitäjät ovat noudattaneet yleensä tietosuojavaltuutetun ohjausta. Tietosuojalautakunnalle tai syyttäjälle ei viety yhtään asiaa vuonna 2006.

Tarkastusoikeuden ja tiedon korjaamisen epäämistä koskevissa asioissa annettiin yht. 10 määräystä.

Vireille saatettujen asioiden jakautumisessa tapahtuneita muutoksia, sekä yhteiskunnallista toiminnan vaikuttavuutta tarkasteltiin myös arvioimalla

- oikeudenloukkauksiin liittyvien yhteydenottojen (rekisteröidyiltä tulleet toimenpidepyynnöt ja syyttäjien lausuntopyynnöt) osuutta kaikista neuvonta- ja ohjauspyynnöistä, mikä oli 11 %.
- toimiston oma-aloitteisten vireillepanojen osuutta kaikista ohjaus- ja toimenpidepyynnöistä, mikä oli 5 %. Tavoitteen mukaisesti oma-aloitteisten asioiden määrä lisääntyi edelliseen vuoteen verrattuna 65 %:lla, 20:stä 33:een.

2.2.2 Syyttäjille ja tuomioistuimille annetut lausunnot

Syyttäjille ja tuomioistuimille annettujen lausuntojen määrä kasvoi hieman edelliseen vuoteen nähden (44 kpl). Henkilötietolain (523/1999) 41 §:n mukaan virallisen syyttäjän on ennen henkilötietolain vastaista menettelyä koskevan syytteen nostamista kuultava tietosuojavaltuutettua. Rikoslain 38:10 §:n 3 momentin mukaan virallisen syyttäjän on ennen henkilörekisteriin kohdistuvaa salassapitorikosta, salassapitorikkomusta, viestintäsalaisuuden loukkausta, törkeää viestintäsalaisuuden loukkausta tai tietomurtoa taikka henkilörekisteririkosta koskevan syytteen nostamista kuultava tietosuojavaltuutettua. Samoin tuomioistuimen on sellaista asiaa käsitellessään varattava tietosuojavaltuutetulle tilaisuus tulla kuulluksi.

2.3 TARKASTUSTOIMINTA

Tarkastustoiminnan tavoitteet saavutettiin kokonaisuutena arvioiden. Paikanpäällä tehtyjä tarkastuksia oli 10 kpl. Muutoin tarkastustoiminta painottui toimintavuonna ns. etätarkastuksiksi luettaviin toimialakohtaisiin erillisselvityksiin. Näitä oli mm. vapaaehtoisen yksityisen sairauskuluvakuutuksen EU-laajuinen tarkastus.

- Euroopan Unionin jäsenmaissa tehtiin keväällä samanaikaisesti yhteinen tietosuojatarkastus, johon Suomikin osallistui. Tarkastus kohdistui henkilötietojen käsittelyyn vapaaehtoisessa sairauskuluvakuutuksessa ja se toteutettiin lähettämällä vakuutusyhtiöille samanlainen kyselylomake kaikissa jäsenmaissa. Kysymykset koskivat kerättäviä henkilötietoja, rekisteröityjen informointia, henkilötietojen hankkimista ja niiden luovuttamista, tietojen jakamista vastuunvalintaa varten ja tietojen suojaus- ja turvallisuustoimenpiteitä. Tietosuojavaltuutettu tarkasti 14 vakuutusyhtiötä. Tarkastuksen toteuttamisessa tietosuojavaltuutettu teki yhteistyötä Vakuutusyhtiöiden Keskusliiton kanssa. Tarkastuksen tuloksista lähetettiin kansallinen yhteenveto tietosuojadirektiivin 29 artiklan mukaisen työryhmän ja sen alaisen tarkastuksen käytännön toteutuksesta vastanneen ryhmän jatkokäsittelyä varten. Tarkoitus on, että eri maiden kansallisten tarkastusten tulokset kootaan yhteen. Tietosuojavaltuutettu myös lähetti tarkastuksessa mukana olleille vakuutusyhtiöille ohjauskirjeen, jossa annettiin henkilötietojen käsittelyä koskevaa neuvontaa. Tietosuojavaltuutettu totesi mm., että asiakkaita tulee informoida kirjallisesti heidän asiakastietojensa käsittelystä mm. lisäämällä myös hakemuslomakkeisiin henkilötietojen käsittelyä koskevaa informointia ja kertomalla myös asiakkaiden henkilötietojen käsittelyyn liittyvistä oikeuksista. Lisäksi tietosuojavaltuutettu kiinnitti huomiota siihen, että tietojen säilytysaika vakuutusyhtiön rekisterissä ei voi olla ikuinen tai määrittelemätön ja, että myös sähköisistä tietojärjestelmistä tulee vanhentuneet tiedot poistaa.

Tietosuojavaltuutettu tiedusteli tarkastuksen yhteydessä myös asiakaspuheluiden nauhoittamisesta. Vakuutusyhtiöille antamassaan ohjauksessa tietosuojavaltuutettu totesi, että asiakaspuheluiden nauhoittaminen on mahdollista silloin, jos se katsotaan tarpeelliseksi asiakassuhteen hoitamiseksi. Nauhoitukset ovat osa asiakasrekisteriä ja asiakkaita tulee informoida puheluiden nauhoittamisesta.

Tietosuojavaltuutetun toimisto selvitti toimintavuonna myös tekstiviestin välityksellä lainoja myöntävien yritysten suorittamaa henkilötietojen käsittelyä. Tietosuojavaltuutettu kiinnitti selvityksessään erityisesti huomiota siihen, kuinka yritykset tunnistavat lainan hakijat. Tekemänsä selvityksen perusteella valtuutettu havaitsi toimialalla puutteita lainan hakijoiden tunnistamisessa. Valtuutettu antoi yrityksille ohjeistusta ja kehotti yrityksiä muuttamaan toimintatapojaan erityisesti lainan hakijoiden luotettavan tunnistamisen varmistamiseksi. Asian käsittely jatkuu tietosuojavaltuutetun toimistossa vuonna 2007.

Julkisella sektorilla aloitettiin vuoden lopulla henkilöstöasioihin liittyviä tietosuojakysymyksiä koskeva tarkastus. Selvitettävänä oli muun muassa se, miten kohdeorganisaatiot ovat ottaneet huomioon yksityisyyden suojasta työelämässä annetun lain säännökset terveydentilaa koskevien tietojen käsittelyssä, sekä millaisia menettelytapoja työntekijöiden sähköpostin suhteen noudatetaan. Lisäksi haluttiin tutkia, onko organisaatioissa noudatettu lain vaatimuksia asioiden käsittelemisestä yhteistoimintamenettelyssä. Tarkastuksessa saatujen tietojen käsitteleminen on vielä kesken. Jo nyt on kuitenkin ilmennyt ratkaisevaa vaihtelua etenkin siinä, miten vakavasti työntekijöiden oikeus luottamukselliseen viestintään otetaan.

Schengenin yhteisen valvontaelimen aloitteesta toteutettiin Schengen-sopimuksen 99 artiklan soveltamista koskenut tarkastus. Lisäksi vuoden 2005 lopussa käynnistetty Eurodac-järjestelmän tarkastus jatkui vuonna 2006.

Oma-aloitteisia selvityspyyntöjä lähetettiin toimintavuonna selvästi edellisvuotta enemmän.

2.4 KANSAINVÄLINEN TOIMINTA

Kansainväliseen toimintaan osallistuttiin suunnitellulla tavalla. Tietosuojavaltuutettu osallistui aktiivisesti kansainvälisiin kokouksiin pitäen niissä myös useita luentoja. Uusiin EU:n jäsenvaltioihin tehtyihin Schengen-sopimukseen liittyviin tietosuojatarkastuksiin tietosuojavaltuutettu osallistui ensin jäsenenä, sitten tarkastusryhmän johtajana. Niin ikään hän oli edelleen asiantuntijana EU:n komission rahoittamassa TAEX-ohjelmassa. Ensi kerran tietosuojavaltuutetun toimisto oli mukana kansainvälisessä opiskelijavaihto-ohjelmassa saaden harjoittelijan kahdeksi kuukaudeksi Georgetownin yliopistosta, Washington DC:stä.

Kansainvälisiä asioita koordinoitiin kansallisella tasolla yhteistyössä keskeisten sidosryhmien kanssa. Kansainvälisistä asioista tiedottamista jatkettiin lähettämällä määritellylle vastaanottajajoukolle ”newsletter” – tyyppistä sähköistä tiedotetta (6 tiedotetta v. 2006) sekä tehostamalla kansainvälisten asioiden tiedottamista kotisivuilla. Tiedotteissa kerrottiin mm. EU:n tietosuojaan liittyvästä lainsäädännöstä, tietosuojan uusista ilmiöistä ja kehitysnäkymistä, sekä pohjoismaisten tietosuojaviranomaisten toiminnasta.

Tietosuojavaltuutetun toimiston henkilöstön ulkomaan matkapäivien lukumäärä v. 2006 oli yhteensä 84.

EU:n tietosuojadirektiivin artikla 29:n tietosuojatyöryhmä

Tietosuojadirektiivin (95/46/EC) 29 artiklan nojalla perustettu EU:n jäsenvaltioiden tietosuojaviranomaisista koostuva tietosuojatyöryhmä kokoontui vuoden 2006 aikana viisi kertaa.

Tietosuojatyöryhmä on riippumaton neuvoa antava asiantuntijaelin tietosuojaan liittyvissä kysymyksissä ja se on toiminnassaan itsenäinen. Työryhmän tavoitteena on mm. tutkia ja esittää tietosuojadirektiivin soveltamiseen ja tulkintaan liittyviä kysymyksiä. Se antaa tietosuojaan liittyviä lausuntoja ja suosituksia komissiolle.

Vuonna 2006 tietosuojatyöryhmä käsitteli ja/ tai antoi lausuntonsa:

- EU:n tietosuojasääntöjen soveltamista sisäisiin ilmiäntojärjestelmiin kirjanpidon, sisäisten kirjanpitolarkastusten, tilintarkastusten, lahjonnan torjumisen sekä pankki- ja talousrikosten alalla
- sähköpostin seulontapalveluihin liittyvistä yksityisyyskysymyksistä
- yleisesti saatavilla olevien sähköisten viestintäpalvelujen tai yleisten viestintäverkkojen yhteydessä tuotettavien tai käsiteltävien tietojen säilyttämisestä ja direktiivin 2002/58/EY muuttamisesta annetusta Euroopan parlamentin ja neuvoston direktiivistä 2006/24/EY
- tartuntatautien valvontaa ja matkustajatietojen keräämistä koskevasta sääntöehdotuksesta (*Control of Communicable Disease Proposed 42 CFR parts 70 and 71*) 20. marraskuuta 2005 annetusta Yhdysvaltojen terveys- ja sosiaalipalveluministeriön (*US Department of Health and Human Services*) ilmoituksesta
- Euroopan yhteisöjen tuomioistuimen yhdistetyissä asioissa C-317/04 ja C-318/04 30. toukokuuta 2006 antamasta Yhdysvaltoihin toimitettavia matkustajarekisteritietoja koskevasta tuomiosta
- ehdotuksesta neuvoston asetukseksi tuomioistuimen toimivallasta, sovellettavasta lainsäädännöstä, tuomioiden tunnustamisesta ja täytäntöönpanosta ja yhteistyöstä elatusapuun liittyvissä asioissa
- sähköisiä viestintäverkkoja ja –palveluja koskevan EU:n sääntelyjärjestelmän uudelleentarkastelusta erityisesti sähköisen viestinnän tietosuojadirektiivin kannalta
- henkilötietojen käsittelystä SWIFT-verkossa (Society for Worldwide Interbank Financial Telecommunication)
- liikenteenharjoittajien velvollisuudesta toimittaa tietoja matkustajista annetun neuvoston direktiivin 2004/82/EY täytäntöönpanosta

Lisäksi työryhmä tarkasteli tietosuojan näkökulmasta ns. eCall-järjestelmää.

Tietosuojatyöryhmän antamat lausunnot ja suositukset julkaistaan Euroopan unionin verkkosivuilla osoitteessa:

http://www.ec.europa.eu/justice_home/fsj/privacy/workinggroup/wpdocs/2006_en.htm

Työryhmän vuosikertomukset ovat luettavissa sivulta

http://www.ec.europa.eu/justice_home/fsj/privacy/workinggroup/annual_reports_en.htm

14.6.2006 työryhmä julkaisi 9:nnen vuosikertomuksensa koskien vuotta 2005.

Euroopan tietosuojavaltuutettu

Euroopan tietosuojavaltuutettu on riippumaton valvontaelin, jonka tehtävänä on valvoa luonnollisten henkilöiden suojelemista henkilötietojen käsittelyssä ja tällaisten tietojen vapaata liikkuvuutta koskevien yhteisön säädösten soveltamista yhteisön toimielimiin.

Euroopan tietosuojavaltuutettuna toimi *Peter Hustinx* ja apulaistietosuojavaltuutettuna *Joaquin Bayo Delgado*. Molempien toimikausi on pituudeltaan viisi vuotta alkaen 17.1.2004

Euroopan tietosuojavaltuutetun viimeisin (3.) vuosikertomus koskien vuotta 2006 julkaistiin keväällä 2007. Kertomus on luettavissa Euroopan tietosuojavaltuutetun kotisivuilta http://www.edps.eu.int./13_en_publications.htm

Euroopan tietosuojavaltuutettu osallistuu myös artikla 29 työryhmän kokouksiin.

Schengenin tietojärjestelmän yhteinen valvontaelin

Schengenin tietojärjestelmän yhteisen valvontaelimen toiminnassa merkittävimpänä kysymyksenä oli edellisen vuoden tapaan toisen Schengenin tietojärjestelmän uudistamiseen liittyvien oikeudellisten instrumenttien valmistelu. SIS II:ta koskevaan lainsäädäntöpakettiin kuuluu tietojärjestelmän horisontaalisesta luonteesta johtuen kolme lainsäädäntöehdotusta: kaksi neuvoston ja parlamentin asetusta sekä neuvoston päätös. Antamissaan lausunnoissa yhteinen valvontaelin käsitteli mm. järjestelmää koskevan valvonnan ja vastuun jakautumista.

Vuoden 2006 aikana toimeenpantiin jäsenmaissa yhteinen tarkastus, joka koski Schengenin sopimuksen Schengenin yleissopimuksen artiklan 99 mukaisia salaista tarkkailua ja erityistarkastuksia koskevia kuulutuksia. Syynä tarkastuksen toteuttamiseen oli kuulutusten lukumäärän suuri vaihtelu eri jäsenmaiden kesken. Raportti tarkastuksen tuloksista annetaan vuoden 2007 alkupuoliskolla.

Valvontaelin otti kantaa Schengenin yleissopimuksen 111 artiklan tulkintaan, jossa säädetään sopimuspuolten velvoitteesta panna keskenään täytäntöön toisen sopimuspuolen tuomioistuimen tai viranomaisen tekemiä ratkaisuja. Valvontaelimen käsityksen mukaan osapuolten tulisi ehdottomasti noudattaa artiklassa säädettyjä velvoitteita.

Europolin yhteinen valvontaelin

Valvontaelin aloitti Europolin toiminnan uuden oikeusperustan arvioinnin. Uudeksi oikeusperustaksi on esitetty nykyisen yleissopimuksen sijasta neuvoston päätöstä.

Valvontaelin arvioi menettelytapoja, jotka liittyivät vakavaa rikollisuutta koskevien analyysitietokantojen hyväksymiseen. Menettelytapoja on esitetty yksinkertaistettavaksi,

jotta analyysitietokantojen hyväksymismenettelyä voitaisiin nopeuttaa. Ratkaisuksi on esitetty eräänlaisen puitepäätöksen tekemistä samaan kansainvälisen rikollisuuden alaan kuuluvien ilmiöiden analysoimiseksi. Silloin jokaista analysoitavaa osa-aluetta varten ei tarvitsisi avata omaa analyysitietokantaa.

Europolin yhteisen valvontaelimen aloitteesta Euroopan parlamentti, komissio ja neuvoston pääsihteeristö ja joukko muita tahoja kokoontui 17. lokakuuta 2006 Brysselissä keskustellakseen tietosuojan haasteista ja Europolista. (Conference Organized by the Joint Supervisory Body Of Europol: Data Protection a permanent Challenge).

Europol käsittelee suurta määrää arkaluonteisia henkilötietoja. On tärkeää, että Europol ottaa huomioon yksityishenkilöiden oikeudet käsitellessään näitä tietoja. Konferenssin päätelmät ja esitykset ovat nähtävillä yhteisen valvontaelimen kotisivuilla:

<http://europoljsb.consilium.europa.eu/default.asp?lang=EN>

Tullitietojärjestelmä

Tullitietojärjestelmän yhteisen valvontaviranomaisen toimintaa leimasi järjestelmän täysimääräiseen käyttöönottoon liittyvät, osin vielä kesken olevat kysymykset. Yhteinen valvontaelin on käsitellyt mm. järjestelmään kohdistuvaan tarkastustoimintaan liittyviä kysymyksiä sekä kartoittanut järjestelmän käyttöön liittyviä kansallisia menettelytapoja.

Eurodac

Euroopan tietosuojavaltuutetun aloitteesta tietosuojavaltuutetun toimisto aloitti vuonna 2005 EURODAC-järjestelmää koskevan tarkastuksen, joka kohdistui järjestelmän toimintaan liittyvään kansalliseen henkilötietojen käsittelyyn. EURODAC on Euroopan unionin komission ylläpitämä sormenjälkirekisteri, jonka avulla voidaan verrata turvapaikanhakijoiden ja luvattomasti rajan ylittäneiden sekä laittomasti maassa oleskelevien henkilöiden sormenjälkiä. Järjestelmä on perustettu neuvoston asetuksella. Perusteellinen tarkastus saatettiin päätökseen vuoden 2006 aikana.

Euroopan unionin tietosuojaviranomaisten esittelijäkokous

Tietosuojavaltuutetun toimiston esittelijä osallistui Euroopan unionin esittelijäkokoukseen (Case handling workshop), joka pidettiin Ateenassa. Kokouksessa käsiteltiin mm. kameravalvontaan ja pankkien henkilötietojen käsittelyyn liittyviä tietosuoja-asioita. Työryhmä on Euroopan tietosuojaviranomaisten kevätkokouksen alainen epävirallinen työryhmä, jossa keskusteltiin eri maissa esillä olleista käytännön tapauksista ja eri maiden tietosuojaviranomaisten käytännön toimintatavoista. Ryhmän työhön liittyy myös tietojärjestelmä, jota kautta tiedusteltiin muiden maiden kantoja ajankohtaisiin asioihin. Työryhmän toiminnan tarkoituksena on osaltaan olla myötävaikuttamassa tietosuojadirektiivin edellyttämään ratkaisukäytännön yhtenäisyyteen Euroopan unionin alueella.

Maailmankokous

28. kansainvälinen tietosuojaviranomaisten maailmankokous pidettiin Lontoossa, Iso-Britanniassa 2.- 3.11.2006. Kokouksen pääteemana olivat valvontayhteiskuntaan liittyvät menetelmät, rajoitustarpeet ja ongelmat. Lisäksi käsiteltiin mm. Internetin hakukoneiden tallennus- ja profiloimistoimintojen mahdollisia uhkia tietosuojalle. Kokouksen viralliset asiakirjat on julkaistu osoitteessa <http://www.privacyconference2006.co.uk/>

Euroopan unionin tietosuojavaltuutettujen kevätkokous

Euroopan tietosuojavaltuutettujen vuosittainen kevätkokous pidettiin Budapestissa, Unkarissa 24. - 25.4.2006. Tietosuojavaltuutettu Reijo Aarnio piti kokouksessa esitelmän aiheesta "RFID, Geolocalisation, Ubiquitous computing". Kokous antoi julkilausuman, jossa se korostaa tarvetta huolehtia tietosuojan korkeasta tasosta lisääntymässä olevan poliisialan yhteistyön osalta.

Pohjoismainen tietosuojaviranomaisten kokous

Vuoden 2005 pohjoismaisessa tietosuojaviranomaisten kokouksessa tehdyn sopimuksen mukaisesti kokoukset tullaan jatkossa järjestämään 2 vuoden välein. Seuraava pohjoismainen tietosuojaviranomaisten kokous järjestetään syksyllä 2007.

Pohjoismainen esittelijäkokous

Tietosuojavaltuutetun toimisto isännöi pohjoismaista esittelijäkokousta, joka pidettiin Helsingissä, Suomessa 15. – 16.6.2006. Kokouksen asialistalla olivat mm. työelämässä tapahtuva valvonta ja työelämän huumetestauksiin liittyvä lainsäädäntö, lokitietojen käyttö, puheluiden nauhoitus sekä kansalliset henkilökortit. Lisäksi keskusteltiin USA:n näkökulmasta henkilötietojen kolmansiin maihin luovutuksista ja identiteettivarkauksista. Ulkopuolisena asiantuntijana kokoukseen oli kutsuttu Kuluttajat ry:n edustaja, jonka esityksen pohjalta keskusteltiin pikavipeistä ja lainanhakijoiden tunnistamismenetelmistä.

Pohjoismainen teknisten asiantuntijoiden kokous

Pohjoismainen teknisten asiantuntijoiden kokous pidettiin Kööpenhaminassa, Tanskassa 8. – 9.11.2006. Kokoukseen osallistui tietosuojavaltuutetun toimiston it-erityisasiantuntija.

3. TIETOSUOJAVALTUUTETUN TOIMISTON RESURSSIT JA TOIMINTA-AJATUS

3.1. HENKILÖSTÖ JA TALOUS

Toimiston vakinaisen henkilöstön määrä oli 19. Yksi henkilö hoitaa puolet työajastaan nimilautakunnan tehtäviä. Valtioneuvoston tietoyhteiskuntaohjelman toteutukseen liittyen voitiin jatkaa yhden it-erityisasiantuntijan palkkaamista (1 htv). Muuta määräaikaista

henkilöstöä toimistoon palkattiin ruuhkien purkamiseksi 1 htv.

Henkilötyövuosien kokonaismäärä oli 21,33 htv. Lisäksi toimistoon saatiin kesällä kansainvälinen yliopistoharjoittelija 2 kuukaudeksi.

Toimintamenoihin kului yhteensä 1.376.790 euroa. Tulot olivat 10 855 euroa. Kokonaistyövoimakustannukset v. 2006 olivat yht. 1.133 545 euroa.

Henkilöstömäärä ja virkarakenne

Toimiston virat (20 henkilöä) jakautuivat seuraavasti:

- johto: 2 henkilöä,
- esittelijätaso: 14 hlöä
- avustava henkilöstö: 4 hlöä

Henkilöstöstä oli naisia 13 ja miehiä 8. Henkilöstön keski-ikä oli 46,3 vuotta. Vakinaisesta henkilöstöstä jäi eläkkeelle yksi henkilö. Vapautuneeseen virkaan palkattiin uusi henkilö. Kaksi henkilöä on ollut virkavapaana toisen valtion viran hoitamista varten.

VAKITUINEN HENKILÖKUNTA VUONNA 2006

Reijo Aarnio, tietosuojavaltuutettu
 Maija Kleemola, toimistopäällikkö 30.10.2006 asti
 Elisa Kumpula, toimistopäällikkö 13.11.2006 alkaen
 Risto Heinonen, ylitarkastaja
 Heikki Huhtiniemi, ylitarkastaja
 Marita Höök, ylitarkastaja
 Eija Kara, ylitarkastaja
 Juhani Ketomäki, ylitarkastaja
 Heikki Partanen, ylitarkastaja
 Arja Puukka, ylitarkastaja
 Anne Tamminen-Dahlman, ylitarkastaja
 Lauri Vuorivirta, ylitarkastaja
 Arto Ylipartanen, ylitarkastaja
 Hanna Lankinen, ylitarkastaja
 Pirjo Helén, osastosihteeri
 Erna Laiho, osastosihteeri
 Liisa Olin, osastosihteeri
 Anne Lehto, toimistosihteeri

MÄÄRÄAIKAINEN HENKILÖKUNTA VUONNA 2006

Johanna Järvinen, ylitarkastaja
 Lauri Karppinen, IT-erityisasiantuntija
 Mia Murtomäki, ylitarkastaja
 Heljä-Tuulia Pihamaa, ylitarkastaja
 Markus Salminen, suunnittelija
 Gayne Zimmerman, harjoittelija

3.2. KUSTANNUSTEN JA HENKILÖTYÖVUOSIEN JAKAANTUMINEN

Tietosuojavaltuutetun toimiston kustannukset ja henkilötövuodet jakautuivat oikeusministeriön TARMO -työajanseurantajärjestelmän tietojen perusteella seuraavasti:

Luvut perustuvat toimiston henkilöstön itse antamiin tietoihin työajan jakautumisesta.

TSV:n TOIMINNOT v. 2006	KUSTANNUKSET v. 2006 (€)		HENKILÖTYÖVUODET v. 2006 (htv.)	
	Kustannukset yht. / toiminto	%-osuus kust:sta	htv. / toiminto	%-osuus htv:stä
OPERATIIVISET TOIMINNOT				
Ennaltaehkäisevä toiminta	259 782	18,88	3,88	18,22
Lainsäädännön ja hallinnon kehittäminen (on myös ennaltaehkäisevää toimintaa)	70 278	5,11	1,01	4,74
TSV:n ratkaisutoiminta	302 477	21,97	4,76	22,32
Ennakkovalvonta	30 844	2,24	0,53	2,47
Lausunnot syyttäjille ja tuomioistuimille	26 956	1,96	0,41	1,93
Lausunnot tutk.lupa-asioissa	7 481	0,54	0,15	0,72
Konsultointi (muut kuin rekisterinpitäjät)	10 196	0,74	0,15	0,70
Tietopalvelu, ml. puh. neuvonta	76 224	5,54	1,28	6,00
Jälkikäteisvalvonta (tarkastustoiminta)	33 259	2,42	0,59	2,77
Kv. toiminta	100 859	7,33	0,93	4,34
Tietosuojan yleinen seuranta	39 841	2,89	0,62	2,91
TUKITOIMINNOT (yht.)	251 402	18,26	4,38	20,56
POISSAOLOT (lomat, sair.)	167 188	12,14	2,63	12,32
KAIKKI YHTEENSÄ	1 376 790	100	21,33	100

3.3 TIETOSUOJAVALTUUTETUN TOIMISTON TOIMINTA-AJATUS JA ARVOT

Toiminta-ajatus

Tietosuojavaltuutetun toimiston tavoitteena on ylläpitää ja edistää kansalaisten perusoikeutena olevaa oikeutta yksityisyyteen

- toteuttamalla tietosuojavaltuutetulle lain mukaan kuuluvat tehtävät
- toimimalla yhteistyössä rekisteröityjen ja rekisterinpitäjien sekä näitä edustavien järjestöjen ja muiden tahojen kanssa pyrkimyksenä ennaltaehkäistä yksityisyyttä koskevat oikeudenloukkaukset
- edistämällä hyvän tietojenkäsittelytavan kehittämistä ja noudattamista sekä
- avustamalla ja tukemalla yksityisyyttä tukevien ja turvaavien järjestelmien kehittämistä ja käyttöä.

Arvot

Tietosuojavaltuutetun toimiston yhteisesti sovittuja arvoja, jotka ohjaavat tavoitteiden saavuttamiseen. Arvomme ovat:

- tuloksellisuus ja asiakaslähtöisyys
- keskinäinen kunnioitus ja luottamus
- avoimuus ja sitoutuneisuus kokonaisuuteen
- kehitys- ja muutosvalmius

3.4 TIETOSUOJAVALTUUTETUN TOIMISTON YHTEYSTIEDOT

Osoite: Albertinkatu 25 A, 3. krs.
Postiosoite: PL 315, 00181 Helsinki

Puhelin: vaihde: 010 36 66700
puhelinneuvonta: 0100 86205 ja 010 36 16670
ma-to klo 9-11 ja 13-15
pe klo 9-12

Telefax: 010 36 66735
Sähköposti: tietosuoja@om.fi
kotisivu/Internet: www.tietosuoja.fi

4. OIKEUSMINISTERIÖN VALTION TALOUSARVIOASETUKSEN 66 I §:N MUKAINEN KANNANOTTO

Hallintoyksikkö

15.6.2007

24/013/2007

OIKEUSMINISTERIÖN KANNANOTTO TIETOSUOJAVALTUUTETUN TOIMISTON TOIMINTAKERTOMUKSESTA VUODELTA 2006

Valtion talousarviosta annetun asetuksen (1243/1992) 66 i §:n (254/2004) 3 momentin nojalla oikeusministeriö on tänään päättänyt antaa seuraavan kannanoton toimenpiteistä, joihin tietosuojavaltuutetun toimiston toimintakertomus vuodelta 2006 antaa aiheutta. Viraston taloutta, toimintaa ja tuloksellisuutta koskevia tietoja on esitetty myös tilivirasto 150:n (oikeusministeriö) tilinpäätöksessä vuodelta 2006.

1. Arvio tuloksellisuudesta ja sen kehityksestä sekä asetettujen tulostavoitteiden toteutumisesta

Toiminnan tehokkuus ja tuloksellisuus ovat tietosuojavaltuutetun toimistossa hyviä. Työajanseurantajärjestelmän mukaan resursseja kuluu päätoimintoihin ja vähemmän hallintoon ja muihin tukitehtäviin.

Tietosuojavaltuutetun toimisto ylläpitää ja edistää kansalaisten perusoikeutena olevaa oikeutta yksityisyyteen ja edistää osaltaan kansalaisten luottamusta yhteiskunnan palveluihin. Tietosuojavaltuutetun toimistossa on kehitytty vaikuttavuuden arvioinnissa. Vaikuttavuuden arvioinnissa on muun maussa hyödynnetty Euroopan unionin komission julkaisemaa Eurobarometria sekä Oikeuspoliittisen tutkimuslaitoksen vuonna 2006 julkaisemaa tietosuojatutkimusta.

2. Tuloksellisuuden raportoinnin perusteiden asianmukaisuus ohjauksen ja tulosvastuun kannalta sekä oikeusministeriön kanta kehittämistarpeista

Toiminnallista tehokkuutta kuvaavat mittarit ovat asianmukaiset. Myös toimintakertomusta on kehitetty paremmin vastaamaan tulossopimuksessa asetettuja tavoitteita.

3. Toimenpiteet, joihin tietosuojavaltuutetun toimistossa on tarpeen ryhtyä toimintakertomuksen johdosta ja tuloksellisuuden parantamiseksi

Sujuvan ratkaisutoiminnan osalta olisi ratkaisutoimintaa tehostettava niin että tapausten käsittelyajat pidetään kohtuullisina. Kansalaisten informaatio-ohjausta olisi lisättävä.

Resurssien käyttöä tulisi kohdentaa ennaltaehkäisevään toimintaan. Ennaltaehkäisevänä toimintana käynnistetään pilottityönä kahdelle niin sanotulle riskitoimialalle suunnattu erityinen tietosuojakampanja, jolla pyritään panostamaan usein esiintyviin ongelmiin niiden

lopettamiseksi ja samalla lisäämään henkilöstön mahdollisuuksia vaikuttaa omaan työhönsä.

Tietosuojavaltuutetun toimiston tietoturvaluussuunnitelma pannaan täytäntöön.

Luottotietolain edellyttämät toimet on toteutettava.

Yhteistyötä oikeusministeriön kanssa lainsäädäntöä koskevissa lausuntoasioissa on kehitettävä.

Koulutusyhteistyötä tietosuojakysymyksissä muiden viranomaisten kanssa olisi lisättävä.

4. Oikeusministeriön toimenpiteet toimintakertomuksen johdosta ja tuloksellisuuden parantamiseksi

TARMO-toimintolaskentajärjestelmän kehittäminen ministeriössä ja alaisessa hallinnossa keskittyy jatkossa käytettävyyden parantamiseen ja tehokkaampaan hyödyntämiseen, minkä avulla saatuja tuloksia voidaan käyttää tuloksellisuuden parantamiseksi.

Oikeusministeri

Tuija Brax

Hallintojohtaja

Olli Muttilainen

TIEDOKSI:

- valtiovarainministeriö
- valtiontilintarkastajat
- eduskunnan tarkastusvaliokunta
- valtiokonttori

5. TIETOSUOJAA KOSKEVIA RATKAISUJA JA KANNANOTTOJA v. 2006

ASIA: HENKILÖTIETOJEN LUOMINEN PÄÄTTELEMÄLLÄ JA OLETTAMALLA

Asian kuvaus:

Voidaanko työsähköpostiosoitteita luoda yksinomaan päättelemällä ja olettamalla? Henkilötietolain (523/1999) 19 §:n mukaisissa tarkoituksissa (suoramarkkinointi ja muut osoitteelliset lähetykset) käsiteltävän henkilörekisterin tietosisältöä luotiin niin, että julkisista yritysrekistereistä hankittiin ensin yrityksen ja siellä tietyissä tehtävissä työskentelevän henkilön nimitiedot. Nämä perustiedot yhdistettiin yrityksen www-osoitteeseen ja muodostettiin työntekijän sähköpostiosoite olettamalla sen olevan muotoa etunimi.sukunimi@yritys.fi.

Tietosuojavaltuutetun vastaus:

Henkilötietolain 19 §:ssä säädetään mm. edellytyksistä, joilla voidaan muodostaa suoramainontaan tai muihin siihen rinnastettaviin osoitteellisiin lähetyksiin käytettävä henkilörekisteri ilman rekisteröidyn suostumusta.

Henkilötietolain 19 §:n mukaan suoramainontaan, etämyyntiin tai muuhun suoramarkkinointiin taikka muihin näihin rinnastettaviin osoitteellisiin lähetyksiin käytettävään henkilörekisteriin saa muilla kuin 8 §:n 1 momentissa säädetyillä perusteilla kerätä ja tallettaa henkilötietoja, 1) jollei rekisteröity ole kieltänyt henkilötietojen tällaista keräämistä ja tallettamista ja 2) jos henkilörekisteri sisältää tietoja, jotka koskevat rekisteröidyn tehtäviä ja asemaa elinkeinoelämässä tai julkisessa tehtävässä ja sitä käytetään hänen työtehtäviinsä liittyvän informaation lähettämiseen.

Koska henkilötietolaki edellyttää luotettavien tietolähteiden käyttämistä ja virheettömien henkilötietojen käsittelyä, tulee käsiteltävän henkilötiedon (esim. henkilön työsähköpostiosoitteen) olla julkaistu eli henkilötietoja ei voida tietosuojavaltuutetun näkemyksen mukaan luoda henkilötietolain 19 §:n mukaiseen rekisteriin yksinomaan päättelemällä ja olettamalla.

Jos osoitetietoja luodaan yksinomaan päättelemällä ja olettamalla, tällöin ei pystytä varmistumaan tietojen virheettömyydestä, henkilön kiello-oikeuden toteutumisesta eikä henkilön oikeudesta tietää itseään koskevien tietojen käsittelystä. Toisaalta koska olemassa on myös toimintatapoja, jotka turvaavat rekisteröidyn oikeudet (esim. osoitetietoja on muutenkin saatavilla ja yhteisöt ilmoittavat niitä itse haluamallaan tavalla), ei yksinomaan päättelemällä ja olettamalla tapahtuvaa henkilötietojen luomista voida pitää asiallisesti perusteltuna. Henkilörekisterin tietosisältöä ei siis tule muodostaa yksinomaan päättelemällä ja olettamalla.

Sähköisen viestinnän tietosuojalain (516/2004) 26 §:ssä ja 27 §:ssä säädetään edellytyksistä, joilla sähköistä suoramarkkinointia voidaan kohdistaa luonnolliselle henkilölle ja yhteisölle. Sähköisen suoramarkkinoinnin kohdistamiseen luonnolliselle henkilölle tarvitaan pääsääntöisesti hänen siihen ennalta antamansa suostumus. Lähetettäessä sähköistä suoramarkkinointia työsähköpostiosoitteeseen, vastaanottajaa pidetään luonnollisena henkilönä ellei suoramarkkinointia ole kohdennettu henkilölle hänen työtehtäviensä perusteella. Yksittäisen työntekijän työsähköpostiosoite on siis lähtökohtaisesti luonnollisen henkilön osoite.

Sähköisen viestinnän tietosuojalain suoramarkkinointisäännöksiä ei sovelleta sähköpostiviesteihin, jotka eivät ole sisällöltään suoramarkkinointia.

Sovelletut säännökset:

Henkilötietolaki 3 §, 6 §, 9 §, 19 § ja 24 §
Sähköisen viestinnän tietosuojalaki 26 § ja 27 §

ASIA: HENKILÖTUNNUKSEN KÄSITTELY IRC-GALLERIAAN REKISTERÖITYMISEN YHTEYDESSÄ

Asian kuvaus:

Vireillepanijat pyysivät tietosuojavaltuutetun toimenpiteitä koskien henkilötunnuksen käsittelyä irc-galleriaan rekisteröitymisen yhteydessä.

Tietosuojavaltuutettu oli irc-gallerian ylläpitäjälle lähettämässään kirjeessä ilmoittanut, että irc-galleriaan rekisteröitymisen yhteydessä tulisi käyttää muita keinoja kuin henkilötunnuksen käsittelemistä. irc-gallerian ylläpitäjä oli kuitenkin ehdottanut irc-galleriaan rekisteröitymiseen menettelyä, jossa henkilötunnuksen käsittely tapahtuisi käyttäjän omassa web-selaimessa JavaScript-tekniikkaa käyttäen. Palvelimelle lähetettäisiin ainoastaan käyttäjän syntymäaika ja itse laskettu tarkistenumero, joka ei olisi henkilötunnuksen loppuosa. Tällöin itse henkilötunnusta ei lähetettäisi verkossa.

Perusteeksi henkilötunnuksen käyttämiselle irc-gallerian ylläpitäjä oli esittänyt sen olevan erityisen tärkeää nuorimpien käyttäjien ja käyttäjiksi pyrkivien kohdalla. Palvelu on luonteeltaan sellainen, ettei se sovellu alle 12-vuotiaille.

Tietosuojavaltuutetun vastaus:

Henkilötietolain (523/1999) 38 §:n mukaan tietosuojavaltuutettu antaa henkilötietojen käsittelyä koskevaa ohjausta ja neuvontaa sekä valvoo henkilötietojen käsittelyä henkilötietolain tavoitteiden toteuttamiseksi ja käyttää päätösvaltaa siten kuin henkilötietolaissa säädetään. Tietosuojavaltuutetulla ei ole toimivaltaa ennalta käsin hyväksyä tai kieltää henkilötietojen käsittelyssä käytettäviä menettelytapoja. Henkilötietolain 44 §:n mukaan

tietosuojalautakunta voi tietosuojavaltuutetun hakemuksesta mm. kieltää henkilötietolain tai sen nojalla annettujen säännösten ja määräysten vastaisen henkilötietojen käsittelyn.

Henkilötietolain soveltaminen

Henkilötietolakia sovelletaan lain 2 §:n 2 momentin mukaan henkilötietojen automaattiseen käsittelyyn. Myös muuhun henkilötietojen käsittelyyn sovelletaan henkilötietolakia silloin, kun henkilötiedot muodostavat tai niiden on tarkoitus muodostaa henkilöresteri.

Henkilötietolain 3 §:n 1 momentin 2 kohdan mukaan henkilötietojen käsittelyllä tarkoitetaan henkilötietojen keräämistä, tallentamista, järjestämistä, käyttöä, siirtämistä, luovuttamista, säilyttämistä, muuttamista, yhdistämistä, suojaamista, poistamista, tuhoamista sekä muita henkilötietoihin kohdistuvia toimenpiteitä.

Henkilötietolain säätämishojeena on ollut direktiivi 95/46/EY yksilöiden suojelusta henkilötietojen käsittelyssä ja näiden tietojen vapaasta liikkuvuudesta (henkilötietodirektiivi). Henkilötietodirektiivin 29 artiklan nojalla on perustettu työryhmä, joka on riippumaton EU:n neuvoo-antava elin tietosuojan ja yksityisyyden alalla. Työryhmän tehtävistä on säädetty direktiivin 95/46/EY 30 artiklassa ja direktiivin 97/66/EY 14 artiklassa. Työryhmän 30.5.2006 hyväksymän kannanoton (5053/01) mukaan Java Script-ohjelmat ovat ohjelmistosovellutuksia, joita www-sivusto lähettää käyttäjän tietokoneeseen ja joiden avulla etäpalvelimet voivat suorittaa sovellutuksia käyttäjän tietokoneessa. Rekisterinpitäjä, joka käyttää näitä välineitä henkilötietojen keräämiseen tai käsittelyyn, käyttää välineitä henkilötietojen käsittelyyn direktiivissä tarkoitetulla tavalla.

Jos irc-galleriaan rekisteröitymisen yhteydessä käytettäisiin menettelyä, jossa henkilötunnuksen käsittely tapahtuisi käyttäjän omassa web-selaimessa JavaScript-tekniikkaa käyttäen, olisi edellä mainitulla perusteella kysymys henkilötietojen automaattisesta käsittelystä rekisterinpitäjän toimesta. Henkilötietolakia sovellettaisiin siten tällaiseen irc-galleriaan rekisteröitymisen yhteydessä tapahtuvaan automaattiseen henkilötietojen käsittelyyn riippumatta siitä, tallennetaanko henkilötiedot rekisteriin tai lähetetäänkö niitä Internetverkossa.

Henkilötunnuksen käsittely

Henkilötunnusta saa henkilötietolain 13 §:n mukaan käsitellä rekisteröidyn yksiselitteisesti antamalla suostumuksella tai, jos käsittelystä säädetään laissa. Lisäksi henkilötunnusta saa käsitellä, jos rekisteröidyn yksiselitteinen yksilöiminen on tärkeää: 1) laissa säädetyn tehtävän suorittamiseksi; 2) rekisteröidyn tai rekisterinpitäjän oikeuksien ja velvollisuuksien toteuttamiseksi; tai 3) historiallista tai tieteellistä tutkimusta taikka tilastointia varten. Henkilötunnusta saa käsitellä luotonannossa tai saatavan perimisessä, vakuutus-, luottolaitos-, vuokraus- ja lainaustoiminnassa, luottotietotoiminnassa, terveydenhuollossa, sosiaalihuollossa ja muun sosiaaliturvan toteuttamisessa tai virka-, työ- ja muita palvelussuhteita ja niihin liittyviä etuja koskevissa asioissa.

Henkilötunnuksen käsittelyn täyttää edellä mainitut henkilötietolaissa säädetyt edellytykset. Henkilötietolakia koskevan hallituksen esityksen (HE 96/98) mukaan kaikissa laissa mainituissa tapauksissa henkilötunnuksen käsittelyn perusedellytyksenä on, että rekisteröidyn yksiselitteinen yksilöiminen on säännöksessä mainitun tehtävän suorittamiseksi. Tämän vuoksi esimerkiksi tehtävän helpompi tai nopeampi suorittaminen henkilötunnuksen avulla ei oikeuttaisi henkilötunnuksen käsittelyä, vaan käsittely olisi sallittua ainoastaan silloin, kun rekisteröidyn yksiselitteinen yksilöiminen on tärkeää tehtävästä suoriutumiseksi.

Henkilötunnusta ei ole tarkoitettu käytettäväksi tunnistamisen välineenä, eikä yksinomaan tunnistaminen voi olla henkilötunnuksen käsittelyn perusteena. Henkilön yksiselitteinen yksilöinti henkilötietolain tarkoittamalla tavalla ei olisikaan tavoitteena irc-galleriaan rekisteröitymisen yhteydessä. Tavoitteena olisi henkilön iän varmistaminen. Henkilön iän varmistaminen palveluun rekisteröitymisen yhteydessä ei ole henkilötietolain 13 §:n mukaan perusteltu syy henkilötunnuksen käsittelemiseksi. On huomattava myös, että henkilötunnuksen laskentakaava on julkisesti saatavilla esimerkiksi väestörekisterikeskuksen kotisivuilla, joten tekaistun henkilötunnuksenkaan käyttäminen olisi vaivatonta. Henkilötunnuksen käsittely irc-galleriaan rekisteröitymisen yhteydessä saattaisi johtaa toisen henkilön henkilötietojen käyttämiseen.

Kannanottonaan tietosuojavaltuutettu totesi, että henkilötunnuksen käsittely palveluun rekisteröitymisen yhteydessä irc-gallerian ylläpitäjän esittämällä tavalla ei olisi henkilötietolain 13 §:n mukaista. Muutoin tietosuojavaltuutettu viittasi asiassa rekisterinpitäjälle aikaisemmin antamaansa kannanottoon.

Sovelletut säännökset:

Henkilötietolaki 2.2 §, 3.1 § kohta 2, 13 §, 38 § ja 44 §

ASIA: SAIRAUSSPOISSAOLOTIEDON ILMAISEMINEN TYÖPAIKALLA

Asian kuvaus:

Tietosuojavaltuutetulta kysyttiin, onko tieto työntekijän sairauspoissaolosta arkaluonteinen henkilötieto. Samalla kysyttiin, aiheuttaako Euroopan yhteisöjen tuomioistuimen 6.11.2003 antama tuomio asiassa C-101/01 uudelleenarviointia niihin kannanottoihin, joita tietosuojavaltuutetun toimisto on aikaisemmin antanut sairauspoissaolojen lukumäärä- ja ajanjaksotietojen arkaluonteisuudesta. Kysyjä sanoi, että tuomiossa todetaan selkeästi, että maininta siitä, että henkilö on ollut osa-aikaisella sairauslomalla, on direktiivissä tarkoitettu terveyteen liittyvä tieto. Kysyjän käsityksen mukaan

sairauslomalla voi olla vain sairauden vuoksi, jolloin tällaisen tiedon julkistaminen samalla leimaa ko. henkilön.

Tietosuojavaltuutetulta on lisäksi kysytty, saako tietoa työntekijän sairauspoissaolosta tai sairauslomalla olemisesta ilmaista työpaikalla muille työntekijöille tai organisaation ulkopuolisille tahoille.

Tietosuojavaltuutetun vastaus:

Terveydentilaa koskevien henkilötietojen määrittelystä ja käsittelystä säädetään henkilötietolaissa, ja terveydentilatietojen käsittelystä työpaikoilla säädetään tarkemmin yksityisyyden suojasta työelämässä annetun lain (YksTL) 3 ja 5 §:ssä. 5 §:n tarkoittamilla terveydentilatiedoilla tarkoitetaan henkilötietolaissa määriteltyjä, arkaluonteisia terveydentilaa kuvaavia henkilötietoja.

Henkilötietolain 11 §:n 4 kohdan mukaan arkaluonteisina tietoina pidetään henkilötietoja, jotka kuvaavat tai on tarkoitettu kuvaamaan henkilön terveydentilaa, sairautta, vammaisuutta tai häneen kohdistettuja hoitotoimenpiteitä tai niihin verrattavia toimia. Lain perusteluissa todetaan, että henkilön sairautta koskevia tietoja olisivat tiedot sairauden laadusta ja siihen liittyvistä seikoista, joten esimerkiksi palkkarekisterin merkintä sairauspoissaolosta ei ole yksistään pykälässä tarkoitettu arkaluonteinen tieto.

EY-tuomioistuimen ratkaisussa todetaan, että mainintaa siitä, että ”henkilö on loukannut jalkansa ja on osa-aikaisella sairauslomalla”, on pidettävä tietosuojadirektiivin 95/46/EY 8 artiklan 1 kohdassa tarkoitettuna terveyteen liittyvänä henkilötietona. Maininnasta käy ilmi sekä jalan loukkaantuminen että sairauslomalla oleminen.

Tietosuojavaltuutettu tulkitse tuomiota siten, että nämä molemmat tekijät eli jalan loukkaantuminen ja siitä aiheutuva sairausloma ilmentävät yhdessä henkilön terveydentilaa. Myös jalan loukkaantuminen kuvaa sellaisenaan henkilön terveydentilaa. Sen sijaan pelkkä ilmaisu henkilön olosta sairauslomalla kuvaa henkilön terveydentilaa ainoastaan, jos tällaiselle ilmaisulle annetaan sellainen merkitys, että se tosiasiallisesti kuvaa henkilön terveydentilaa. Hallituksen esityksen mukaan yksistään tieto sairauspoissaolosta tai sairauslomalla olemisesta ei ole arkaluonteinen henkilötieto, koska se ei sinänsä kuvaa työntekijän sairautta, eikä siitä yksistään voi yleensä päätellä konkreettisesti työntekijän sairauden tai terveydentilan laatua.

Tietoa henkilön sairauspoissaolosta, jota työnantaja käsittelee henkilöstöhallinnon tarkoitusta varten, pidetään kuitenkin henkilötietona, jonka käsittelyä työpaikoilla säätelevät henkilötietolain yleiset velvoitteet sekä laki yksityisyyden suojasta työelämässä.

YksTL 3 § mukaan työnantaja saa käsitellä vain työntekijän työsuhteen kannalta välittömästi tarpeellisia henkilötietoja, jotka liittyvät työsuhteen

osapuolten oikeuksien ja velvollisuuksien hoitamiseen ja työnantajan työntekijöille tarjoamiin etuuksiin tai johtuvat työtehtävien erityisluonteesta. Työntekijöiden henkilötietojen käsittelyn tulee täyttää henkilötietolain 6 §:n asianmukaisuusvaatimus, jolloin käsittelyn tulee olla kaikissa tapauksissa etukäteen suunniteltua ja asianmukaista rekisterinpitäjän toiminnan kannalta. Työnantajan tulee määritellä etukäteen henkilötietojen käsittelyn tarkoitus sekä se minkälaisen rekisterinpitäjän tehtävien hoitamiseksi henkilötietoja käsitellään, muun muassa luovutetaan.

Työnantajaa velvoittaa YksTL 4 § ja 21 §:ssä sekä yhteistoimintalainsäädännössä säädetty yhteistoimintavelvoite henkilötietojen käsittelystä työpaikoilla. Yhteistoimintamenettelyn piiriin kuuluvat työhönoton yhteydessä ja työsuhteen aikana työntekijöistä kerättävät tiedot. Työnantajan tulee neuvotella henkilöstön edustajien kanssa henkilötietojärjestelmien käyttöönotosta, niiden sisällöstä ja niihin kerättävistä tiedoista sekä tietoverkkojen käytöstä työpaikoilla. Työnantajan tulee em. säännökset huomioon ottaen määritellä etukäteen, keillä henkilöillä organisaatiossa on oikeus tarpeellisuusvaatimusta noudattaen työtehtäviensä vuoksi käsitellä työnantajan henkilörekisterissä olevia henkilötietoja.

Henkilötietolain 32 §:n suojaamisveloitteen mukaisesti työnantajan tulee toteuttaa tarpeelliset tekniset ja organisatoriset toimenpiteet henkilötietojen suojaamiseksi asiattomalta pääsylvä tietoihin ja vahingossa tai laittomasti tapahtuvalta tietojen hävittämiseltä, muuttamiselta, luovuttamiselta, siirtämiseltä taikka muulta laittomalta käsittelyltä. Henkilötietolain 33 § säättää vaitiolovelvollisuudesta sille, joka henkilötietojen käsittelyyn liittyviä toimenpiteitä suorittaessaan on saanut tietää jotakin toisen henkilön ominaisuuksista, henkilökohtaisista oloista tai taloudellisesta asemasta.

Työnantajan velvollisuus suojata työntekijöidensä henkilötiedot merkitsee sitä, että sivulliset eivät saa tietoonsa tai pääse katsomaan kyseisiä tietoja. Sivullisia ovat organisaation ulkopuolisten tahojen ohella myös sellaiset kyseisessä työnantajaorganisaatiossa työskentelevät henkilöt, jotka eivät tarvitse kyseessä olevia henkilötietoja työtehtävissään. Lisäksi työnantajalla on velvollisuus kouluttaa henkilökuntansa henkilötietojen lainmukaisen käsittelyn toteuttamiseksi, huolehtia suojaamisesta tietoverkoissa esimerkiksi käyttäjätunnuksin ja salasanoin sekä huolehtia siitä, että organisaatiossa henkilötietoja käsittelevät henkilöt tietävät ja noudattavat vaitiolovelvollisuutta ja muita henkilötietolain säännöksiä.

Tieto työntekijän sairauspoissaolosta tai sairauslomalla olemisesta on yleensä henkilöstöhallinnollinen asia, joka on pääsääntöisesti tarpeellinen organisaation henkilöstöhallintoa hoitavien työntekijöiden työtehtävien hoidossa. Keskeistä on arvioida etukäteen yhteistoimintamenettelyä noudattaen sairauspoissaolotiedon käsittelyn tarpeellisuutta YksTL 3 §:n mukaisesti. Arvioitavaksi tulee käytännössä se, kenellä usein monista esimiehistä tai henkilöstöhallintoa hoitavista on lain tarkoittama oikeutettu intressi saada kyseinen tieto. Kyseeseen voivat tulla esim. henkilöstöpäällikkö, esimiesasemassa olevat tai palkanlaskijat. Tiedonsaanti tulee rajata

tarpeellisuusvaatimusta noudattaen mahdollisimman suppeasti.

Tietosuojavaltuutetun tiedossa ei ole – lakien yksityisyyden suojasta työelämässä 3 ja 5 § sekä henkilötietolain 6, 32 ja 33 § huomioon ottaen – perustetta, jonka nojalla yleisesti voitaisiin katsoa, että sairauteen perustuvan, henkilökohtaisista olosuhteista johtuvan syyn ilmoittaminen olisi perusteltua sisäisen tai ulkoisen tiedotuksen tarpeisiin.

Työnantajalla ei ole yleistä oikeutta kertoa, muulla tavoin ilmaista tai luovuttaa työntekijää koskevaa sairauspoissaolotietoa, sen syytä tai paluupäivää muille työntekijöille ja kollegoille, vaikka tällainen tieto olisi kenties organisaatiossa yleisesti hyvä tietää. Jos jossakin yksittäisessä tilanteessa voidaan perustella, että kyseinen tieto on lain tarkoittamalla tavalla tarpeellinen, työnantaja saa sitä käsitellä, esimerkiksi kertoa kollegalle tämän työtoverin sairauspoissaolosta. Tilannetta on arvioitava YksTL 3 § huomioon ottaen tapauskohtaisesti ja myös silloin, kun tarkoituksena on antaa organisaation työntekijöille käyttöoikeudet henkilöstöhallinnollisiin tietojärjestelmiin, joilla hoidetaan työpaikan sisäistä tiedottamista muun muassa työntekijöiden paikalla olostai poissaoloista.

Poikkeuksen edellä mainitusta muodostaa virkamiehiä koskeva nimikirjalain 4 §:n mukainen tieto sairaspöytäkirjasta virantoimituksen keskeytyksen syynä. Nimikirjanote on julkinen asiakirja, jonka luovutukseen sovelletaan julkisuuslain säännöksiä. Lisäksi tietosuojavaltuutettu kiinnitti huomiota Kuntaliiton ohjeisiin (yleiskirje 19/80/2005), joiden mukaan julkisuuslain tulkintaongelmien välttämiseksi tietoa henkilön sairauspoissaolosta ei tulisi julkaista Internetissä tai muullakaan tavoin.

Sovelletut säännökset:

Henkilötietolaki 1 §, 2 §, 5 §, 6 §, 7 §, 8.1 §:n 5 kohta, 11 §:n 4 kohta, 32 § ja 33 §

Laki yksityisyyden suojasta työelämässä (YksTL) 3 §, 4 §, 5 § ja 21 §

Nimikirjalaki 2 §, 4 §, 6 §

Laki viranomaisten toiminnan julkisuudesta 24 §:n 25 ja 32 kohta

ASIA: HENKILÖTIETOJEN KÄSITTELY OPISKELIJOIDEN LÄSNÄOLON KIRJAAMISESSA

Asian kuvaus:

Tietosuojavaltuutetun mielipidettä tiedusteltiin suunnitteilla olevasta tietojärjestelmästä, jonka avulla voi kirjata opiskelijoiden läsnäoloa koskevat tiedot. Kirjaaminen tapahtuisi näyttämällä jotain korttia lukijalaitteeseen tai opiskelijan sormenjälkien tunnistamisella.

Tietosuojavaltuutetun vastaus:

Henkilötietolain 38 §:n mukaan tietosuojavaltuutettu antaa henkilötietojen käsittelyä koskevaa ohjausta ja neuvontaa. Tietosuojavaltuutetun kannanotot eivät ole juridisesti sitovia päätöksiä.

Rekisterinpitäjä vastaa henkilötietojen käsittelystä

Henkilötiedon määritelmä on henkilötietolain 3 §:n 1 kohdassa. Esimerkiksi tiettyyn opiskelijaan yhdistettävät poissaoloja koskevat tiedot sekä biometriset tunnisteet ja muut tunnistamistiedot ovat henkilötietoja, joiden käsittelyyn sovelletaan henkilötietolakia.

Rekisterinpitäjä on lain 3 §:n 4 kohdan mukaan se taho, jonka käyttöä varten henkilörekisteri perustetaan ja jolla on oikeus määrätä henkilörekisterin käytöstä. Rekisterinpitäjä vastaa henkilötietojen käsittelystä. Rekisterinpitäjänä on opetuksen järjestäjä.

Rekisterinpitäjä voi kerätä vain toimintansa kannalta tarpeellisia tietoja

Tietosuojavaltuutettu katsoi, että oppilaitoksen ja opiskelijan välillä on henkilötietolain 8 §:n 1 momentin 5 kohdassa mainittu asiallinen yhteys, mihin opiskelijoiden henkilötietojen käsittely oppilaitoksissa perustuu. Henkilötietolain 11 §:ssä määriteltyjä arkaluonteisia tietoja voi käsitellä vain lain 12 §:ssä mainituin perustein. Käsittelyllä tarkoitetaan kaikkia henkilötietoihin kohdistuvia toimenpiteitä, kuten keräämistä, tallettamista, käyttöä ja luovuttamista.

Rekisterinpitäjä veloitetaan lain 5 §:ssä käsittelemään henkilötietoja laillisesti, noudattamaan huolellisuutta ja hyvää tietojenkäsittelytapaa sekä toimimaan muutoinkin niin, ettei rekisteröidyn yksityiselämän suojaa ja muita yksityisyyden suojan turvaavia perusoikeuksia rajoiteta ilman laissa säädettyä perustetta.

Lain 9 §:n mukaan käsiteltävien henkilötietojen tulee olla määritellyn henkilötietojen käsittelyn tarkoituksen kannalta tarpeellisia. Henkilötietoja voidaan pitää käsittelyn tarkoituksen kannalta tarpeellisina silloin, kun ne ovat asianmukaisia ja olennaisia eivätkä liian laajoja siihen tarkoitukseen, mihin ne on kerätty ja missä niitä myöhemmin käsitellään. Oppilaitoksessa opiskelijoiden henkilötietojen käsittelyn tarkoitus on opetuksen järjestäminen. Suostumuksellakaan ei voida kerätä tarpeettomia tietoja.

Tietosuojavaltuutettu piti todennäköisenä, että oppilaitoksen antama opetus on ammatillisesta koulutuksesta annetun lain mukaista. Lain 34 §:n mukaan opiskelijan tulee osallistua opetukseen, jollei hänelle ole myönnetty siitä vapautusta. Lähtökohtana on lain esitöiden mukaan (HE 86/1997), että opiskelijoiden tulee osallistua opetukseen. Opetukseen osallistumistapa vaihtelee koulutuksen järjestämismuodosta riippuen. Pykälän 2 momentin

mukainen velvollisuus tehtävien suorittamiseen liittyy opetukseen osallistumisvelvollisuuteen. Opetuksen järjestämisen kannalta on näin ollen tarpeellista seurata opiskelijan poissaoloja.

Kela-kortin ja sormenjälkitunnisteiden käsittely

Oppilaitos voi henkilötietolain 13 §:n nojalla käsitellä opiskelijan henkilötunnusta. Henkilötunnus on tarpeellinen opiskelijan yksiselitteisessä yksilöinnissä, jota tarvitaan opiskelijan ja oppilaitoksen oikeuksien ja velvollisuuksien toteuttamisessa. Pelkkä laissa säädetyn tehtävän helpompi ja nopeampi suorittaminen henkilötunnuksen avulla ei oikeuta henkilötunnuksen käsittelyyn. Tietosuojavaltuutetun käsityksen mukaan poissaolojen seuraaminen oli mahdollista toteuttaa käyttämättä seurannassa opiskelijan henkilötunnusta, joka ilmeisesti luettaisiin Kela-kortista.

Tietosuojavaltuutettu oli aikaisemmissa kannanotoissaan esittänyt näkemyksen, että Kela-kortin käyttö tulisi rajoittaa sosiaaliturvaan liittyviin asioihin. Kela-kortissa näkyy henkilötunnus. Siitä voi myös ilmetä kortinhaltijan sairautta ja mahdollisesti lääkitystä koskevia tietoja. Tietosuojavaltuutettu piti suositeltavana ratkaisuna, että poissaolojen seurannassa käytettäisiin opiskelijalle annettavaa erillistä korttia, josta luettaisiin esimerkiksi opiskelijanumero. Joka tapauksessa opiskelijalla tulee olla mahdollisuus käyttää muuta vaihtoehtoista tapaa poissaolojen seurannassa. Oppilaan tulee myös olla tietoinen Kela-kortin käyttöön liittyvistä riskeistä. Tietosuojavaltuutetun toimistossa on parhaillaan tutkittavana tapaus, jossa Kela-korttia hyödynnetään opiskelija-ruokailussa.

Biometrinen tunniste voidaan erityislainsäädännön puuttuessa ottaa käyttöön vain käyttäjien suostumuksella. Tietosuojavaltuutettu ei pitänyt myöskään tällaista tunnistusta hyvänä vaihtoehtona ottaen huomioon biometrisen tunnisteiden luonne. Hänen käsityksensä mukaan biometrinen tunniste ei ollut tarpeellinen tieto opiskelijoiden poissaolojen seurannassa.

Oppilaitoksen työntekijöiden oikeudet käsitellä opiskelijoiden henkilötunnuksia ja muitakin henkilötietoja automaattisen tietojenkäsittelyn avulla ylläpidettävässä opiskelijarekisterissä tulee määritellä käyttäjähallinnan yhteydessä käyttäjittäin. Henkilötiedot saavat olla vain niiden nähtävissä, jotka tarvitsevat niitä työtehtävissään.

Rekisteröityjen informoiminen

Henkilötietolain 24 § velvoittaa rekisterinpitäjää informoimaan rekisteröityä/alaikäisen huoltajaa rekisteröidyn henkilötietojen käsittelystä. Henkilötietolain 10 § velvoittaa myös rekisterinpitäjää laatimaan rekisteriselosteet ylläpitämistään henkilörekistereistä ja pitämään ne jokaisen saatavilla. Näillä velvoitteilla pyritään henkilötietojen käsittelyn avoimuuteen.

Sovelletut säännökset:

Henkilötietolaki 3 § kohdat 1 ja 4, 5 §, 8.1 § kohta 5, 9 §, 10 §, 11 §, 12 §, 13 §, 24 § ja 38 §
Laki ammatillisesta koulutuksesta 34 §

**ASIA: TIETOSUOJAVALTUUTETUN LAUSUNTO OPPILASHUOLTOON
LIITTYVÄN LAINSÄÄDÄNNÖN UUDISTAMISTYÖRYHMÄN MUISTION
EHDOTUKSISTA**

Lausunnon taustaa

Tietosuojavaltuutettu antoi 12.9.2006 lausunnon Oppilashuoltoon liittyvän lainsäädännön uudistamistyöryhmän muistiossa (Selvityksiä 2006:33) esitetyistä ehdotuksista. Sosiaali- ja terveysministeriö 15.12.2004 asettaman työryhmän tavoitteena oli muun muassa selkeyttää tietojen saantia ja luovutusta sekä henkilötietojen käsittelyä koskevat menettelyt oppilaitoksissa. Tavoitteena oli myös edesauttaa yksittäisen oppilaan ja opiskelijan oikeuksien toteutumista. Työryhmä asetti oppilashuollon tietosuojakysymyksiä käsittelemään tietosuojatyöryhmän, jossa oli myös tietosuojavaltuutetun toimiston edustus.

Aikaisemmin asiaa oli käsitelty Opetusministeriön 7.11.2000 asettaman Perusopetuksen ja toisen asteen koulutuksen oppilashuoltotyöryhmän muistiossa 2002:13. Sen jälkeen Sivistyslakivaliokunta totesi kannanotossaan (SiVM 18/2002), että sosiaali- ja terveysministeriö tulee asettamaan toimikunnan, jonka tehtävänä on selvittää ja tehdä tarvittavat muutosehdotukset lastensuojelulakiin ja kansanterveyslakiin oppilaiden palvelujen turvaamiseksi. Valiokunta lausui, että samassa yhteydessä pyritään selkeyttämään henkilötietojen käsittelyä ja tietosuojaa koskevia säännöksiä siten, että oppilashuoltopalvelujen järjestäminen oppilaan tai opiskelijan kokonaisvaltaisen edun mukaisesti helpottuu.

Kaksi mallia

Sosiaali- ja terveysministeriön muistiossa ehdotettiin kahta oppilashuollosta säätämistä koskevaa mallia. Mallissa A pidemmän aikavälin tavoitteena on yksi ja yhtenäinen uusi oppilas- ja opiskelijahuoltolaki. Se sisältäisi kokoavasti säännökset muun muassa oppilashuollon sisällöstä, johon kuuluisi opetuksen järjestäjän hyväksymän opetussuunnitelman mukainen oppilashuolto sekä koululääkärin ja kouluterveydenhoitajan sekä koulupsykologin ja koulukuraattorin palvelut. Laki määrittäisi, mitä oppilashuollolla tarkoitetaan ja oppilashuollon tietosuojasta.

Muistiossa esitetyssä mallissa B esitettiin, että erillislainsäädännön mahdolliseen tarpeeseen ja sen sisältöön otetaan kantaa vasta, kun

opetuslainsäädäntöön tehdyt lakimuutokset vuodelta 2003 ja tämän työryhmän muistion pohjalta tehdyt mahdolliset lakimuutokset ovat olleet tarpeeksi kauan voimassa ja niiden vaikutuksista on tehty luotettavat arvioinnit ulkoisen arvioijan toimesta. Työryhmän esittämät säädösehdotukset kohdistuvat lähes yksinomaan opetuslakiin. Mallin yhteydessä esitettävät muutokset selkiyttäisivät osittain oppilashuoltoon liittyvää asiakkaiden henkilötietojen käsittelyä.

Tietosuojavaltuutettu piti oppilas- ja opiskelijahuoltolain säätämistä tarpeellisena ja kannatti lainsäädännön jatkovalmistelua kokonaisuudistuksen pohjalta. Tietosuojavaltuutettu kiinnitti huomiota siihen, että muistiossa ei ollut esitetty ehdotuksia, miten koulukuraattoreiden ja koulupsykologien asiakkaiden henkilötietojen käsittelyä koskevat lainsäädännölliset epätäsmällisyydet ratkaistaan, vaikka asiaan on eri yhteyksissä kiinnitetty huomiota. Sen vuoksi mallin B pohjalta esitetty ei täyttänyt henkilötietojen käsittelylle asetettuja vaatimuksia, jotka perustuvat Suomen perustuslakiin.

Tietosuojavaltuutetun lausunnossa korostettiin, että henkilötietojen käsittelyä koskeva huolellinen sääntely ohjaa rekisterinpitäjää rakentamaan ja käyttämään tietojärjestelmiään siten, että henkilötietojen laatua koskevien periaatteiden kehittäminen ja huomioon ottaminen varmistetaan. Huolellisella sääntelyllä ehkäistään tarpeettomia tulkintakysymyksiä ja epävarmuustekijöitä henkilötietojen käsittelyssä.

Tietosuojavaltuutetun yksityiskohtaiset kommentit:

Koulukuraattori ja -psykologitoiminta

Koulukuraattori- ja koulupsykologipalvelut ovat olennainen osa oppilashuollon kokonaisuutta. Koulukuraattorista ja koulupsykologista säädetään lastensuojelulain 7 §:ssä ja tarkemmin lastensuojeluasetuksen 2 a §:ssä. Nykyiset säännökset jättävät epäselväksi, miten asiakkaiden henkilötietoja tulee käsitellä.

Sosiaalihuollon asiakkaan asemasta ja oikeuksista annetun lain (sosiaalihuollon asiakaslain) tultua voimaan on esiintynyt erilaisia tulkintoja ja epäselvyyttä siitä, sovelletaanko sitä esimerkiksi koulukuraattoreiden ja koulupsykologien toimintaan, josta säädetään lastensuojelulaissa, mutta jota toteutetaan esimerkiksi opetustoimen alaisuudessa. Koska sosiaalihuollon asiakaslakia sovelletaan sosiaalitoimen palveluksessa oleviin kuraattoreihin, on heillä salassapitosäännösten, tietojensaantioikeuksien ja tietojen luovutuksen osalta erilainen asema kuin muiden hallintokuntien palveluksessa olevilla kuraattoreilla.

Koulukuraattorin ja koulupsykologin toiminnan tulee tapahtua pääosin koulussa, mikä ilmenee lastensuojeluasetuksen 2 a §:stä. Asiakkaan näkökulmasta palvelun tulisi tietosuojavaltuutetun käsityksen mukaan olla samanlaista ja asiakkaan asema yhdenvertainen riippumatta siitä, mille hallinnonalalle koulukuraattori ja koulupsykologipalvelun antaja on sijoitettu.

Tietosuojavaltuutetun käsityksen mukaan laissa tulisi myös näkyä, että koulukuraattorin ja –psykologin tulee yleensä toimia yhteistyössä oppilaan ja hänen huoltajiensa kanssa ja näiden myötävaikutuksella.

Viranomaisen voi käsitellä vain tehtäviensä hoidon kannalta tarpeellisia henkilötietoja. Oppilashuollossa käsitellään henkilötietolain 11 §:ssä määriteltyjä arkaluonteisia ja salassa pidettäviä henkilötietoja. Arkaluonteisten henkilötietojen keräämisen tulee johtua välittömästi rekisterinpitäjälle laissa säädetystä tehtävästä. Koulukuraattorin ja psykologin tehtävät ja niihin liittyvä oikeus käsitellä myös arkaluonteisia henkilötietoja luodaan heidän toimintaansa koskevilla erityislaitailla. Erityislainsäädännön keskeisiä tehtäviä on osoittaa, missä tapauksissa henkilötietojen käsittely on mahdollista ilman rekisteröidyn myötävaikutusta. Toiminnan ja toimivallan kuvaus turvaa myös henkilöstön aseman.

Toiminnan lakisäätämisen keskeisenä tavoitteena oli aikoinaan korostaa riittävän varhain tapahtuvien ja leimaamista välttävien palvelujen ja tukitoimien ensisijaisuutta. Tärkeänä pidettiin myös, että nämä viranhaltijat sijoittuvat osaksi muuta koulu yhteisöä ja toiminta tapahtuu pääosin koulussa, vaikka hallinnollinen järjestäminen kunnassa voi tapahtua sosiaalilautakunnan tai koululautakunnan tai mahdollisen yhteishallinnon alaisuuteen. Laista tulisi tietosuojavaltuutetun käsityksen mukaan ilmetä koulukuraattorin ja koulupsykologin rooli suhteessa opetuksen järjestäjään, sosiaalihuoltoon ja muihin toimijoihin. Asiakkaan oikeusturvan kannalta on tärkeää, että hän tietää palvelua käyttäessään, kenen asiakas hän tosiasiallisesti on. Tietosuojavaltuutettu piti tarpeellisena, että koulukuraattorin ja -psykologin tehtäväkuva, toimivalta ja toiminta-alue määritellään tarkemmin laissa, koska ne vaikuttavat asiakastietojen käsittelyyn.

Uuteen lastensuojelulakiin esitetystä ehdotuksesta ei ilmene, että koulukuraattorin ja –psykologien tulisi toimia yhteistyössä muun muassa koulu yhteisön sekä koulutoimen ja sosiaali- ja terveydenhuollon viranomaisten kanssa. Yhteistoiminta on tietosuojavaltuutetun käsityksen mukaan palvelun sisältöä kuvaava merkittävä piirre, koska siihen liittyy tarve tietojen vaihtoon. Koulupsykologin ja koulukuraattorin yhteistyöstä eri tahojen kanssa säädetään nykyään tarkentavasti lastensuojeluasetuksessa. Lastensuojeluasetuksen perustelumuistiossa todettiin, että jatkovalmistelussa tulee tarkemmin arvioitavaksi asetukseen sisältyvän sääntelyn nostaminen lakitasolle.

Muistiossa esitetystä opetuslain säädösehdotuksessa säädetään mahdollisuudesta antaa salassa pidettäviä tietoja. Sen perusteella koulukuraattori ja koulupsykologi voivat saada ilman oppilaan tai hänen huoltajansa suostumusta opetuksen asianmukaisen järjestämisen edellyttämät välttämättömät tiedot. Epäselväksi jää edelleen, voiko koulukuraattorilla ja mahdollisesti -psykologilla olla myös sosiaalihuollon asiakkaan asemasta ja oikeuksista annetussa laissa (sosiaalihuollon asiakaslaki) säädetyt tiedonsaantioikeudet. Laista tulee tietosuojavaltuutetun käsityksen mukaan täsmällisesti ilmetä, millä perusteella koulukuraattori- ja psykologi voivat saada asiakasta koskevia salassa pidettäviä tietoja ja miltä tahoilta tietoja voi hankkia.

Epäselväksi jää myös, millä perusteella koulukuraattori ja –psykologi voi luovuttaa salassa pidettäviä asiakastietoja. Keskeinen säännös on edellä mainittu opetuslakiin ehdotettu salassa pidettävien tietojen antamista koskeva säännös. Voiko tämän lisäksi tulla joskus sovellettavaksi sosiaalihuollon asiakaslaki, jossa on myös salassa pidettävien tietojen luovutusta koskevia säännöksiä? Tietosuojavaltuutetun lausunnossa kiinnitettiin huomiota siihen, että laista tulee täsmällisesti ilmetä, millä perusteella salassa pidettävien tietojen luovutus on mahdollista ja mille tahoille tällaisia tietoja voi luovuttaa.

Lisäksi kysymys siitä, mitä salassapitosäännöksiä sovelletaan koulukuraattoreihin jää epäselväksi, koska sosiaalihuollon asiakaslain soveltamisesta on erilaisia tulkintoja. Epäselväksi jää myös esimerkiksi, mitä salassapitosäännöstä sovelletaan koulupsykologiin, joka ei anna terveyden- ja sairaanhoitoa, mutta on sosiaalitoimen alainen. Tietosuojavaltuutettu kiinnitti huomiota siihen, että laista tulee selvästi ilmetä, mihin koulukuraattorin ja –psykologin salassapitovelvollisuus perustuu. Salassapitovelvollisuuden selkeä säätäminen on tärkeää, koska salassapidolla edistetään luottamuksellisen asiakassuhteen syntymistä.

Lainsäädännön perusteella on epäselvyyttä siitä, mikä taho vastaa koulukuraattorin ja koulupsykologin asiakasrekistereistä. Koulukuraattori- ja koulupsykologipalvelut on erikseen mainittu lastensuojelulaissa ja näiden palvelujen toteuttaminen tapahtuu pääosin koulussa. Tietosuojavaltuutetun käsityksen mukaan koulukuraattorin asiakasrekisteri tulee olla sosiaalihuollon rekistereistä erillinen kokonaisuus riippumatta toimen hallinnollisesta sijoittelusta. Rekisteri perustetaan koulukuraattorin tehtävien hoitamiseksi, mikä on asiakastietojen käsittelyn tarkoitus. Koulukuraattorin keräämiä asiakastietoja voi käyttää vain kuraattorin toiminnassa, eikä muilla sosiaalitoimen työntekijöillä saa olla käyttöoikeutta tähän rekisteriin. Sosiaalitoimen työntekijä voi tapauskohtaisesti saada koulukuraattorin asiakastietoja sosiaalihuollon erityislainsäädännössä olevien säännösten mukaisesti edellyttäen, että tiedot ovat tarpeellisia sosiaalihuollon tehtävien hoitamiseksi. Vastaavasti koulupsykologin asiakasrekisteri on tietosuojavaltuutetun käsityksen mukaan erillinen kokonaisuus riippumatta siitä, mihin tehtävän hoito on hallinnollisesti sijoitettu. Tietosuojavaltuutetun käsityksen mukaan laissa tulee selvästi käydä ilmi koulukuraattorin ja koulupsykologin asiakasrekisterien rekisterinpitäjätaho, koska rekisterinpitäjä vastaa henkilötietojen käsittelystä.

Opetuslakiin tehtävät muutokset

Muistiossa ehdotetaan opetuslakiin muutoksia, jotka selkeyttäisivät oppilashuoltotyöhön liittyvää oppilaan henkilötietojen käsittelyä kouluissa. Oppilashuolto on määritelty perusopetuslain 31 a §:ssä. Oppilashuollolla tarkoitetaan oppilaan hyvän oppimisen, hyvän psyykkisen ja fyysisen terveyden sekä sosiaalisen hyvinvoinnin edistämistä ja ylläpitämistä sekä niiden edellytyksiä lisäävää toimintaa. Oppilashuoltoon sisältyvät opetuksen järjestäjän hyväksymän opetussuunnitelman mukainen oppilashuolto sekä

oppilashuollon palvelut. Lukiolaissa ja ammatillisesta koulutuksesta annetussa laissa säädetään opiskelijan ohjaamisesta terveydenhuollon ja sosiaalihuollon palveluihin.

Opetuslakiin ehdotetaan säädöstä siitä, ketkä voivat osallistua yksittäisen oppilaan oppilashuoltotyöhön. Säännös täsmentää sen piirin, jotka voivat esimerkiksi oppilashuoltoryhmässä käytävissä keskusteluissa lain mukaan saada yksittäistä oppilasta koskevia salassa pidettäviä henkilötietoja. Säädösehdotuksessa myös todetaan, että oppilashuoltotyötä toteutetaan yhteistyössä oppilaan ja hänen huoltajiensa kanssa. Tietosuojavaltuutettu piti ehdotusta tärkeänä.

Säädösehdotuksen mukaan salassa pidettävien tietoja voidaan antaa oppilaan oppilashuoltotyöhön osallistuvien kesken, mutta tietojen tulee olla opetuksen järjestämisen kannalta välttämättömiä. Tietojen hankkiminen tapahtuu ensisijaisesti oppilaan huoltajan kirjallisella suostumuksella. Itsemääräämisoikeuden esiin tuominen säädösten avulla on selvä parannus. Myös sivistysvaliokunta totesi, että kodin ja koulun yhteistyöstä puuttuu useissa tapauksissa dialogisuus. Vanhempia ei kaikissa tapauksissa nähdä voimavarana koulutyössä, vaikka sen luonnollisesti tulisi olla yhdessä tapahtuvaa toimintaa yhteisen päämäärän saavuttamiseksi (SiVM 18/2002).

Mikäli suostumusta ei saada, opetuksen järjestämisen kannalta välttämättömiä tietoja voidaan antaa oppilaan oppilashuoltotyöhön osallistuville myös suoraan lain nojalla. Koska säädösehdotuksessa ei ole mahdollista luetella tyhjentävästi näitä tietoja, tilannetta esitetään muistiossa selkeytettäväksi informaatio-ohjauksen avulla. Tietosuojavaltuutettu piti tärkeänä, että kysymystä siitä, minkälaisia tietoja opetuksen järjestämisen kannalta välttämättömät tiedot voivat olla, käsitellään esimerkein ainakin lain esitöissä, jotka toimivat oikeuslähteenä lainsäätäjän tahdosta.

Muistiossa todetaan, että perusopetuslaista puuttuu koulukuraattorin, koulupsykologin, kouluterveydenhuollon ammattihenkilön sekä opetushenkilöstön ja opetuksen järjestäjän tiedonsaantioikeutta koskeva säännös. Nykyinen perusopetuslain 40 §:n 2 momentti ei velvoita tietojen luovuttamiseen eikä oikeuta tietojen saamiseen. Muistion perusteella jää epäselväksi, mitä tiedonsaantioikeutta koskevalla säädösehdotuksella tavoitellaan. Vaikeimmat ongelmat ilmeisesti siirtyisivät tulevaisuudessakin esimerkiksi lastensuojeluilmoituksen tekemisellä sosiaaliviranomaisten käsiteltäväksi.

Tietosuojavaltuutettu piti tärkeänä, että lain jatkovalmistelussa selvitetään tarkemmin, minkälaisiin tilanteisiin opetuksen järjestäjän tiedonsaantioikeutta koskeva säädösehdotus on tarkoitettu. Opetuslakiin ehdotettu tiedonsaantioikeutta koskeva säädösehdotus muuttaisi oppilaan ja hänen perheensä oikeusasemaa merkittävästi. Säädösehdotus on tietosuojavaltuutetun käsityksen mukaan tulkinnanvarainen. Siinä on varsin yleisesti esitetty, että opetuksen järjestäjällä olisi oikeus saada tietoja sosiaali- tai terveydenhuollon viranomaisilta. Säädösehdotuksen perusteella ei ole pääteltävissä, koskisiko tiedonsaantioikeus kouluterveydenhuoltoa vai

kattavasti kaikkea terveydenhuoltoa. Jää myös epäselväksi, minkälaisissa tilanteissa opetuksen järjestäjällä tulisi olla oikeus saada tietoja sosiaaliviranomaiselta. Opetuslakiin ehdotettu tiedonsaantioikeutta koskeva säädösehdotus ei tietosuojavaltuutetun käsityksen mukaan täytä täsmällisen säätämisen vaatimusta.

Koulukuraattorin ja –psykologin toiminta on ennaltaehkäisevää ja palvelujen käyttö pohjautuu vapaaehtoisuuteen. Myös kouluterveydenhuollon palvelujen käyttö on tietosuojavaltuutetun käsityksen mukaan vapaaehtoista. Nämä ammattihenkilöt voivat nykyisin antaa oppilashuoltotyössä opetuksen asianmukaiseksi järjestämiseksi välttämättömiä salassa pidettäviä tietoja, mutta tietojen luovuttamista koskeva harkinta jää tietoja luovuttavalle taholle, mikä lisännee asiakkaan luottamusta palveluun. Tietoja luovuttava asiakkaan asian laajemmin tunteva asiantuntijataho harkitsee, mikä tieto voisi olla välttämätöntä opetuksen asianmukaiseksi järjestämiseksi.

Henkilötietojen kirjaamista koskeva säädösehdotus opetuslakiin puolestaan parantaa huomattavasti nykykäytäntöä. Tällä hetkellä on epäselvää, miten oppilashuoltotyössä tehdyt kirjaukset tulisi oppilaitoksissa tehdä. Jatkovalmistelussa harkittavaksi jää, onko tällainen kirjaus kuitenkin aina tarpeellinen.

Työryhmä ehdotti myös, että sosiaali- terveydenhuollon tilastoryhmä selvittää mahdollisuutta luoda oppilashuollon jatkuvan ja järjestelmällisen kehittämistoiminnan turvaamiseksi valtakunnallinen tilastointi- ja seurantajärjestelmä. Tällaisissa järjestelmissä on lähtökohtana, ettei henkilötietoja kerätä. Tämä asia on otettava huomioon myös tilastointiin ja seurantaan tarkoitettuja tietojärjestelmiä kehitettäessä.

ASIA: **OPPILAIEN HENKILÖTIETOJEN LUOVUTTAMINEN**

Asian kuvaus:

Tietosuojavaltuutetulta tiedusteltiin, tuleeko oppilaitoksen pyytää kirjallinen suostumus oppilaalta tai alaikäisen huoltajalta luovuttaessaan oppilaan oppilaskortin toiseen kuntaan oppilaan perheen muuttaessa sinne. Oppilaskortti sisältää oppilaan henkilötunnuksen. Viestistä ei ilmene tarkemmin, mistä koulumuodosta asiassa on kyse ja minkälaiseen tilanteeseen tietojen luovutus liittyy.

Tietosuojavaltuutetun vastaus:

Tietosuojavaltuutettu antaa henkilötietolain 38 §:n mukaan henkilötietojen käsittelyä koskevaa ohjausta ja neuvontaa. Tietosuojavaltuutetun kannanotot eivät ole ennakkopäätöksiä.

Oppilaitos käsittelee oppilaiden henkilötietoja opetuksen järjestämiseksi

Oppilaitoksessa kaikki sellaiset oppilaasta kerättävät tiedot, jotka voidaan yhdistää häneen jollakin tavalla, ovat henkilötietolain 3 §:n 1 kohdassa määriteltyjä henkilötietoja. Tietosuojavaltuutettu on katsonut, että oppilaitoksen ja oppilaan välillä on henkilötietolain 8 §:n 1 momentin 5 kohdassa mainittu asiakassuhteeseen perustuva asiallinen yhteys, mihin oppilaiden henkilötietojen käsittely oppilaitoksissa perustuu. Oppilaitoksissa oppilaiden henkilötietojen käsittelyn lain 6 §:n mukainen tarkoitus on opetuksen järjestäminen.

Osa oppilaista oppilaitoksessa kerättävistä tiedoista saattaa olla henkilötietolain 11 §:ssä määriteltyjä arkaluonteisia tietoja. Oppilaiden henkilötietojen salassa pidosta on puolestaan säännöksiä perusopetuslain 40 §:ssä ja viranomaisten toiminnan julkisuudesta annetun lain (julkisuuslaki) 24 §:ssä.

Salassa pidettävien henkilötietojen luovuttaminen

Salassa pidettävien tietojen luovuttamisedellytyksistä kerrotaan julkisuuslain 7 luvussa. Tällaisia tietoja voi luovuttaa, jos tiedon antamisesta tai oikeudesta tietojen saamiseen on laissa erikseen nimenomaisesti säädetty. Luovuttaminen on myös mahdollista jos se, jonka etujen suojaamiseksi salassapitovelvollisuus on säädetty, antaa siihen suostumuksensa. Oppilasta koskevia salassa pidettäviä tietoja voi käsitykseni mukaan luovuttaa kunnasta toiseen vain oppilaan tai alaikäisen oppilaan huoltajan suostumuksella, koska ei ole olemassa erityistä säännöstä salassa pidettävien tietojen luovuttamisesta tällaisessa tapauksessa.

Luovutettavien tietojen tulee kuitenkin olla henkilötietolain 9 §:n mukaan tarpeellisia uudessa oppilaitoksessa opetuksen järjestämisessä. Lain esitöiden mukaan henkilötietoja voidaan pitää käsittelyn tarkoituksen kannalta tarpeellisina silloin, kun ne ovat asianmukaisia ja olennaisia eivätkä liian laajoja siihen tarkoitukseen, mihin ne on kerätty ja missä niitä myöhemmin käsitellään. Suostumuksellakaan ei voida kerätä tarpeettomia tietoja.

Luovutettaessa henkilötietolain 11 §:ssä määriteltyjä arkaluonteisia tietoja (esim. henkilön terveydentilaa koskevia tietoja) tai salassa pidettäviä tietoja, suostumuksen tulee olla nimenomainen. Suostumuksen tulee lain 3 §:n 7 kohta huomioon ottaen olla myös vapaaehtoinen, yksilöity ja tietoinen tahdon ilmaisu, jolla rekisteröity hyväksyy henkilötietojensa käsittelyn. Rekisteröidyn on siten suostumusta antaessaan pitänyt olla tietoinen siitä, mihin hän suostumuksensa antaa.

Suostumusta pyydettyäessä tulee ottaa huomioon myös henkilötietolain 24 §:ssä säädetty informointivelvollisuus.

Henkilötunnuksen luovuttaminen

Henkilötunnus ei ole arkaluonteinen eikä salassa pidettävä tieto, vaikkakin sen käsittelystä on säädetty henkilötietolain 13 §:ssä. Julkisten henkilötietojen luovuttamisesta on säädetty julkisuuslain 16 §:n 3 momentissa. Sen mukaan viranomaisen henkilörekisteristä saa antaa henkilötietoja, jos luovutuksen saajalla on henkilötietojen suoja koskevien säännösten mukaan oikeus tallettaa ja käyttää sellaisia henkilötietoja.

Oppilaan julkisia tietoja voi luovuttaa siinä määrin, kuin ne ovat tarpeellisia vastaanottavassa koulussa sen järjestäessä opetusta. Uuden koulun ja sinne siirtyneen oppilaan välillä on syntynyt henkilötietojen käsittelyperuste eli tarvittava asiallinen yhteys. Oppilaan henkilötunnus voidaan näin ollen luovuttaa ilman suostumusta toiseen kuntaan oppilaan siirtyessä opiskelemaan sinne. Tietojen luovuttaminen tapahtuu yleensä perustellusta pyynnöstä, minkä perusteella myös luovutettavien tietojen tarpeellisuus arvioidaan.

Sovelletut säännökset:

Henkilötietolaki 3 § kohta 1 ja 7, 6 §, 9 §, 11 § 13 § ja 24 §
 Perusopetuslaki 40 §
 Laki viranomaisten toiminnan julkisuudesta 16.3 § ja 24 §

ASIA: TIETOSUOJAVALTUUTETUN KANNANOTTO PERINTÄTOIMISTON HARJOITTAMASTA LUOTTOPÄÄTÖSPALVELUSTA

Asian kuvaus:

Tietosuojavaltuutetun saaman selvityksen mukaan perintätoimisto X tarjosi luotonannon yhteydessä toteutettavaa luottopäätöspalvelua, jossa perintätoiminnassa syntyneitä henkilötietoja käsiteltiin luotonantotarkoitusta varten. Perintätoimisto X pyysi tietosuojavaltuutettua ottamaan kantaa laatimiinsa luottopäätöspalvelun toimintaperiaatteisiin.

Tietosuojavaltuutetun vastaus:

Luottopäätöspalvelun toimintaperiaatteet

Luottopäätöspalvelua koskevien toimintaperiaatteiden mukaan luotonhakija antoi perintätoimisto X:lle kirjallisen toimeksiannon luovuttaa itseään koskevat perintätiedot luotonantajalle luottihakemuksensa käsittelyä varten pisteiden muodossa.

Toimeksiantotilanteessa tyypillistä oli, että toimeksianto syntyi toimeksiantajan vapaaehtoisesta aloitteesta. Tilanne, jossa luotonantaja edellytti luotonhakijaa antamaan kirjallisen toimeksiannon perintätoimisto X:lle, ei tietosuojavaltuutetun käsityksen mukaan ollut aito toimeksiantotilanne, eikä luottopäätöspalvelussa henkilötietojen käsittely siten voinut perustua henkilötietolain 8.1 §:n 2 kohtaan. Tietosuojavaltuutettu katsoi, ettei luotonantajan luotonhakijalta edellyttämä toimeksianto perintätoimisto X:lle todellisuudessa eronnut tilanteesta, jossa luotonhakijalta pyydetäisiin suostumus luovuttaa itseään koskevat perintätiedot luottihakemuksen käsittelyä varten.

Tietosuojavaltuutettu totesi, että perintätoimisto X oli jo aikaisemmin tiedustellut tietosuojavaltuutetun kantaa vastaavan palvelun toteuttamiseen luotonhakijan suostumuksen nojalla. Tietosuojavaltuutettu oli antanut asiassa perintätoimistolle kirjallisen vastauksen, jossa oli suhtautunut palvelun toteuttamiseen luotonhakijan suostumuksen perusteella kielteisesti. Tietosuojavaltuutettu katsoi, ettei henkilön suostumus täyttänyt lain edellyttämää nimenomaisuusvaatimusta. Lisäksi oli todettava, ettei henkilön suostumus syrjäyttänyt henkilötietolain 9 §:n tarpeellisuusvaatimusta.

Ottaen huomioon jäljempänä esitetyn, tietosuojavaltuutettu katsoi, ettei perintätoimisto X:n luottopäätöspalvelun toimintaperiaatteista enempi lausuminen ollut tarpeen.

Perintätoiminnassa kertyneet henkilötiedot

Perintätoiminnasta säädetään perintälain (laki saatavien perinnästä 513/1999). Perintätoiminnassa kertyviä henkilötietoja voidaan käyttää vain perintätoiminnan edellyttämässä tilanteissa. Silloin kun perintätoiminnassa kertyneitä henkilötietoja käsitellään yksityisen luonnollisen henkilön taloudellisen aseman, sitoumuksenhoitokyvyn tai luotettavuuden arvioimisessa, on toimintaa arvioitava luottotietotoimintana. Tällaisessa tarkoituksessa henkilötietojen käsittelystä on tyhjentävästi säädetty henkilötietolain 20 §:ssä. Säännöstä on tulkittu siten, ettei henkilön suostumuksellakaan voida laajentaa sitä, mitä tietoja henkilöluottotietoina voidaan käsitellä. Näin ollen perintätoiminnassa saatuja tietoja ei tietosuojavaltuutetun käsityksen mukaan voitu laillisesti käyttää perintätoimiston tarjoamassa luottopäätöspalvelussa.

Kuluttaja-asiamies on hyvästä perintätavasta antamissaan ohjeissa (lokakuu 2005) katsonut, ettei velallista voi asettaa perintälain säännöksiin verrattuna huonompaan asemaan edes hänen suostumuksellaan, koska perintälaki on pakottava velallisen hyväksi.

Tietosuojavaltuutettu katsoi, että perintätoimisto X käytti luottopäätöspalvelua harjoittaessaan perintätarkoituksessa syntynyttä tietoa perintärekisterin käyttötarkoituksen vastaisesti henkilötietolain tarkoittaman luottotietotoiminnan harjoittamiseen. Koska tietosuojavaltuutetun lääninhallitukselta saaman tiedon mukaan perintätoimisto X harjoitti perintätoimintaa eikä luottotietotoimintaa,

kehotti tietosuojavaltuutettu perintätoimistoa lopettamaan luottopäätöspalvelua koskevan toiminnan henkilötietolain 7 §:n ja 20 §:n vastaisena.

Sovelletut säännökset:

Henkilötietolaki 8.1 § kohta 2, 7 §, 9 § ja 20 §

ASIA: LÄÄKEJÄTTEIDEN PIENTUOJIEN LUETTELO

Asian kuvaus:

Apteekki kysyi tietosuojavaltuutetulta, onko vanhojen lääkkeiden apteekkiin viemisen yhteydessä kerättävän henkilötietolistan ylläpitäminen tarpeellista ja lainmukaista. Apteekit joutuvat ylläpitämään nimilistaa lääkejätteiden tuojista. Listalta näkee myös muiden tuojien nimet. Lääkejätteiden pientuojien luettelo -lomakkeeseen merkitään päivämäärä, tuoja, mitä/määrä ja allekirjoitus. Apteekkiin lääkejätettä palauttavaa asiakasta pyydetään antamaan tai kirjoittamaan nimensä tuontilistalle. Tarkoituksena on varmistaa, että kyseessä on yksityishenkilö eikä yritys. Yritykset eivät saa tuoda lääkejätteitä apteekkiin.

Kun jätelaitoksen työntekijät hakevat lääkejätteet apteekista, he ottavat luettelon mukaansa ja arkistovat sen. Heidän mukaansa valvovat viranomaiset haluavat nähdä sen valvontatarkastuksen yhteydessä. Apteekit toimivat tässä kunnan/kuntalaisten/kunnallisen jätelaitoksen välikätenä.

Hankittu selvitys:

Ympäristöministeriön selvityksen mukaan jätelain 13 §:n mukaan kunnalla on velvollisuus huolehtia kotitalouden ongelmajätteiden vastaanotosta. Kunnat ja apteekit ovat sopineet, että apteekit vastaanottavat lääkejätteet. Jätelain 17 §:n mukaan kunta voi itse antaa jätehuoltomääräyksiä. Lisäksi on olemassa Valtioneuvoston päätös ongelmajätteistä annettavista tiedoista 659/1996.

Suomen apteekkariliitosta ilmoitettiin, ettei siellä tiedetty, että muualla Suomessa kerättäisiin kyseisen kaltaisia listoja.

Antamansa selvityksen mukaan ympäristövirasto kunnan ympäristönsuojeluviranomaisena ei ole edellyttänyt henkilötietojen keräämistä vanhojen lääkkeiden talteenoton yhteydessä eikä näin ollen pidä sitä kunnalle kuuluvan viranomaistoiminnan kannalta tarpeellisena. Kunnallisena liikelaitoksena toimiva jätelaitos vastaa kotitalouksien ongelmajätteiden keräilystä keräyspaikkojen kanssa sopimallaan tavalla. Lupaviranomainen on ympäristökeskus, joka myös valvoo toimintaa.

Ympäristökeskus kertoi myöntäneensä jätelaitokselle ympäristöluvan kunnan jätekeskuksen toiminnan jatkamiselle. Ympäristöluvassa on annettu lupamääräys C5. Lupamääräyksen mukaan kaikista yhdyskuntajätteen käsittelyalueelle tulevasta yhdyskunta-, erityis-, ongelma-, ja hyötyjätteen laadusta, määrästä, alkuperästä, toimituspäivämäärästä, tuottajasta tai tuojasta ja sijoituspaikoista on pidettävä kirjaa.

Jätelaitos ei ole ollut yhteydessä ympäristökeskukseen laatiessaan apteekkeille kohdistettua toimintaohjetta, eikä ympäristökeskus ole ollut tietoinen henkilötietojen pyytämisestä lääkejätteitä apteekkiin palautettaessa. Ympäristökeskus ei ole myöskään halunnut nähdä kyseisiä asiakaslistoja valvontatarkastuksillaan. Ympäristökeskuksen mukaan lupamääräys tarkoittaa yhdyskunnasta peräisin olevan jätteen käsittelyalueelle tuojaa. Lääkejätteen tuoja on tässä tapauksessa apteekki. Lupamääräyksen C5 mukaiset vuosittaiset kirjanpidon yhteenvetotiedot sisältävät jäteluokkaisia kokonaisjätemääriä, ei luetteloita jätteiden tuojista. Kunnalla on velvollisuus huolehtia kotitalouksista peräisin olevien ongelmajätteiden vastaanotosta, ja kunnat ja apteekit ovat sopineet, että apteekit ottavat vastaan lääkejätteet. Terveystieteiden alan yritysten lääkejätteiden toimittaminen ”ilmaiseen vastaanottoon” tulee ehkäistä muin kuin jätelaitoksen käyttämin menettelyin.

Jätelaitos kertoi, että apteekkiin lääkejätettä palauttavaa asiakasta pyydetään antamaan tai kirjoittamaan nimensä tuontilistalle. Apteekki arvioi lääkkeen määrän, mutta lääkkeen nimiä ei kirjata listalle. Tietojen keräämiseen on kaksi syytä. Ensinnäkin ympäristökeskuksen ympäristöluvassa edellytetään, että kaikista jätteenkäsittelyalueelle tuotavista ongelmajätteistä, niiden alkuperästä, tuottajasta ja tuojasta on pidettävä kirjaa. Ehto on annettu jätelain 51 §:n nojalla.

Toiseksi maksuttomat ongelmajätteiden vastaanottopalvelut on suunnattu ainoastaan kotitalouksille. Takavuosina, kun lääkejätetuojista ei pidetty kirjaa, lääkärikeskukset käyttivät väärin kotitalouksille suunnattuja ilmaisupalveluja ja toimittivat kustannuksitta lääkejätteitään apteekkien vastaanottopisteisiin. Tämä kuormitti tarpeettomasti apteekkeja, ja hävityskustannukset jäivät jätelaitoksen hoidettavaksi. Nyt lääkärikeskukset joutuvat tuomaan jätteensä suoraan kunnan jätekeskukseen ja maksamaan niiden hävittämiskustannukset. Selvityksen mukaan tietojen kerääminen on tarpeen edellä mainituista syistä.

Jätelainsäädännössä ei ole tarkkoja määräyksiä kotitalouksien ongelmajätteiden vastaanottoa koskevasta kirjanpidosta. Lain tulkinnan on ratkaissut lupapäätöksillään kussakin tapauksessa paikallinen lupaviranomainen. Jätelaitoksen kaikkien muidenkin jätteiden kuin lääkejätteiden vastaanoton yhteydessä pidetään kirjaa jätteiden tuojista. Kirjanpito on ainoastaan omaa seurantaa ja viranomaisvalvontaa varten, eikä siitä anneta tietoja ulkopuolisille. Apteekkeille on annettu lääkejätteiden kirjanpitoa varten pientuojien lista. Ohjeiden mukaan mitä/määrä -kohtaan tulee kirjata, onko kyseessä jodipitoinen lääke, elohopeapitoinen lääkejäte, nestemäinen, kiinteä, happo tai emäs taikka viiltävä tai pistävä lääkejäte.

Nämä tiedot ovat tärkeitä lääkejätteiden pakkaamisen, kuljettamisen ja käsittelyn kannalta

Tietosuojavaltuutetun vastaus:

Henkilötietolaissa on säädetty niistä edellytyksistä, milloin henkilötietoja saadaan kerätä ja muutoin käsitellä. Henkilötietoja voidaan kerätä esimerkiksi silloin, kun tietojen keräämisestä on laissa säädetty tai kun henkilötietojen kerääminen johtuu laissa säädetystä tehtävästä. Myös esimerkiksi asiakassuhteessa voidaan kerätä tarpeellisia tietoja. Henkilötietojen keräämisen pitää myös olla asiallisesti perusteltua rekisterinpitäjän toiminnan kannalta.

Kyseessä olevassa pientuojien listassa on lääkejätteitä ja niiden tuojaa koskevia tietoja. Tietosuojavaltuutetulla ei ole toimivaltaa ottaa kantaa siihen, minkälaisia jätteitä koskevia tietoja kerätään silloin, kun niiden yhteydessä ei kerätä henkilötietoja. Siten tämä kannanotto koskee vain lääkejätteiden apteekkiin tuoneiden nimitietojen keräämistä. Henkilötietolaki ei estä sellaisten tietojen keräämistä, jotka eivät ole yhdistettävissä tiettyyn henkilöön.

Jätelaitos on perustellut nimitietojen keräämisen tarpeellisuutta sillä, että sitä edellytetään ympäristökeskuksen lupamääräyksessä. Palauttajien nimien keräämisellä varmistetaan, että maksuttomasti lääkejätteitä apteekkiin palauttavat ainoastaan kotitaloudet, eivät lääkärikeskukset. Maksuton palautusoikeus koskee vain kotitalouksia. Lääkärikeskusten tulee viedä lääkejätteensä maksullisesti suoraan jätekeskukseen.

Jätelaitos viittasi myös jätelain selvilläolo- ja kirjanpitovelvollisuutta koskevaan 51 §:ään. Sen viimeisen momentin mukaan valvonta- ja lupaviranomainen voi yksittäistapauksessa ja ympäristöministeriö yleisesti antaa määräyksiä ja ohjeita siitä, miten selvilläolo- ja kirjanpitovelvollisuus on täytettävä.

Saatujen selvitysten mukaan jätelainsäädännössä ei ole säädetty kyseessä olevien tietojen keräämisestä, eikä niiden kerääminen johdu myöskään laissa säädetystä tehtävästä. Valvovat viranomaiset ovat ilmoittaneet, etteivät tarvitse tällaisia tietoja. Ympäristökeskus on ilmoittanut, että kyseinen lupaehdon kohta ei tarkoita asiakaskohtaisia tietoja, vaan sitä apteekkia, joka kerää lääkejätteet. Lisäksi saatujen selvitysten mukaan muualla Suomessa ei ole yleisenä käytäntönä kerätä apteekkiin lääkejätteitä palauttavien henkilöiden nimiä.

Saatujen selvitysten perusteella tietosuojavaltuutettu katsoi, että henkilöiden nimien keräämistä lääkejätteiden apteekkiin palauttamisen yhteydessä ei voida pitää asiallisesti perusteltuna ja lainmukaisena. Tietosuojavaltuutettu yhtyi ympäristökeskuksen näkemykseen siinä, että tulee muulla tavoin pyrkiä varmistamaan siitä, etteivät lääkärikeskukset palauta lääkejätteitään apteekkiin. Lääkejätteiden tuojilta voidaan esimerkiksi kysyä, onko kyse kotitalouden lääkejätteistä vai muista jätteistä. Näin ollen tietosuojavaltuutettu

kehotti jätelaitosta henkilötietolain 40 §:n nojalla lopettamaan lääkejätteitä apteekkiin tuovien henkilöiden nimien keräämisen.

Sovelletut säännökset:

Henkilötietolaki 1 §, 2 §, 3 § 3 k, 8 §, 9 § ja 40 § 1 mom.

**ASIA: NS. MUSTA LISTA INTERNET-TIETOVERKOSSA
YHDISTYKSEN KOTISIVULLA**

Asian kuvaus:

Tietosuojavaltuutettua pyydettiin tutkimaan, onko yhdistys Y ry:n koostama ja sen kotisivuilleen laittama lista ydinvoiman vastustajista lain mukaan sallittu. Listan yhteydessä on myös kehoitus olla käyttämättä listalla mainittujen henkilöiden palveluja. Vireille panijat katsoivat mm., että ns. mustan listan julkaisemisella Y ja sen toimitsijat loukkaavat kansalaisoikeuksia sekä aiheuttavat vahinkoa vireille panijoiden toiminnalle ja maineelle asiantuntijoina, ammatinharjoittajina ja kansalaisina.

Yhdistys Y katsoi, että ns. mustalla listalla olevat henkilöt ovat lehdissä ydinvoimaa vastustaneita julkisuuden henkilöitä tai itse listalle ilmoittautuneita. Lisäksi nimiä on kerätty sanomalehdessä julkaistusta maksetusta ilmoituksesta, jossa oli myös x:n nimi. Tarkoituksena on ollut osoittaa, että kyseiset henkilöt ovat toimineet ydinvoimaa vastaan jo vuosikausia.

Y:n näkemyksen mukaan listan julkaiseminen on yhdistyksen toiminnan kannalta oleellista, koska se on tarkoitettu tukemaan yhdistyksen perustavoitteita mm. pyrkimällä muuttamaan yleistä mielipidettä ydinvoimamyönteisemmäksi.

Tietosuojavaltuutetun vastaus:

Tietosuojavaltuutettu katsoo, että Y:n kotisivuilla olevan ns. mustan listan henkilötietojen käsittely ei täytä henkilötietolain 5, 6, 8, 24 ja 36 § :ien eikä myöskään edellä mainitun tietosuojadirektiivin tavoitteita tai säännöksiä. Siksi valtuutettu kehottaa yhdistystä henkilötietolain 40 §:ään viitaten määräajassa poistamaan kyseiselle mustalle listalle merkittyjen henkilöiden nimet yhdistyksen kotisivuilta ainakin niiltä osin kuin asianomaisilta henkilöiltä ei ole pyydetty suostumusta ja lopettamaan muutoinkin heidän henkilötietojensa käsittelyn. Muussa tapauksessa tietosuojavaltuutettu saattaa asian tietosuojalautakunnan käsiteltäväksi.

EU:n tietosuojatyöryhmä on hyväksynyt 3.10.2002 mustia listoja käsittelevän valmisteluasiakirjan, jossa on todettu mm., että yksilön oikeus tietosuojaan on

ihmisoikeuksien ja perusvapauksien suojaamiseksi tehdyn yleissopimuksen 8 artiklassa määrätty perusoikeus. Se sisältyy myös EU:n perusoikeuskirjaan ja siitä on säädetty tietosuojaa koskevassa direktiivissä 95/46/EY ja 2002/58/EY.

Valmisteluasiakirjassa on todettu, että mustissa listoissa on kyse tiettyä ryhmää tai tiettyjä henkilöitä koskevien erityisten tietojen keräämisestä ja levittämisestä. Nämä listat laaditaan erityisin perustein ja niistä on kielteisiä ja vahingollisia vaikutuksia niihin rekisteröidyille henkilöille.

Henkilötietolaki ja henkilötietojen käsittelyn edellytykset

Y:n kotisivuilla oleva luettelo tausta-aineistoinen muodostaa henkilörekisterin, jonka henkilötietoja käsitellään yhteisen käyttötarkoituksensa mukaisesti automaattisesti. Poikkeukset lain soveltamisalasta eivät tule kyseeseen, koska listan henkilötiedot eivät ainakaan kaikin osin ole vain tiedotusvälineissä julkaistua aineistoa sellaisenaan eikä tietoja ole myöskään käsitelty toimituksellisia tai taiteellisen tai kirjallisen ilmaisun tarkoituksia varten. Lisäksi on otettava huomioon, että yhdistyksen kotisivu ei täytä verkkojulkaisulle laissa (460/2003) asetettuja edellytyksiä.

Säännökset arkaluonteisten henkilötietojen käsittelystä eivät tule sovellettavaksi, koska ydinenergiaa koskeva kanta on enemmänkin mielipide yksittäisessä asiassa kuin yhteiskunnallisen vakaumuksen ilmaisu. Tässä tapauksessa merkitystä ei myöskään voi panna sille, että useat kyseisellä "mustalla listalla" olevista henkilöistä ovat itse julkisesti ilmaisseet suhtautumisensa ydinenergian käyttöön. Mikäli kansalaismielipiteen ilmaiseminen johtaisi henkilöiden tahdonvastaiseen rekisteröintiin, rajoittaisi se kansalaisten mielipiteen vapautta ja olisi siten henkilötietolain tavoitteiden ja lain tarkoituksen vastaista.

Yleistä edellytystä henkilötietojen käsittelyyn ei yhdistyksellä myöskään ole. Erityisesti on otettava huomioon, etteivät kysymyksessä olevat rekisteröidyt henkilöt ole rekisterinpitäjänä toimivan yhdistyksen jäseniä tai asiakkaita tai muussakaan vastaavassa yhteydessä yhdistykseen, joten laissa tarkoitettu ja rekisteröinnin edellytyksenä oleva yhteysvaatimukseen ei tässä toteudu.

Henkilötietoja on mahdollista käsitellä silloin, kun kysymys on henkilön asemaa, tehtäviä ja niiden hoitoa julkisyhteisössä tai elinkeinoelämässä koskevista tiedoista ja näitä tietoja käsitellään rekisterinpitäjän tai tiedot saavan sivullisen oikeuksien ja etujen turvaamiseksi. Ainakaan kaikilta osin nämäkään edellytykset eivät näyttäisi toteutuvan siksi, ettei asiassa ole kysymys ainakaan kaikilta osiltaan em. "hoitoa" tms. kuvaavista tiedoista vaan mielipiteistä.

Henkilötietojen käsittelyn on oltava asiallisesti perusteltu rekisterinpitäjän toiminnan kannalta ja mm. se, mihin tietoja säännönmukaisesti luovutetaan, on suunniteltava ja määriteltävä ennen tietojen keräämistä tai muodostamista henkilörekisteriksi. Listalla ja sen julkistamisella pyritään sen otsikonkin mukaan estämään tai vaikeuttamaan rekisteröityjen ammatillista ja/tai elinkeinotoimintaa, mikä ei tässä yhteydessä voine olla "asiallisesti

perusteltua”. Listan laatiminen yhdistyksen toimesta ei tältäkin osin täytä lain henkilötietojen käsittelylle asettamia edellytyksiä.

Nyt puheena olevalla listalla on mukana myös ydinvoimaratkaisuja koskeviin päätöksiin osallistuvien henkilöiden nimiä. Kansalaismielipiteen muodostumisen kannalta tällaisten henkilöiden mielipiteiden esittäminen on merkittävää demokratian toteutumisenkin kannalta eikä tietosuojavaltuutettu missään tapauksessa vastusta näiden henkilöiden mielipiteiden tuomista julki myöskään internet-tietoverkossa. Pelkästään ydinenergiakannasta ei kuitenkaan voi päätellä henkilön yleistä poliittista vakaumusta, joten luettelosta ei muodostu arkaluonteisia henkilötietoja sisältävää luetteloa. Päätöksiä tekevän poliitikon mielipide on kuitenkin erilaisessa asemassa kuin ns. kansalaismielipiteenä esitetty muussa asemassa olevan henkilön ydinvoimakanta.

Henkilötietoja saa käyttää tai muutoin käsitellä vain tavalla, joka ei ole yhteen sopimaton suunnitellun käsittelyn tarkoituksen kannalta. Viime mainituista lainkohdista mm. seuraa, että rekisterin levittämiseksi avoimessa tietoverkossa ei ole henkilötietolain mukaisia edellytyksiä, vaikka yleisten henkilörekisterinpidon edellytysten vastoin tietosuojavaltuutetun näkemystä katsottaisiin olevan olemassa sellaisienkin henkilöiden osalta, jotka eivät ole suostumustaan antaneet. Kun henkilörekisteri kaikille avoimen tietoverkon välityksellä saatetaan kenen tahansa käytettäväksi, ei rekisterinpitäjä enää voi lain edellyttämällä tavalla vastata siitä, mihin kyseisiä henkilötietoja käytetään.

Soveltuvaa kansainvälistä oikeuskäytäntöä

Euroopan yhteisöjen tuomioistuin on 6.11.2003 antamassaan tuomiossa C-101/01 määritellyt EY:n tietosuojadirektiivin 95/46/EY soveltamisalaa muun muassa henkilötietojen automaattiseen käsittelyyn. Tässä tuomiossa yhteisöjen tuomioistuin katsoi, että tuomiossa tarkoitettua henkilötietojen käsittelyä oli pidettävä kokonaan tai osittain automatisoituna henkilötietojen käsittelynä ja siten edellä mainitun direktiivin soveltamisalaa kuuluvana.

Euroopan ihmisoikeustuomioistuin (EIT) on useissa tapauksissa ottanut kantaa yksityiselämän suojaan tavalla, joka tukee merkittävästi yksityisyyttä ja mielipiteen ilmaisun vapautta mm. ammatinharjoittamiseen liittyvissä tapauksissa samoin kuin nyt esillä olevassa tapauksessakin. Esimerkiksi tapauksessa von Hannover v. Saksa 24.6.2004 EIT toteaa, ettei Euroopan ihmisoikeussopimuksen 8 artikla velvoittanut pelkästään valtiota pidättäytymään mielivaltaiselta puuttumiselta yksityiselämään, vaan saattoi olla myös tarpeen ryhtyä yksityiselämän suojan varmistamista tarkoitaviin toimiin jopa yksityisten välisissä suhteissa. Samassa tapauksessa EIT toteaa edelleen, että vaikka julkisuuden henkilöiden yksityiselämän suoja on joissakin tapauksissa hyvin rajattua, se saattoi sopia vain virallista tehtävää hoitavaan politiikkaan, mutta ei yksityishenkilöön.

Perusoikeuksien välinen tasapaino on Suomessa kansalliselle säätelymekanismeille jätetyn liikkumavaran puitteissa järjestetty Suomen perustuslain ja esim. sananvapauden osalta sananvapauden käyttämisestä

joukkotiedotusvälineissä annetussa laissa, jonka soveltamiseen ei tässä tapauksessa ole lain mukaisia edellytyksiä. Henkilötietojen käsittelystä on säädetty henkilötietolaissa siten kuin edellä on selostettu. Mikäli henkilötietoja käsitellään tietoverkossa, tulee käsittelylle olla laillinen peruste, joka voi tällaisessa yhteydessä lähtökohtaisesti, edellä selostetuin poikkeuksin, olla ainoastaan henkilön itsensä antama suostumus.

Sovelletut säännökset:

Henkilötietolaki: 2 § 2 mom., 3§ 1 mom. 3k, 5, 6, 7, 8, 11 § 1 mom. 4 k., 24 ja 36 §

ASIA: TIETOSUOJAVALTUUTETUN LAUSUNTO SYYTTÄJÄLLE TIETOMURTOA, HENKILÖREKISTERIRIKOSTA JA -RIKKOMUSTA SEKÄ VIRKASALAISUUDEN RIKKOMISTA KOSKEVASSA ASIASSA PERUSTELUINEEN

Tapauksen kuvaus / esitutkintapöytäkirja :

Esitutkintapöytäkirjan mukaan X terveyskeskuksessa on epäilty tapahtuneen tietoturvarikos. Potilastietojärjestelmässä oli käyty katsomassa luvatta kymmenen kertaa sairaanhoitaja A:n sairauskertomustietoja. Käynnit olivat neljä kertaa tapahtuneet sellaisilla käyttäjätunnuksilla, joiden käyttäjä ei kyseisenä aikana ollut työvuorossa. Käyttäjätunnukset olivat todennäköisesti unohtuneet auki tunnuksen haltijan lähtiessä työvuorosta. Esitutkintapöytäkirjassa todetaan, että esille oli tullut myös tapaus, jossa käyttäjätunnuksen ja salasanan sisältävän lapun tiedot olivat ilmeisesti tulleet luvattoman tietojärjestelmään tunkeutujan käyttöön. Tähän viime mainittuun mahdollisuuteen viitataan ainoastaan esitutkintapöytäkirjan yhdellä sivulla.

Asiassa oli listattu tiedot, kuinka monta kertaa kukin hoitaja oli ollut työvuorossa luvattomien potilastietojärjestelmässä käyntien aikana. Tämän listan mukaan sairaanhoitaja Z oli ollut työvuorossa jokaisen luvattoman käyttökerran aikana. Kukaan terveyskeskuksen työntekijöistä ei myönnä syyllistyneensä luvattomiin käynteihin.

Työntekijät, joiden käyttäjätunnuksia on käytetty, katsovat niiden käyttäjän toimineen luvattomasti saaden heidät aiheettomasti epäilyksen alaiseksi. Esimies piti mahdollisena sellaista tilannetta, että joku muu kuin terveyskeskuksen henkilökuntaan kuuluva olisi päässyt katsomaan tietojärjestelmän kautta potilaiden sairauskertomuksia.

Poliisikuulusteluissa syylliseksi epäilty Z on kiistänyt tunkeutuneensa toisten työntekijöiden käyttäjätunnusta ja salasanaa käyttäen a, b, c, d ja e:n terveystietoja sisältävään X terveyskeskuksen potilastietojärjestelmään.

Arvioitaviksi tulevat rikokset

Arvioitaviksi tulevat seuraavat rikokset:

- tietomurto (RL 38:8 §),
- henkilörekisteririkos (RL 38:9 §:n 1 kohta),
- virkasalaisuuden rikkominen/tuottamuksellinen virkasalaisuuden rikkominen (RL 40:5 §) ja
- henkilörekisteririkkomus (Hetil 48.2 §:n 3 kohta)

Tietomurtoa koskevilla säännöksillä pyritään turvaamaan toisaalta niin sanottua tietokonerauhaa eli tietojärjestelmiä ulkopuolista tunkeutumista vastaan ja toisaalta tietokonetyöskentelyn yksityisyyttä sellaista ulkopuolista tarkkailua vastaan, jossa ei ole kysymys salakuuntelusta tai –katselusta. Teon rangaistavuuden edellytyksenä on, että tunkeutumisen on tapahduttava järjestelmän turvajärjestely murtamalla siten kuin hallituksen esityksessä (HE 94/1993, s. 155) on esitetty. Koska tässä tutkittavassa tapauksessa ilmeisesti potilastietojärjestelmä ja potilasrekisteri on ollut jonkun työntekijän tunnuksilla jo auki, tulee asiassa arvioida tunnusmerkistön täyttymistä edellä esitetyllä perusteella. Mikäli esimerkiksi ensin on urkittu työtoverin käyttäjätunnus ja salasana ja tunnusten avulla tunkeuduttu potilastietojärjestelmän tietoihin, kyse olisi tietosuojavaltuutetun käsityksen mukaan tietomurrosta.

Henkilörekisteririkokseen mahdollisten syylliseksi epäiltyjen osalta toetaan, että mikäli rekisterinpitäjän käyttäjälokirekisteri tuottaa oikeaa tietoa potilastietojärjestelmän potilastietojen (potilasrekisteri) käyttäjistä, mahdolliset syylliseksi epäillyt näkyvät suoraan käyttäjälokista. Mikäli käyttäjälokirekisteri ei tuota tarpeellista tai virheetöntä tietoa, voi rikosoikeudellinen vastuu muodostua myös rekisterinpitäjälle.

Esitutkinnassa syylliseksi epäilty Z ja käyttäjälokitietojen perusteella mahdolliset muut syylliseksi epäillyt/potilastietoja katselleet työntekijät ovat rikoslain 38:9 §:n 1 kohdan mukaisesti käyneet käyttötarkoituksen vastaisesti potilastiedoilla (potilasrekisteri), mikäli potilastietojen katselu on tapahtunut ilman laillista hyväksyttävää perustetta. Toisaalta mikäli potilastietojärjestelmän (potilasrekisteri) tiedot on jätetty käyttäjälokitiedon perusteella työntekijän omilla tunnuksilla auki siten että tällaisen työntekijän oma huolimattomuus on johtanut eri työntekijöitä koskevien tietojen paljastumiseen sivulliselle, on kyseessä tällaisen työntekijän osalta rikoslain 40:5 §:n mukainen virkasalaisuuden rikkominen tai tuottamuksellinen virkasalaisuuden rikkominen.

Rekisterinpitäjä on vastuussa potilastietojärjestelmän (potilasrekisterin) käytön valvontaan käytetystä käyttäjälokirekisteristä (vrt. käyttäjälokirekisteri on eri rekisteri kuin potilasrekisteri) ja sen paikkansapitävyydestä. Mikäli rekisterinpitäjä on käsitellyt käyttäjälokirekisterin henkilötietoja vastoin rikoslain 38:9 §:n 1 kohdan mukaista henkilötietojen tarpeellisuutta ja virheettömyyttä on rekisterinpitäjän taholta voitu syyllistyä henkilörekisteririkokseen (RL 38:9 §:n 1 kohta). Epäselvää on, onko käyttäjälokirekisterin toimintaperiaatteita riittävästi ohjeistettu työntekijöille ja onko käyttäjälokirekisterin tietojen seurannan valvonta mahdollisesti laiminlyöty. Lisäksi rekisterinpitäjän

menettelyyn voi soveltua henkilötietolain 48 §:n 2 momentin 3 kohta, mikäli rekisterinpitäjä on tahallaan tai törkeästä huolimattomuudesta henkilötietolain vastaisesti rikkonut henkilötietojen **suojaamisesta annettuja säännöksiä ja määräyksiä**.

Harkittaessa tapauskohtaisesti tunnusmerkistön täyttymistä ja rikosnimikettä voidaan kiinnittää huomiota lisäksi siihen, että henkilörekisteririkkomuksen tunnusmerkistössä yksityisyyden suojaa *vaarannetaan* ja mikäli sitä todetaan *loukatun*, on kyse – muiden tunnusmerkkien täytyessä – henkilörekisteririkoksesta.

ASIA: PUHELUIDEN NAUHOITTAMINEN

Asian kuvaus:

Tietosuojavaltuutetun saamassa kirjeessä ja sen johdosta pyydettyssä selvityksessä kävi ilmi, että toimeksisaaja nauhoitti kaikki palvelutoiminnan yhteydessä syntyneet puhelut. Tallenteiden käyttötarkoitukseksi ilmoitettiin asiakaspalveluiden kehittäminen ja puheluisällön todentaminen. Lisäksi niitä ilmoitettiin käytettävän varmistamaan palvelun sopimuksen mukainen toteuttaminen ja mahdollisen vahingonkorvausvelvollisuuden arvioiminen.

Toimeksisaaja katsoi olevansa asiassa rekisterinpitäjä; toimeksiantaja ei katsonut olevansa osaksikaan rekisterinpitäjä. Puhelun nauhoittamisesta ei etukäteen ilmoitettu eikä nauhoittamiseen pyydetty lupaa.

Tietosuojavaltuutetun ohjaus ja neuvonta:

Yleistä

Puhelujen nauhoittamisessa on kysymys henkilötietolain kannalta siitä, että puhelun osapuolina olevien henkilöiden välisten puheluiden nauhoituksesta syntyy henkilötietolaissa tarkoitettuja henkilötietoja. Nauhoitusten käsittelyyn sovelletaan tällöin henkilötietolain säännöksiä.

Toisaalta on kysymys sähköisen viestinnän tietosuojalain tarkoittamasta luottamuksellisesta viestinnästä. Luottamuksellisuuden vaatimus koskee viestinnän osapuolia ja sisältöä, joista ei saa luovuttaa tietoja sivullisille muutoin kuin laissa nimenomaisesti säädettyissä poikkeustilanteissa.

Puheluiden osapuolet eivät ole sivullisia, joten he voivat tallentaa puhelutietojaan henkilötietolaissa säädettyin edellytyksin. Yritys voi siten

nauhoittaa sille tulevia puheluja, jos nauhoitusten käsittelyyn on henkilötietolain 6 §:n sekä 8, 12 tai 14-20 §:n mukaan oikeus. Osapuolina ovat tällöin soittaja ja puhelun vastaava yritys. Soittajalle tulee olla selvää, onko puhelun osapuolena yritys vai yksityishenkilö. Sen vuoksi on tärkeitä, että yrityksen puhelimet on selvästi määritelty asiakaspuhelimiksi ja että myös henkilöstöllä on tieto asiasta.

Suunnitteluvaatimuksesta ja käyttötarkoituksen määrittelystä

Henkilötietolaki edellyttää, että yrityksen on määriteltävä ensimmäiseksi mitä tarkoitusta varten puheluita nauhoitetaan. Sen on oltava asianmukaista yrityksen toiminnan kannalta ja tallennettujen henkilötietojen on oltava tarpeellisia ja virheettömiä määrittelyyn käyttötarkoituksen kannalta. Puheluiden nauhoittaminen on mahdollista esim. yrityksen normaalin liiketoiminnan piirissä todisteeksi liiketapahtumasta tai muusta liiketoimintaan liittyvästä viestinnästä (esim. asiakassuhteen hoito ja ilmoitusmyyntitehtävät).

Puheluiden nauhoittamiseen liittyvä henkilötietojen käsittely tulee muutoinkin suunnitella kaikkien käsittelyvaiheiden osalta sekä toiminnallisten tarpeiden että käsittelyn lainmukaisuuden varmistamiseksi.

Nauhoitusjärjestelmään on tarpeen luoda käytön seurantajärjestelmä, jonka perusteella voidaan seurata ja valvoa, ketkä tallennusjärjestelmän nauhoituksia ja tietoja ovat käsitelleet (= käyttöä koskevien lokitietojen valvonta).

Puhelinpalvelu voidaan hankkia myös ulkopuoliselta palvelun tuottajalta. Se tapahtuu yleensä yrityksen toimeksiannosta eli yrityksen lukuun. Laadittavassa toimeksiantosopimuksessa on riittävän yksiselitteisesti määriteltävä toimeksisaajalle kuuluvat tehtävät, vastuut ja velvoitteet henkilötietojen käsittelyssä. Sovittaessa puheluiden nauhoittamisesta on menettelylle oltava olemassa lailliset edellytykset, mm. puhelujen nauhoituksen toimintatavat, informoinnin toteuttaminen ja vastuut. Nämä on tarpeen määritellä ja kuvata sopimuksessa.

Jos puheluiden nauhoittamisessa käsitellään salassa pidettäviä tietoja, on huomioitava asiaa koskevat salassapitovelvoitteet ja niiden edellyttämät menettelyt, mm. varmistettava valvonnan toteutustapa ja mahdollisuudet.

Informoinnista

Puheluiden nauhoittamisessa kerätään ja tallentuu henkilötietoja sekä yhteydenottajista että myös asiakassuhdetta hoitaneesta työntekijästä. Molempia tulee informoida puheluiden nauhoittamisesta henkilötietolain 24 §:n mukaisesti ja molemmilla on oikeus tarkastaa itseään koskevat tiedot henkilötietolain 26-29 §:n mukaisesti.

Yrityksen tulee huolehtia asiakkaan informoinnista. Asiakkaan ei voida olettaa tietävän nauhoittamisesta, ellei se jossain poikkeuksellisessa tilanteessa kuulu

tavanomaisena ja yleisesti tiedossa olevana osana ko. palvelun toimintamuotoihin.

Rekisterinpitäjän tulee huolehtia siitä, että rekisteröity voi saada tiedon puheluiden nauhoittamisen lisäksi rekisterinpitäjältä, nauhoituksen käyttötarkoituksesta, tietojen säännönmukaisesta luovuttamisesta samoin kuin ne tiedot, jotka ovat tarpeen rekisteröidyn oikeuksien käyttämiseksi asianomaisessa henkilötietojen käsittelyssä. Erityisen tärkeää on, että käyttötarkoituksesta ilmoitetaan, jotta henkilö voi arvioida nauhoituksen lainmukaisuuden.

Informointi voidaan suorittaa esimerkiksi seuraavilla tavoilla:

- Jos on kyse asiakaspuheluiden nauhoittamisesta ja asiakassuhde on perustettu asiakassopimuksin tai muuten vastaavalla tavalla, informointi myös puheluiden nauhoittamisesta tulee ja voidaan hoitaa ko. asiakassuhteen syntymisen ja siinä annettavan muun informoinnin yhteydessä.
- Jos on kyse tilanteesta, jossa yhteydenotto tapahtuu ensimmäisen kerran puhelun muodossa, puhelinpalveluun voidaan liittää ennakonauhoitus, jossa nauhoittamisesta kerrotaan, samoin sen käyttötarkoituksesta ja tieto siitä mistä tarkempia tietoja on saatavissa.

Palvelua koskevissa esitteissä ja yrityksen verkkosivuilla sekä nauhoitavissa palvelupuhelimissa on syytä tiedottaa puheluiden nauhoittamisesta ja nauhoituksen käyttötarkoituksesta sekä lisäinformaation satavuudesta. Käytännössä rekisteristä laadittava tietosuojaseloste on syytä laittaa verkkosivuille näkyvästi saataville.

Henkilökuntaa puheluiden nauhoittamisesta tulee informoida henkilötietolain 24 §:n edellytykset ja yksityisyyden suojasta työelämässä annetussa laissa säädetty yhteistoimintamenettelyvaatimus huomioon ottaen. Viimeksi mainitun lain 4 §:n mukaan henkilötietojen kerääminen työhön otettaessa ja työsuhteen aikana kuuluu yhteistoiminnasta yrityksissä annetussa laissa sekä yhteistoiminnasta valtion virastoissa ja laitoksissa annetussa laissa tarkoitetun yhteistoimintamenettelyn piiriin.

Edellä esitetyn lisäksi työntekijöitä on informoitava myös siitä, millä tavoin ja edellytyksin esimiehet työnjohto- ja valvontatehtäviinsä liittyen voivat nauhoitettuja puheluita kuunnella sekä myös tieto siitä, millä tavoin mahdolliseen puhelujen tallennusjärjestelmään tallentuu lokitietoja ja millä tavoin lokitietojen käyttöä seurataan ja valvotaan. Niistä henkilöistä, joille on myönnetty puhelujen tallennusjärjestelmään käyttöoikeudet, muodostuu niin ikään henkilörekisteri, johon merkitään henkilölle myönnetyt käyttöoikeudet ja niiden sisältö.

Esimiehen oikeudesta käsitellä nauhoitettuja puheluita

Henkilörekisterin tietoja saa käyttää vain määrättyyn tarkoitukseen. Asiakassuhteen hoitamista varten kerättyjä ja talletettuja tietoja saa käyttää henkilötietolain 7 §:n mukaan vain ko. tarkoituksessa. Asiakassuhteen

hoitamiseen voi kuulua esimiehen oikeus valvoa ja puuttua asiakassuhteen hoitoon liittyviin mahdollisesti virheellisiin menettelyihin ja väärinkäytöksiin (asiakassuhteen hoidon laatu).

Käyttötarkoitussidonnaisuudesta ja myös salassapitovelvollisuudesta johtuu, että esimiehenkin oikeus kuunnella puheluiden nauhoituksia/tallennuksia on siten voitava perustella asiakassuhteen hoitoon liittyvillä ja ko. tarkoituksessa tarpeellisilla seikoilla. Esimiehen kuuntelusta tulee jäädä jälki ja ko. käyttöä tulee voida valvoa, kuten muidenkin asiakastietojen käsittelyä. Käyttöoikeudet ja käyttöoikeuksien sisältö on tarpeen olla dokumentoituina.

Muita kuin yritykselle tulevia puheluita ei voida nauhoittaa. Niiden luottamuksellisuutta koskevat sähköisen viestinnän tietosuojalain ao. säännökset. Esimiehellä ei ole oikeutta kuunnella henkilöstölle tulevia yksityispuheluja eikä yrityksellekään tulevia puheluita, jos nauhoitusjärjestelmää ja sen tarkoitusta ei ole suunniteltu eikä nauhoittamisen lainmukaisuutta ole varmistettu.

Jos yritykselle tulevia puheluita (yritys puhelun osapuolena) nauhoitettaisiin tai tallennettaisiin järjestelmällisesti pelkästään henkilöstön valvontatarkoituksessa, kysymyksessä on eri käyttötarkoitus, jonka lainmukaisuus, edellytykset ja siihen liittyvät menettelyt tulee arvioida tarpeellisuus- ja virheettömyysvaatimusten sekä huolellisuus- ja suojaamisvelvoitteiden sekä yksityisyyden suojasta työelämässä annetun lain samoin kuin mahdollisten salassapitovaatimusten kannalta.

Tällainen nauhoittaminen tulee käydä läpi yhteistoimintalakien edellyttämällä tai vastaavalla tavalla henkilöstön kanssa. Käsittely tällaisessa tarkoituksessa liittyy henkilöstöasioiden hoitoon ja sitä koskevat tiedot tulee merkitä myös henkilöstöhallinnon rekisteriselosteeseen. Käytännössä järjestelmällistä, pelkästään työntekijöiden (yritysten puolesta puheluja vastaanottavien henkilöiden) valvontatarkoituksessa tapahtuva nauhoitus ei yleensä voi täyttää henkilötietolain ja mahdollisten salassapitosäännösten periaatteita ja vaatimuksia.

Selvästi tulee erotella toisistaan yritykselle tulevat puhelut, joissa osapuolena on ao. yritys sekä työhön liittymättömät, toimihenkilöiden väliset puhelut sekä yksityispuhelut.

Tarkastusoikeudesta

Jokaisella on oikeus saada tarkastaa henkilörekisteriin talletetut, itseään koskevat tiedot, myös nauhoitetut puhelut. Tarkastusoikeus on sekä soittaneella henkilöllä että puhelun vastaanottaneella henkilöllä. Tallennusjärjestelmä on suunniteltava etukäteen siten, että tarkastusoikeus on toteutettavissa. Tarkastusoikeus koskee koko puhelun sisältöä.

Käytöstä koulutustarkoitukseen

Rekisterinpitäjän tulee kouluttaa ne henkilöt, jotka osallistuvat henkilötietojen käsittelytehtäviin, kuten esimerkiksi käsittelevät tunnistettavia henkilöitä koskevia nauhoitteita tai käyttävät asiakassuhteen hoidossa tarvittavia tietojärjestelmiä. Koulutus voi koskea tapaa, jolla kyseinen asiakassuhde hoidetaan tai se voi koskea myös henkilötietolain huolellisuus- ja suojaamisvelvoitteiden sekä tarpeellisuusvaatimuksen noudattamista.

Jos koulutus voidaan toteuttaa ilman, että siinä käytetään tunnistetiedoilla varustettuja nauhoituksia, tulee koulutus suunnitella näin tapahtuvaksi. Muussa tapauksessa se on vastoin henkilötietolain 9 §:n tarpeellisuusvaatimusta sekä myös mainittuja huolellisuus- ja suojaamisvelvoitteita. Lisäksi on erityisesti myös varmistuttava mahdollisten salassapitovaatimusten noudattamisesta.

Yleisesti arvioituna koulutus ei ole sellainen tarkoitus, johon asiakasrekisteriin sisältyviä tietoja, esimerkiksi nauhoituksia, saisi käyttää tunnistetiedoin. Koulutustarkoitusta varten nauhoitukset voidaan anonymisoida siten, etteivät puhelun osapuolet (henkilöt) ole niistä tunnistettavissa. Vaihtoehtona on pyytää puhelun osapuolelta suostumus. Salassa pidettäviä ja arkaluonteisia tietoja sisältävät puhelut on joka tapauksessa syytä anonymisoida.

Jos asiakaspalvelutehtävän opettaminen edellyttää toisen henkilön osallistumista kuunteluun, kysymyksessä on asiakassuhteen hoitoon liittyvä tehtävä. Tiedossa ja dokumentoituna tulee olla, ketkä mainitunlaisiin tehtäviin liittyen ovat voineet kuunnella puhelua tai nauhoituksia.

Sovelletut säännökset:

Henkilötietolaki 6 – 9 §, 12 §, 14-20 §, 24 § ja 26-29 §
Laki yksityisyyden suojasta työelämässä 4 §

ASIA: TIETOSUOJAVALTUUTETUN PÄÄTÖS TARKASTUSOIKEUTTA KOSKEVASSA ASIASSA

Asiasta saatu selvitys:

Henkilö X kertoi tietosuojavaltuutetulle, ettei hän ollut pyynnöstään huolimatta saanut tarkastaa vakuutusyhtiö Y:ssä olevia, häntä itseään koskevia henkilötietoja. X vaati, että yhtiö veloitetaan antamaan hänelle paperituloste kaikista tallenteista, joissa yhtiöllä on häntä koskevia henkilötietoja.

Selvityksessään yhtiö kertoi vastaanottaneensa X:n eri aikoina lähettämät rekisteritietojen tarkastuspyynnöt. Yhtiö kertoi myös antaneensa X:lle kirjallisen vastauksen, jossa oli kaikki se tieto, mitä X:stä löytyi yhtiön rekistereistä paperimuodossa.

X:n yhtiölle esittämistä tarkastuspyynnöistä ilmeni myös se, että hän oli nimenomaisesti kaikilla neljällä kirjeellä vaatinut kaiken hänestä olevan tallennetiedon kirjallisessa muodossa. Saman vaatimuksen hän oli esittänyt myös puhelinkeskustelussa yhtiön edustajalle Z:lle.

Z kertoi, että tallenteita paperitulosteina ei yhtiö ollut X:lle siihen mennessä antanut. Yhtiö katsoi kuitenkin antaneensa X:lle kaikki henkilörekistereihinsä hänestä tallentamansa tiedot säädetyssä määräajassa.

X ei käyttänyt määräaikaan mennessä mahdollisuutta vastineessaan kertoa, katsoiko hän saaneensa riittävät tiedot, vaikka tallennetietoja ei edelleenkään ollut hänelle toimitettu. Vastinepyynnössä X:lle oli kerrottu, että vastauksen antamatta jättäminen ei estäisi tietosuojavaltuutettua ratkaisemasta asiaa. Vastineen antamatta jättämisestä ei kuitenkaan seurannut, että X:n olisi katsottu luopuneen vaatimuksestaan.

Tietosuojavaltuutetun päätös ja sen perustelut:

Tietosuojavaltuutettu hyväksyi X:n vaatimuksen saada paperituloste kaikista tallenteista, joissa yhtiöllä oli häntä koskevia henkilötietoja ja määräsi yhtiön välittömästi ja kuitenkin viimeistään 14 päivän kuluessa päätöksen lainvoimaiseksi tulosta antamaan tiedot tallenteista paperitulosteena.

X:lle annettiin muutoksenhakuohjaus henkilötietolain 45 §:n mukaan.

Sovelletut säännökset:

Henkilötietolaki 26 § 1 mom. 1 k, 28 §:n 1 mom. 1 k ja 2 mom., sekä 40 § 2 mom.

ASIA: HENKILÖTIETOJEN KERÄÄMINEN INTERNETISTÄ HAKUKONEEN AVULLA NS. GOOGLAAMALLA TYÖNANTAJAN TOIMESTA JA TIETOJEN POISTAMINEN GOOGLE-HAKUKONEESTA

Asian kuvaus:

Tietosuojavaltuutetulta kysyttiin henkilötietojen keräämisestä Internetistä työnantajan toimesta. Kantelija kertoi, että hän työnantajan kanssa käymiensä työsuhteeseen liittyvien neuvotteluiden yhteydessä huomasi järkytyksekseen, että työnantaja oli käynyt kantelijan nimellä olevilla Google-sivuilla, joilta löytyi lähes viisi vuotta vanha paneelikeskustelureferaatti. Kantelijan mukaan työnantaja käytti työsuhdeneuvotteluissa törkeästi hyväkseen tätä vanhaa, kantelijan elämässä edesmennyttä ajanjaksoa hänen siitä mitään tietämättä. Kantelijan kertoman mukaan hänet leimattiin erittäin kyseenalaisin ja vanhentunein tiedoin mielenterveysongelmaiseksi. Tietosuojavaltuutetulta

kysyttiin, kuinka tällainen on mahdollista ja mitä voi tehdä saadakseen ko. kohdan pois Google-hakemistosta. Kantelija totesi, ettei hän alun perin ollut tietoinen, että paneelikeskustelu päättyy Internetpalstoille eikä häneltä oltu kysytty lupaa sen julkaisemiseen.

Tietosuojavaltuutetun vastaus:

Laki yksityisyyden suojasta työelämässä (759/2004) (työelämän tietosuojalaki) 4 §:n pääsäännön mukaan työntajan tai tämän edustajan tulee kerätä työntekijöiden tai työnhakijoiden henkilötiedot ensisijaisesti työntekijältä tai työnhakijalta itseltään. Jos työnantaja kerää henkilötietoja muulta kuin työntekijältä itseltään, työntekijältä on hankittava suostumus tietojen keräämiseen. Lain 4 §:n perusteluissa (HE 75/2000) todetaan, että tällainen tietojen kerääminen muualta kuin työntekijältä tai työnhakijalta itseltään, ts. ulkopuolisilta hankittavat tiedot, koskee myös tietoverkoista eli esimerkiksi Internetistä hakukoneen avulla ns. googlaamalla, kerättyä tietoa.

Lain perusteluissa (HE 75/2000) todetaan lisäksi, että mikäli työntekijä tai työnhakija ei tietojen keräämisen suostumustaan anna tai sitä on asian laatu huomioon ottaen mahdotonta pyytää häneltä, on työnantajalla oikeus hankkia tietoja suostumuksetta kahdella edellytyksellä. Ensinnäkin tietoja voidaan hankkia vain silloin, kuin ne ovat lain 3 §:n tarpeellisuusvaatimuksen mukaisesti välittömästi tarpeellisia työsuhteen kannalta. Toiseksi henkilötietojen hankintaan on oltava selvä peruste, joka liittyy työntekijän tai työnhakijan luotettavuuden selvittämiseen.

Luotettavuuden selvittäminen ilman työntekijän tai työnhakijan suostumusta vaatii kuitenkin tiukemmat kriteerit kuin tavanomainen työ. Lain perusteluissa mainitaan mm. työntekijän henkilöluottotietojen tarkastaminen tai selvityksiä taloudellisesta riippuvuudesta, mikäli kyseessä on henkilö, joka on välittömästi taloudellisessa vastuussa työnantajan omaisuudesta tai kun työsuhteeseen vaatii muutoin erityistä luottamusta. Poliisin antamien luotettavuuslausuntojen osalta todetaan, että niiden hankinnan tarve riippuu organisaation turvallisuustarpeesta. Tällaisia työpaikkoja, joihin voidaan vaatia turvallisuus selvitys, ovat mm. lentoasemat, ydinvoimalat, teleoperaattorikeskukset, viranomaiset, suuret atk-palveluyritykset ja erityiset tuotanto- ja tutkimuslaitokset.

Mikäli työnantaja kerää em. mainitun perusteella tietoa työntekijästä tai työnhakijasta Internetistä, tulee työnantajan huolehtia lain 4 §:n 2 momentin mukaisesti siitä, että työnantaja ilmoittaa työntekijälle tai työnhakijalle etukäteen tätä koskevien tietojen hankkimisesta luotettavuuden selvittämistä varten. Jos työntekijää/työnhakijaa koskevia tietoja on kerätty muualta kuin työntekijältä/työnhakijalta itseltään, työnantajan on ilmoitettava työntekijälle/työnhakijalle saamistaan tiedoista ennen kuin niitä käytetään työntekijää/työnhakijaa koskevassa päätöksenteossa. Lain 4 §:n 3 momentin mukaan henkilötietojen kerääminen työhön otettaessa ja työsuhteen aikana kuuluu yhteistoiminnasta yrityksissä annetussa laissa (725/1978) sekä

yhteistoiminnasta valtion virastoissa ja laitoksissa annetussa laissa (651/1988) tarkoitetun yhteistoimintamenettelyn piiriin.

Hakukoneen avulla hankittuja eli ns. googlaamalla saatuja tietoja kritisoidaan niiden epäluotettavuuden johdosta. Siksikin työelämän tietosuojalaki edellyttää, että työnantaja kerää tiedot työntekijältä itseltään. On myös huomioitava yleislakina sovellettavaksi tuleva henkilötietolaki (523/1999), jonka mukaan rekisterinpitäjän on meneteltävä huolellisesti, käytettävä luotettavia tietolähteitä ja käsiteltävä vain tarpeellisia henkilötietoja. Tämän vuoksi ns. googlaamalla tapahtuvaa henkilötietojen keräämistä ja tallettamista voidaan pitää työelämän tietosuojalain 4 §:n ja henkilötietolain 5 §:n, 6 §:n ja 9 §:n vastaisena menettelynä. Mikäli työnantaja tai tämän edustaja ainoastaan etsii ja saattaa omaan tietoonsa tietoverkoissa olevaa tietoa, ilman että työnantaja kerää, tallettaa tai muutoin käyttää näitä tietoverkosta hankkimiaan tietoja työntekijää tai työnhakijaa koskevassa päätöksenteossa, jää tällainen käsittely henkilötietolain ja työelämän tietosuojalain soveltamisen ulkopuolelle.

Koska edellytykseksi terveydentilatietojen keräämiseen on säädetty työntekijän tai työnhakijan nimenomainen suostumus tai laissa säädetty erityinen peruste, ei henkilötietolain 11 § 4 kohdan ja laki yksityisyyden suojasta työelämässä 3 §:n, 4 §:n ja 5 §:n säädökset huomioon ottaen ole perusteltua työnantajan toimesta kerätä työntekijän tai työnhakijan terveydentilaan liittyviä henkilötietoja Internetistä hakukoneen avulla eikä käyttää näitä tietoja työntekijää tai työnhakijaa koskevassa päätöksenteossa, mm. työsopimussuhteeseen liittyviä asioita päätettäessä.

Terveydentilatietoja saadaan käsitellä vain laissa säädettyjä tarkoituksia varten, mm. sairausajan palkan maksamiseen tai sen tutkimiseen, onko työstä poissaoloon ollut perusteltu syy taikka jos työntekijä/työnhakija nimenomaisesti haluaa työkykyisyytään selvitetävän. Lääkäri tai muu terveydenhuollon ammattilainen voi antaa lausunnon työntekijän/työnhakijan työkykyisyydestä työtehtäviinsä. Internetistä kerätty terveydentilatieto ei täytä työelämän tietosuojalain 5 §:n asettamia vaatimuksia. Henkilötietolain perusteluissa todetaan, että jokaisella on oikeus lähtökohtaisesti tulla arvioiduksi oikeiden ja oleellisten tietojen perusteella. Tarpeettomien tietojen kerääminen voi johtaa myös syrjintään, minkä vuoksi lainsäädännön syrjintäkielloilla on merkitystä henkilötietojen käsittelyssä alkaen niiden tarpeellisuuden arvioinnista. Hakukoneiden avulla hankittuun tietoon liittyy myös ongelma tiedon ajantasaisuudesta, luotettavuudesta, virheettömyydestä sekä henkilön tunnistamisesta luotettavasti. Internetissä saattaa olla tietoa useista samannimisistä henkilöistä, jolloin voidaan vahingossa käsitellä toiseen, täysin ulkopuoliseen henkilöön liittyvää tietoa.

Järjestön tai yhdistyksen jäsenen henkilötietojen vieminen järjestön kotisivuille voidaan useimmiten katsoa olevan henkilötietolain 2 §:n 2 momentissa tarkoitettua henkilötietojen automaattista käsittelyä, johon vaaditaan henkilön henkilötietolain 8.1 §:n 1 kohdan mukainen suostumus tai muu laissa säädetty peruste. Mikäli kyseessä on esimerkiksi järjestön pöytäkirja tai julkisen keskustelun yhteydessä laadittu referaatti tai kokousmuistio, saattaa tällainen yksittäinen asiakirja jäädä henkilötietolain soveltamisen ulkopuolelle eikä sen

tiedottamisen osalta sovelleta henkilötietolakia. Julkisen keskustelun yhteydessä laadittu referaatti saattaa myös jäädä henkilötietolain soveltamisen ulkopuolelle mm. tiedotusvälineessä julkaistuna aineistona tai toimituksellisen tai kirjallisen ilmaisun tarkoitusta varten käsiteltynä henkilötietona. Annettujen tietojen puitteissa tietosuojavaltuutettu ei voinut ottaa kantaa siihen, onko tällainen paneelikeskustelureferaatin julkaiseminen henkilötietojen automaattista käsittelyä ja olisiko siihen tullut pyytää suostumus.

Tietosuojavaltuutetulla ei ole toimivaltaa pyytää Suomen alueen ulkopuolella toimivaa ulkomaista yhtiötä Google Technology Inc:iä poistamaan hakukone Googlesta henkilötietoja. Tietojen poistamiseksi tulee ensisijaisesti ottaa yhteyttä sen sivuston ylläpitäjään, ts. siihen järjestöön, joka on ko. paneelikeskustelureferaatin kotisivuilleen laittanut ja pyytää järjestöä poistamaan kyseinen asiakirja Internet-sivuiltaan. Vain sivuston ylläpitäjä voi tehdä pyynnön tietojen poistamiseksi Googlen hakukoneen välimuistista tai vaihtoehtoisesti sitä voi pyytää itse. Tietosuojavaltuutettu ohjasi kantelijan tutustumaan tietosuojavaltuutetun toimiston ohjaukseen ”Tietojen poistaminen Internetin hakukoneista”, jossa on tarkempaa ohjausta tietojen poistamiseen Googlesta.

Sovelletut säännökset:

Henkilötietolaki 1 §, 2 § 1, 2, 4, 5 mom., 5 §, 6 §, 7 §, 8.1 § 1, 5 k, 9 §, 11 § 4 k, 38 §, 40 § ja 48 §

Laki yksityisyyden suojasta työelämässä 1 §, 2 §, 3 §, 4 §, 5 §, 22 §, ja 24 §

Laki yhteistoiminnasta yrityksissä

Laki yhteistoiminnasta valtion virastoissa ja laitoksissa

6. TIETOSUOJALAUTAKUNNAN VUOSI 2006

6.1. Tietosuojalautakunnan tehtävät

Tietosuojalautakunta on päätösvaltaa tietosuoja-asioissa käyttävä elin, jonka valtioneuvosto nimittää kolmeksi vuodeksi kerrallaan. Valtioneuvosto asetti 19.1.2006 uuden tietosuojalautakunnan 31.12.2008 päättyväksi toimikaudeksi.

Tietosuojalautakunta voi

- myöntää rekisterinpitäjälle luvan henkilötietojen käsittelyyn määrätyillä edellytyksillä ja
- antaa tietosuojavaltuutetun hakemuksesta henkilötietojen käsittelyä koskevia määräyksiä.

Lisäksi lautakunta

- käsittelee henkilötietojen käsittelyyn liittyviä lain soveltamisalan kannalta periaatteellisesti tärkeitä kysymyksiä,
- seuraa henkilötietojen käsittelyä koskevan lainsäädännön kehittämistarvetta ja
- tekee tarpeelliseksi katsomiaan aloitteita.

6.2. Katsaus vuoden 2006 toimintaan

Suomen EU-puheenjohtajuuskiireet leimasivat myös tietosuojalautakunnan toimintaa. Lautakunta ehti kokoontua vain neljä kertaa ja ratkaista 4 asiaa. Tulostavoitteena olevaa alle 4 kuukauden käsittelyaikaa ei saavutettu. Vireille tuli 7 uutta lupahakemusta.

Vireille tulleet ja lautakunnassa käsitellyt lupa- ja määräysasiat v. 2002 – 2006

	2002	2003	2004	2005	2006
vireille tulleet	9	10	7	6	7
ratkaistu	7	9	6	6	4
hyväksytty	6	5	4	5	3
hylätty tai jätetty tutkimatta	1	4	2	1	1
hakemus peruutettu	2				

Kaikki hakemukset tulivat kertomusvuonna vireille rekisterinpitäjän aloitteesta.

Tietosuojalautakunta tiedotti päätöksistään kotisivuillaan ja valtion säädöstietopankissa Finlexissä. Tietosuojalautakunta osallistui tietosuoja-asioista tiedottamiseen myös toimittamalla Tietosuoja-lehteä yhdessä tietosuojavaltuutetun ja Viestintäviraston kanssa.

Vuonna 2006 käsitellyt lupa-asiat

Tietosuojalautakunta katsoi, että IP-osoitteet ovat pääsääntöisesti henkilötietoja

Tekijänoikeuden Tiedotus- ja Valvontakeskus (TTVK) pyysi tietosuojalautakunnan kantaa siihen, onko tekijänoikeuksia loukkaavien henkilöiden itsestään julkaisemia tietoja ja heidän käyttämiään IP-osoitteita pidettävä henkilötietolaissa tarkoitettuina henkilötietoina. Jos mainittuja tietoja oli pidettävä henkilötietoina, TTVK pyysi lupaa saada käsitellä niitä oikeudenloukkausten tutkimiseen, lopettamiseen, ilmoittamiseen tutkintaviranomaisille ja käsittelyyn tuomioistuimessa. TTVK totesi, että tietoverkoissa tekijänoikeusloukkaukset tapahtuvat useimmiten niin, että loukkaaja käyttää erityistä ohjelmaa, jonka avulla muiden verkon käyttäjien on mahdollista saada loukkaajan tietokoneella olevia tiedostoja.

Tietosuojalautakunta katsoi, että IP-osoitteet ovat pääsääntöisesti henkilötietoja. TTVK:n käsittelemät tiedot henkilöistä, joiden se katsoi syyllistyneen tekijänoikeusrikkomukseen tai -rikokseen ja tiedot heidän käyttämistään IP-osoitteista olivat arkaluonteisia henkilötietoja. TTVK:lla oli oikeus käsitellä kyseisiä tietoja ilman lautakunnan lupaa, koska tietojen käsittely oli tarpeen tekijänoikeusloukkauksia koskevien oikeusvaateiden laatimiseksi, esittämiseksi, puolustamiseksi tai ratkaisemiseksi.

Vakuutusyhtiöille lupa käsitellä väestötietoja

Vakuutusosakeyhtiö Henki-Sammolle ja Keskinäinen Vakuutusyhtiö Kalevalle myönnettiin lupa käsitellä vakuutussopimuslain mukaisen edunsaajan yksilöimiseksi väestörekisterikeskuksen THS-tunnistusohjelman avulla saatavia sellaisten henkilöiden tietoja joilla ei ole asiallista yhteyttä hakijoiden toimintaan. Mainittu kyselyohjelma mahdollistaa väestötietojärjestelmään merkittyjen henkilöiden vapaan selailumahdollisuuden suorakäyttöyhteyden avulla, ja annettujen hakuehtoien perusteella voidaan saada vastauksena samalla usean henkilön tietoja.

Tietosuojalautakunta totesi, että asianmukaisesta henkilötietojen käsittelystä huolimatta vakuutussopimuslain mukaisen edunsaajan henkilöllisyys saattaa joissakin tapauksissa jäädä epäselväksi. Näissä tapauksissa THS-tunnistusohjelman avulla saatavat tiedot auttavat yksilöimään edunsaajan ja kohdentamaan vakuutuskorvaukset oikeille henkilöille. Tämän vuoksi THS-tunnistusohjelmalla saatavien tietojen käsittely oli tarpeen vakuutusyhtiöiden oikeutetun edun toteuttamiseksi.

Ylivieskan teknologiakyläyhtiölle lupa käsitellä tietoja oppilaitoksista valmistuneista

Tietosuojalautakunta myönsi Ylivieskan teknologiakylä YTEK Oy:lle luvan käsitellä oppilaitoksilta pyydettäviä henkilötietoja valmistuneista, jotka ovat kotoisin ja/tai ovat opiskelleet Keski-Pohjanmaalla ja eteläisellä Pohjois-Pohjanmaalla. Tietojen avulla heidän osoitetietonsa voitiin päivittää Väestörekisterikeskuksesta ja heille voitiin postittaa kysely, jossa tiedusteltiin heidän kiinnostustaan tulla alueella toimivien tai aloittavien yritysten palvelukseen tai kiinnostusta perustaa yritys tälle alueelle. Kyselyyn vastaamalla edellä mainitut henkilöt voivat antaa tietonsa hakijan ylläpitämään Oulusouth CV-nimiseen

henkilörekisteriin, josta työnantajat yhteistyössä hakijan kanssa voivat etsiä itselleen sopivan työntekijän.

Tietosuojalautakunta katsoi, että tietojen käsittely oli tarpeen hakijan sekä Keski-Pohjanmaalla ja eteläisellä Pohjois-Pohjanmaalla aloittavien tai jo toimivien yritysten oikeutetun edun toteuttamiseksi.

Vakuutuslaitoksille lupa toisilta vakuutuslaitoksilta saatavien vahinkotietojen käsittelyyn

Tietosuojalautakunta myönsi vakuutuslaitoksille (vakuutusyhtiöille ja vakuutusyhdistyksille) määräaikaisen luvan käsitellä toisilta vakuutuslaitoksilta saatavia vahinkotietoja vakuutusrikollisuuden ehkäisemiseksi. Tietosuojalautakunta asetti lisäksi ehdot vahinkotietojen luovuttamiselle ja vahinkotietojen muulle käsittelylle.

6.3. Tietosuojalautakunnan kokoonpano

Tietosuojalautakunnan kokoonpano (**jäsen**/varajäsen) oli kertomusvuonna seuraava:

Puheenjohtaja

Ylijohtaja Pekka Nurmi, oikeusministeriö

Lainsäädäntöneuvos Leena Vettenranta, oikeusministeriö

Varapuheenjohtaja

Professori Ahti Saarenpää, Lapin yliopisto

Professori Kai Kalima, Helsingin yliopisto

Jäsenet

Hallintojohtaja Anna-Leena Reinikainen, Tilastokeskus

Hallintojohtaja Eila Ratasvuori, Helsingin kaupunki

Itsenäinen konsultti Pertti Saloranta, Hämeenlinna

Lainsäädäntöneuvos Ilkka Turunen, sisäasiainministeriö

Johtaja Lea Mäntyniemi, Finanssialan Keskusliitto ry

johtava asiantuntija Riitta-Sisko Koskela, Työterveyslaitos

Johtaja Sven-Gustaf Lindroos, EAN-Finland Oy

Lainopillinen asiamies Hannu Rautiainen, Elinkeinoelämän Keskusliitto EK ry

Johtava lakimies Tuula Sario, Suomen Kuluttajaliitto ry

Lakimies Timo Koskinen, Suomen Ammattiliittojen Keskusjärjestö ry

Tietosuojalautakunnan sihteeri: hallitussihteeri Leena Rantalankila

7. DATAOMBUDSMANNENS ÖVERSIKT 2006

Uppgifter och läge

Rättspolitiska forskningsinstitutet granskade under verksamhetsåret dataskyddet ur i första hand medborgarnas perspektiv.¹ Enligt denna granskning representerar Finland med avseende på dataskyddslagstiftningen den europeiska modellen. Den karaktäriseras av en reglerande strategi som utgår från en övergripande allmän lagstiftning med nationella dataskyddsmyndigheter som tillsynsmän.

Den amerikanske professorn Colin J. Bennet har i sin undersökning från 2002, som i stora drag motsvarar verkligheten också i Finland, räknat upp följande uppgifter för dataombudsmän: 1) ombud, 2) inspektör, 3) konsult, 4) upplysare, 5) politisk rådgivare, 6) förhandlare, 7) verkställare och 8) internationellt sändebud. Personligen vill jag lägga till uppgiften som chef för ett ämbetsverk.² Hur vi har lyckats med att sköta alla ovannämnda uppdrag enligt Bennet beskrivs senare i denna verksamhetsberättelse.

Också Rättspolitiska forskningsinstitutet ser även motstridigheter i regleringen av dataskyddet, eftersom den måste beakta dels medborgarnas rättigheter, dels registeransvarigas intressen.

I ett internationellt perspektiv har dataskyddslagstiftningen blivit mer omfattande samtidigt som de registrerades rättigheter har förbättrats under de senaste årtiondena. Detta "dataskydds-paraply" åskådliggörs av denna figur, som visserligen inte är heltäckande.

Europakonventionen, artikel 6
EU-fördraget, artikel 8
Allmänna datasekretessdirektivet 95/46/EG
Direktivet om integritet och elektronisk kommunikation 02/58/EG
Andra direktiv
Nationella lagar

Dataskyddet i Finland genomgick också internationell evaluering; i undersökningen ePROTDAT, som finansierades av Europeiska kommissionen, kom vi in på en tredje plats efter Tyskland och Österrike.

¹ Muttilainen, Vesa. 2006. *Suomalaiset ja henkilötietojen suoja. Kyselytutkimusten ja viranomaistilastojen tietoja 1990-luvulta ja 2000-luvun alusta*. Helsingfors. Rättspolitiska forskningsinstitutet

² Se Colin J. Bennet (2002)

Jag hänvisar vidare till Rättspolitiska forskningsinstitutets rön. Enligt dem förhåller sig en mindre andel av finländarna misstänksamt till skyddet av sin integritet än inom Europeiska unionen i allmänhet. Andelen "misstänksamma" har emellertid ökat i Finland, medan den har hållits oförändrad inom EU. Denna trend är naturligtvis beklaglig och av en sådan art att registeransvariga omedelbart bör reagera på den genom att vidta aktiva åtgärder för att öka tilltron.

Ungefär var tredje finländare upplever att han eller hon varit tvungen att uppge för mycket information till myndigheters eller företags register. Detta kan enligt min mening bero på åtminstone två saker: För det första kan datasystemen vara dåligt uppbyggda, vilket leder till onödigt arbete och till och med kostnader för såväl de registrerade som registeransvariga. För det andra kan det vara fråga om en finländsk osed, det vill säga att registeransvariga inte öppet berättar varför uppgifter samlas in (rätten att bli informerad).

Rättspolitiska forskningsinstitutet observerade också att antalet ärenden som överlämnats till dataombudsmannens byrå för handläggning har fördubblats på tio år. Den statistik som byrån har fört visar att här har skett en förskjutning från ärenden som gäller myndigheter mot den privata sektorn.³ Jag antar att detta beror på bland annat att den offentliga sektorn styrs mer centraliserat och med starkare stöd bland annat lagstiftningsvägen, att personuppgifter behandlas mer vid uppgifter som grundar sig på eller följer av lag, att myndighetskontrollen har skärpts och att det har skett en snabb förändring i affärsverksamheten och affärssätten inom den privata sektorn. Ibland kan det också vara fråga om en "försöksballong". Dessvärre brister det i kunskaperna hos bägge sektorerna.

Rättspolitiska forskningsinstitutet konstaterar vidare att medborgarnas uppfattningar om dataskyddet är i stort sett desamma i alla befolkningsgrupper. Det ser jag som ett glädjande resultat: integritetsskyddet ingår ju i det finländska och europeiska systemet av grundläggande rättigheter och är därmed säkert allmänt godtagbart.

Brotten mot personers informationsrättigheter ökar sakta men säkert. Detta är säkerligen en följd av ökad medvetenhet, bättre skyddssystem som ökar risken att åka fast samt bättre kunskaper hos dem som undersöker brotten.⁴ Slutligen efterlyser Rättspolitiska forskningsinstitutet mer forskning av regelbunden natur. Det är en åsikt jag gärna understöder. Jag har också talat för att dataskyddet skall göras till en del av den nationella informationssamhällsbarometern.

Internationella ärenden

Internationella dataskyddsärenden sysselsatte dataombudsmannen speciellt mycket under byråns nittonde verksamhetsår. Finland innehade Europeiska unionens ordförandeskap under årets senare hälft. Som känt anordnades då också många möten, av vilka det största och synligaste var Asem-mötet. Utredningarna efter demonstrationen under mötet och polisoperationen som den föranledde pågår fortfarande och involverar såväl polisen som riksdagens justitieombudsman och dataombudsmannen. Personligen oroar jag mig

³ Samtidigt har våra personresurser ökat med cirka 50 procent.

⁴ Dataombudsmannens byrå och Riksåklagarämbetet arrangerade tillsammans med samarbetsparter kurser om detta tema under verksamhetsår.

för omotiverad registrering av sådana uppgifter för någon av de arresterade som senare kunde otillbörligt förhindra denne att få en studieplats eller anställning.

Det skedde en hel del inom dataskyddet på det europeiska planet under Finlands EU-ordförandeskap: under Finlands ledning och stöd av EU-kommissionen förhandlades fram ett nytt avtal om överlämnande av flygpassagerares personuppgifter till amerikanska myndigheter. Avtalet råder åtminstone för en tid bot på den rättsliga osäkerhet som styrts flygbolagens handlande.

Redan innan det ovan nämnda avtalet undertecknades fick vi veta om att bolaget för internationell betalningsförmedling SWIFT hade tvingats att lämna uppgifter om dessa uppgifter till amerikanska myndigheter. Efter en förfrågan hos Bankföreningen i Finland förefaller det att de finländska bankerna – för att inte tala om deras kunder – inte visste om detta förfarande. Ärendet utreds fortfarande.

Det så kallade Eurojust-avtalet om informationsutbyte mellan åklagarmyndigheterna i EU och USA undertecknades under Finlands ordförandeskap.

Europeiska unionens aktioner för att bekämpa i första hand terrorism och grov brottslighet utgår från minst fyra grundläggande dokument: Haagprogrammet som följer Tammerforsprogrammet från Finlands föregående ordförandeskap och tjänar som ett slags paraply över detta samarbete. Det andra viktiga initiativet är rambeslutet om tredje pelarens dataskydd, som baserar sig på kommissionens förslag av den 4 oktober 2005. Dessvärre har rambeslutet inte ännu lett till en harmonisering av dataskyddet med avseende på frågor som omfattas av tredje pelaren. Man har inte heller nått enighet om förslaget om tillgänglighetsprincipen, som bland annat skulle ha gett andra länders myndigheter tillgång till finländska databaser. Det fjärde instrumentet är Prümavtalet till vilket Finland också har anslutit sig. Resultatet blir en i mitt tycke oroväckande splittrad helhet, där vart och ett av de ovannämnda instrumenten ger upphov till tryck på i vissa fall till och med omfattande ändringar i våra nationella lagar. Å andra sidan är det självfallet nödvändigt att omgående organisera en övergripande tillsyn av dessa samarbetsformer och hanteringen av personuppgifter också inom Europa.

EU-kommissionen evaluerar tidvis också hur det allmänna dataskyddsdirektivet fungerar. I detta sammanhang har kommissionen uttalat sitt engagemang i harmoniseringen av dataskyddet och uppmanat arbetsgruppen för dataskydd enligt artikel 29 att intensifiera sitt samarbete.⁵ Som en följd av detta inledde arbetsgruppen beredningen av den första granskningen på europeisk nivå. Man valde att rikta granskningen på enskilda bolag som tillhandahåller frivilliga socialförsäkringar. Finland bestod granskningen med glans.

Då de tio nya medlemsländerna anslöt sig till unionen, anslöt de sig också till Schengenavtalet. Följaktligen deltog jag i granskningen av dataskyddet i fem länder som medlem i granskningsgruppen och i fem granskningar som ledare för gruppen. Med anledning av Schengenavtalet granskas de nya EU-ländernas bevakning av land-, sjö- och luftgränserna samt dataskyddet, vilket exemplifierar dataskyddets centrala roll. Tre medlemsländer måste granskas på nytt för dataskyddets del.

⁵ Kommissionen konstaterar vidare att dataskyddet inte innebär något problem för den inre marknaden och att registeransvarigas självreglering bör stödas (KOM (2007) 87 slutlig).

Utvecklingen i Finland

Under verksamhetsåret medverkade jag i ledningsgruppen för utarbetandet av en ny nationell strategi för informationssamhället. Strategin, som döptes till "Från Kinafenomen till Finlandfenomen", syftar till att fortsättningsvis beakta medborgarnas grundläggande rättigheter och dataskyddet i vårt informationssamhälle.

Kommunikationsministeriet gav Forskningsinstitutet för informationsteknologi HIIT (Helsinki Institute of Information Technology) i uppdrag att utreda fördelarna, nackdelarna, utmaningarna och riskerna som det ständigt uppkopplade samhället medför. Ett tydligt resultat var att dataskyddet och vår rätt till personlig integritet kommer att ställas inför stora utmaningar. Jag ser det som positivt att man redan i detta skede har fäst uppmärksamhet vid dataskyddsfrågor. Med tiden får vi se i vilken riktning utvecklingen kommer att gå inom "Ubiquitous computing".

Ett vackert exempel på väl fungerande samarbete mellan den offentliga och den privata sektorn var den tredje nationella datasäkerhetsdagen som arrangerades i februari i fjol. Dagen med sina otaliga aktiviteter riktade sig till skolorna och SME-sektorn. Jag ser det som ett synnerligen lyckat val, samtidigt som jag vill påpeka att datasäkerhetsinsatserna och arbetet för att höja medborgarnas medvetenhet bör vara fortgående och så omfattande som möjligt.

Arbetsmarknadsparternas förslag till ändring av lagen om dataskydd vid elektronisk kommunikation väckte stor uppmärksamhet. Förslaget skulle åtminstone i någon mån ha ökat arbetsgivarnas rätt till insyn i arbetstagarnas e-posttrafik och till och med innehållet i meddelandena. Min åsikt i frågan var att det primära behovet att skydda affärs- och yrkeshemligheter bör ses till redan före kommunikationsskedet. Lagberedningen fortsätter efter att justitiekanslern gett sitt utlåtande i ärendet. Finland lämnade också en reservation till införandet av det såkallade direktivet för tvångslagring av teleinformation (2006/24/EG).

Riksdagen godkände kommun- och servicestrukturreformen. Den kommer att under en övergångsperiod leda till en betydande förnyelse av serviceproduktionen och de stödande datasystemen. Ytterligare ett projekt i stor skala var den reform som kommer att genomföras inom sjuk- och hälsovården. Övergången till elektroniska patientjournaler jämte FPA:s roll som nationell instans torde bringa klarhet i situationen och också ge medborgarna bättre insyn i systemet. Detta medför likväl väldiga utmaningar för dataskyddet.

En problematisk kategori har varit olika identifikations- och distanstjänster. Det visade sig att identifikationen av kunden vid såkallade mobila snabbblån är så bristfällig att identitetsstölderna inte har kunnat undvikas. Vår byrå började utreda frågan, vilket kanske har bidragit till att en del av aktörerna inom branschen sedermera har utarbetat etiska spelregler för branschen. Å andra sidan fortsatte den livliga debatten kring den elektroniska kommunikationskoden som skapats och lagrats i befolkningsdatasystemet. Instanser och potentiella aktörer inom sektorn skulle vilja få tillgång till koden från befolkningsdatasystemet. Kravet motiverades med bland annat en färdig infrastruktur och kompatibilitet. Befolkningsregistret gick däremot inte med på att ge ut koden, eftersom man ansåg att det i lag har fastställts att den endast får användas med ett HST-certifikat.

Jag skulle gärna i denna debatt ha sett en genuin analys av riskerna, eftersom det också här är problematiskt att lägga alla ägg i samma korg. Läget är problematiskt också med tanke på lagstiftningen eftersom datasekretessdirektivet 95/46/EG fastställer att allmänt använda identifikationsnummer skall omfattas av dataskyddslagstiftningen. Ansvarsfrågor och kanske också konkurrensrättsliga hänsyn måste ännu klargöras.

Samtidigt håller man redan på att övergå från elektroniska kommunikationskoder till människans hud eller till och med under den. De första erfarenheterna – och hotbilderna – av användningen av radiofrekvensteknik och till den anknutna biometriska kännetecken har redan inhämtats. En lag om biometriska kännetecken bereds som bäst och en kommitté har diskuterat biobankernas verksamhet.

Genomslagskraft

Verksamhetsidéen för vår byrå är att förebygga brott mot rättigheter som anknyter till dataskyddet. Enligt vårt tidredovisningssystem använder vi endast ungefär en femtedel av arbetstiden till att handlägga klagomål. Vi har arbetat för att öka vårt genomslagskraft i samhället i detta syfte genom att medverka i bland annat olika grupper och kommittéer. Indikatorerna för genomslagskraften presenteras på annat ställe i denna verksamhetsberättelse.

Avslutningsvis

I byråns personal skedde en stor ändring då byråchef Maija Kleemola, som även tjänstgjort som dataombudsmannens ställföreträdare, avgick med pension efter 19 år vid byrån. Med Maija gick vi också miste om en hel del "tyst kunskap". Justitieministern utnämnde till ny byråchef pol.dr Elisa Kumpula som tillträdde sin tjänst den 13 november 2006.

Jag kan med tacksamhet konstatera att byråns hela personal gjort sitt yttersta bästa för att främja dataskyddet.

Helsingfors den 10 september 2007

REIJO AARNIO
dataombudsman

TIETOSUOJAVALTUUTETUN VOIMASSAOLEVA OHJAUSAINEISTO

ERILLISESITTEET (painetut)

- **Ota oppaaksi henkilötietolaki (17.10.2002)**
Tiivis *rekisterinpitäjille* tarkoitettu esite henkilötietolain merkityksestä henkilötietojen käsittelyssä.
- **Tietosuoja turvaa oikeutesi (17.10.2002)**
Tiivis *rekisteröidyille* tarkoitettu esite rekisteröityjen oikeuksista henkilötietojen käsittelyssä.

JULKAISUSARJAT

- **Asiaa tietosuojasta** -sarjassa julkaistaan henkilötietolakia koskevaa, tietosuojavaltuutetun toimistossa laadittua ja erityisesti rekisterinpitäjille suunnattua ohjeistusta.
- **Tiedotteet rekisteröidyille** -sarjassa julkaistaan rekisteröidyille tiedotteita heidän henkilötietolain mukaisista oikeuksistaan.
- **Hyvä tietää** -sarjassa julkaistaan sekä rekisterinpitäjille että rekisteröidyille suunnattuja henkilötietolain soveltamista koskevia ohjeita ja neuvoja.
- **Tietosuojavaltuutetun mallit** -sarjassa julkaistaan rekisterinpitäjille malleja käytettäväksi henkilötietolain soveltamiseen liittyvissä erilaisissa käytännön tilanteissa.
- **Muiden mallit** -sarjassa julkaistaan eri tahojen kanssa yhteistyössä valmistettuja malleja.

Lisäksi tietosuojavaltuutetun toimistossa on laadittu käytännön avuksi *mallilomakkeita* sekä rekisteröityjen että rekisterinpitäjien toimintaa helpottamaan.

ASIAA TIETOSUOJASTA –sarjassa on ilmestynyt:
v. 2007

Sähköpostin käytöstä sosiaalihuollossa (3.1.2007)
Portaalitoiminnan suunnittelu ja toteutus (21.2.2007)

Aiemmat:

Henkilötietojen käsittelyä koskeva lainsäädäntö muuttui 1.6.1999 lukien (31.12.1999)
Henkilötietolain mukainen yleinen informointivelvollisuus 1.6.1999 lukien (31.12.1999)
Henkilötietolaki henkilötietojen käsittelyn ohjaajana (7.6.1999)
Henkilömatrikelit henkilötietolain mukaan (1.7.1999)

Sukututkimus henkilötietolain mukaan (1.7.1999)
 Henkilötietolain toimenpideluettelo (päiv. 1.12.2000)
 Kenellä on oikeus tallettaa ja käyttää henkilötietoja (päiv. 1.6.2001)
 Henkilötietojen luovuttaminen viranomaisten henkilörekistereistä (29.12.1999)
 Salassa pidettävien henkilötietojen luovuttaminen henkilörekisteristä viranomaisen luvalla (päiv. 1.6.2001)
 Tietosuoja ja tieteellinen tutkimus henkilötietolain kannalta (päiv. 1.6.2001)
 Henkilötietolain merkitys kunnallisessa sosiaalihuollossa (päiv. 1.6.2001)
 Tietosuojan ja tietoturvan ”tee se itse” –tarkastus (8.9.2000)
 Kunnat ja henkilötietolaki: kunnanhallituksen vastuista ja ohjeistamisvelvollisuudesta (30.4.2001)
 Yksityisyyden suoja kameravalvonnassa (12.12.2001)
 Tarkistuslista henkilötietojen luovutusmenettelyä suunniteltaessa huomioon otettavista asioista (1.11.2002)
 Käyttäjälökin tietojen käsittely henkilötietolain mukaan (10.2.2003)
 Toimialakohtaisten käytäntöjen laatiminen (päiv. 1.11.2004)
 Henkilötunnuksen käsittely henkilötietolain mukaan (15.11.2004)
 Henkilötietolain mukainen ilmoitusvelvollisuus (25.11.2004)
 Asiakirjahallinto ja asiakkaan yksityisyyden suoja yksityisessä sosiaalihuollon yksikössä (päiv. 30.12.2004)
 Henkilötietojen siirto ulkomaille henkilötietolain mukaan (15.1.2005)
 Yhdistyksen jäsenluettelot ja henkilötietolaki (31.1.2005)
 Henkilötietojen käsittelyn ulkoistaminen, yhteiset tietojärjestelmät, verkottuminen ja niihin liittyvät sopimukset (30.12.2005)

TIEDOTTEET REKISTERÖIDYILLE –sarjassa on ilmestynyt:

Hyvä tietää yksityishenkilön luottotiedoista (27.12.1999)
 Hei, Sinulla on oikeus yksityisyyteen! (päiv. 6.6.2003)
 Näin vaadit henkilötietojen korjaamista (päiv. 6.6.2003)
 Toimintaohjeita rekisteröidylle (13.6.2001, päiv. 6.6.2003)
 Hei, Sinulla voi olla oikeus kieltää henkilötietojesi käsittely (17.11.2004)

HYVÄ TIETÄÄ –sarjassa on ilmestynyt:

v. 2006

Tietojen poistaminen Internetin hakukoneista (20.6.2006)
 Koti-Wlanin suojaaminen (20.6.2006)
 Mitä on pharming? (20.6.2006)
 Mikä on blogi? (20.6.2006)
 Mikä on Skype? (20.6.2006)
 Tietosuoja suoramarkkinoinnissa (20.6.2006)

Aiemmat:

Henkilötietolain seuraamusjärjestelmä (9.2.2001)
 Henkilötietojen käsittely suostumuksen perusteella (15.11.2001)
 Taloyhtiöiden asukasluettelot ja henkilötietolaki (25.1.2002)
 Sähköisen suoramarkkinoinnin ohjeet (26.8.2004)
 Opinnäytetyöt ja tietosuoja (24.8.2004)
 Laadi tietosuojaseloste (24.9.2004)
 Ohje internetin käyttäjälle (5.11.2004)
 Henkilörekisteriin talletettujen tietojen tarkastaminen (14.2.2005)
 Henkilörekisteriin talletetun tiedon korjaaminen (14.2.2005)

Valokuva ja yksityisyyden suoja henkilötietolain kannalta (31.10.2005)
 Mikä on identiteettivarkaus? (4.11.2005)
 Mikä on huijaussähköposti? (4.11.2005)
 Mikä on internetin keskustelupalsta? (4.11.2005)
 Mikä on hakupalvelu? (4.11.2005)
 Mikä on biometrinen tunnistus? (4.11.2005)
 Mikä on mobiilivirus? (4.11.2005)
 Mikä on RFID-tunniste (4.11.2005)
 Mikä on palomuri? (4.11.2005)
 Mikä on tietokoneen kaappaus (4.11.2005)

TIETOSUOJAVALTUUTETUN MALLIT –sarjassa on ilmestynyt:

Näin varmistat työterveyshuollon rekisterinpidon ja sitä ylläpitävän tietojärjestelmän lainmukaisuuden – malli työterveyshuollon tietojen käsittelyn analysoimisesta ja kuvaamisesta (1.7.2005)
 Malli terveydenhuollon toimintayksikön tietosuojaohjeiden rungoksi (1.11.2000)
 Malli julkisen terveydenhuollon potilaiden informoinnista (6.11.2000)
 Malli sosiaalihuollon asiakkaiden informoinnista (päiv. 1.6.2001)
 Malli henkilötietojen käsittelyn/henkilörekisterin rekisteritoimintojen analysoimiseksi (15.8.2001)

MUIDEN MALLIT -sarjassa on ilmestynyt:

Sosiaali- ja terveysministeriö: terveydenhuollon sopimusmalleja (A-D)
 Malli terveydenhuollon toimintayksikön salassapito- ja käyttäjäsitoumuksiksi (1.8.2001)

MALLILOMAKKEET REKISTERINPITÄJILLE:

Rekisteriseloste
 Tieteellisen tutkimuksen rekisteriseloste
 Tietosuojaseloste
 Kieltäytymistodistus tarkastusoikeuden toteuttamista koskevan pyynnön epäämisestä
 Kieltäytymistodistus tiedon korjaamista koskevan vaatimuksen epäämisestä

MALLILOMAKE PÄÄASIALISESTI REKISTERINPITÄJILLE:

Pyyntö saada henkilötietoja viranomaisen henkilörekisteristä

ILMOITUKSEN TEKEMISEEN KÄYTETTÄVÄT MALLILOMAKKEET:

Ilmoitus henkilötietojen siirrosta EU:n tai ETA:n ulkopuolelle
 Rekisteri-ilmoitus
 Toimintailmoitus

MALLILOMAKKEET REKISTERÖIDYILLE:

Rekisteritietojen tarkastuspyyntö
 Henkilörekisteriin talletetun henkilötiedon korjaamisvaatimus
 Toimenpidepyyntö
 Pyyntö tarkastusoikeutta koskevan määräyksen antamiseksi
 Pyyntö tiedon korjaamista koskevan määräyksen antamiseksi
 Yleinen tiedustelu
 Toimenpidepyyntö ei-toivotusta sähköisestä suoramarkkinoinnista
 (Liitteenä esitteessä Hyvä tietää 1/2004, "Sähköisen suoramarkkinoinnin ohjeet")

Tietosuojavaltuutetun toimiston vuosikertomus 2006

Liite 2.

Kirjallisena vireille tulleet ja käsitellyt diarioidut asiat vuosina 2005 ja 2006

Asiaryhmä	2005		2006	
	Vireille tulleet	Käsitellyt	Vireille tulleet	Käsitellyt
Yleiset asiat (ryhmät 01-29)	211	210	255	227
- yleis-, talous- ja henkilöasiat	106	105	130	109
- lausunnot lainsäädäntöhankkeista (03)	47	45	42	39
- eduskuntakuulemiset (031)	29	29	41	39
- lausunnot kansainvälisistä säännöstöistä (032)	11	11	9	7
- lausunnot hallinnollisista uudistuksista (05)	18	20	33	33
Kansainväliset asiat (ryhmät 30-39)	79	80	71	71
Euroopan neuvosto (30)	-	-	1	1
Euroopan unioni (31)	-	-	-	-
- tietosuojaryhmän (Art 29.) kokoukset (311)	4	4	2	3
- ed. kokouksiin liittyvä kirjeenvaihto (3111)	6	8	7	8
EU:n muut työryhmät (312)	12	13	7	7
Virka-apupyynnöt (313)	1	1	-	-
Unionin piirissä tapahtuva kirjeenvaihto (314)	5	5	9	11
Europol –valvontaryhmä (315)	8	7	5	6
Muut Europol-asiat (3151)	3	3	1	1
Tullijärjestelmään (CIS) liittyvät asiat (316)	1	2	4	2
Schengen –valvontaryhmä 1.5.99 alkaen (317)	6	7	4	4
Muut Schengen asiat (3171)	8	8	4	4
CNSA (318)	-	-	1	-
Muu kansainvälinen yhteistyö (32)	8	8	7	7
Muut kv asiat (39)	17	14	19	17
Yleis- ja rek.pitäjäkoht. ohjaus (ryhmät 40-41)	624	638	610	572
- lausunnot käytännesäännöistä (401)	5	4	5	6
- muu käytännesääntöihin liittyvä (4011)	-	-	-	-
- lausunnot tutkimuspyynnöistä (402)	68	67	63	65
- TSV:n kuuleminen muissa asioissa (403)	-	-	-	-
- lausunnot arkistointiluvista kansallis-arkistolle (404)	2	2	-	-
- koulutuspyynnöt (405)	87	84	59	68
- rekisterinpitäjien neuvonta (41)	462	481	482	433
Ennakkovalvonta (ilmoitusasiat) (421-429)	172	179	238	225
Lausunnot TSL:lle ja hallintotuomio-istuimille (43)	14	15	10	9
- lausunnot tietosuojalautakunnalle (431)	1	1	-	-
- lausunnot hallinto-oikeuksille (432)	3	4	4	3
- lausunnot KHO:lle (433)	10	10	6	6
TSV:n vireille panemat asiat (44)	252	250	88	28
Kansalaisten toimenpidepyynnöt (45)	868	883	939	826
- laillisuus- ja neuvonta-asiat (v. 2004 asti) (45)	-	27	-	-
- laillisuusvalvonta-asiat (451)	193	154	275	226
- neuvonta-asiat (452)	675	702	664	600
Muut asiat (49)	20	29	36	29

Asiaryhmä	2005		2006	
	Vireille tulleet	Käsitellyt	Vireille tulleet	Käsitellyt
Tarkastus- ja virheenoikaisu-asiat (ryhmät 52-53)	128	129	121	118
<i>Tarkastusoikeus (52)</i>				
- terveydenhuollon rekisterit (521)	26	9	15	25
- poliisin rekisterit (522)	32	41	34	33
- muut rekisterit (523)	29	28	28	32
<i>Oikaisuvaatimus (53)</i>				
- terveydenhuollon rekisterit (531)	24	28	32	17
- luottotietorekisterit (532)	4	12	2	2
- muut rekisterit (533)	13	11	10	9
Lausunnot syyttäjälle ja tuomioistuimille (54)	41	42	44	40
Hakemukset tietosuojalautakunnalle (55)	-	-	-	-
Tietosuojalautakunnan päätökset (60 – 69)	6	6	4	4
Yhteensä	2415	2461	2415	2149
Siirretty/siirretään	593		856	

Kirjallisena vireille tulleet ja käsitellyt ilmoitusasiat vuosina 2005 ja 2006 eriteltynä ryhmiin

Asiaryhmä	2005		2006	
	Vireille tulleet	Käsitellyt	Vireille tulleet	Käsitellyt
Ilmoitusasiat (421-429)	172	179	238	225
- suoramarkkinointi (421)	-	2	-	-
- kampanjarekisteri (4211)	25	27	17	19
- business to business (4212)	2	5	5	5
- ilmoitus ATK:lla tapahtuvasta tietojenkäsittelystä 1.6.1999 alkaen (422)	-	2	-	-
- automatisoitu päätöksenteko (4221)	2	2	2	2
- tietojenkäsittelypalvelujen ostaminen (4222)	49	50	69	59
- henkilön asemaa kosk tietojen käsitt (4223)	7	7	5	3
- rek.pit. välittömästi laista joht. teht. (4224)	2	1	5	5
- historiallinen tai tieteellinen tutkimus (4225)	41	41	52	53
- vakuutusyhtiön arkaluonteiset tiedot (4226)	-	-	-	-
- tietojenkäsittelypalvelu toisen lukuun (4227)	-	1	-	-
- ulkomaille luovutus (423)	4	2	2	3
- luottotietotoiminta (424)	2	1	-	1
- perimistöiminta (425)	1	3	3	2
- markkina- ja mielipidetutkimus (426)	3	4	6	5
- henkilöarviointi (427)	5	6	34	33
- tietojenkäsittely (428)	12	11	15	15
- muut ilmoitukset (429)	17	14	23	20

Tietosuojavaltuutetun lainsäädäntöhankkeista v. 2006 antamia lausuntoja

- Ulkoasiainministeriölle luonnoksesta HE:ksi Euroopan unionin ja Amerikan Yhdysvaltojen välillä lentoyhtiöiden PNR-eli matkustajarekisteritietojen käsittelemisestä ja siirtämisestä Yhdysvaltojen sisäisen turvallisuuden ministeriölle tehdyn sopimuksen hyväksymisestä sekä laiksi sopimuksen lainsäädännön alaan kuuluvien määräysten voimaansaattamisesta ja sopimuksen soveltamisesta (1.11.2006)
- Puolustusministeriölle ehdotuksesta puolustusvoimalaiksi. Komiteamietintö 2006:3 (24.10.2006)
- Kauppa- ja teollisuusministeriölle ehdotuksesta HE:ksi laiksi yrityspalvelujen asiakastietojärjestelmästä (12.10.2006)
- Suomen Evankelis-luterilaiselle kirkolle luonnoksesta kirkkohallituksen esitykseksi kirkolliskokoukselle "Kirkkolain muuttaminen kirkon yhteisen jäsentietojärjestelmän käyttöönottoa varten" (6.10.2006)
- Työministeriölle HE:stä laiksi laivaväen luetteloinnista sekä laiksi merimieslain 4 ja 77 §:ien muuttamisesta (29.9.2006)
- Valtiovarainministeriölle ehdotuksesta HE:ksi laiksi verolain 1 ja 13 §:ien muuttamisesta (25.9.2006)
- Sisäasiainministeriölle luonnoksesta HE:ksi rajat ylittävän yhteistyön tehostamisesta erityisesti terrorismin, rajat ylittävän rikollisuuden ja laittoman muuttoliikkeen torjumiseksi tehdyn sopimuksen hyväksymisestä (22.9.2006)
- Sosiaali- ja terveysministeriölle Oppilashuoltoon liittyvän lainsäädännön uudistamistyöryhmän muistiosta. Selvityksiä 2006:33(12.9.2006)
- Sosiaali- ja terveysministeriölle luonnoksesta HE:ksi sosiaali- ja terveydenhuollon asiakastietojen sähköistä käsittelyä koskevaksi lainsäädännöksi (31.7.2006)
- Sisäasiainministeriölle työryhmämietinnöstä SM:n julkaisu 16/2006 "Väestötietolain kokonaisuudistus" (7.7.2006)
- Maa- ja metsätalousministeriölle luonnoksesta HE:ksi laiksi kalastusalusrekisteristä (15.6.2006)
- Kauppa- ja teollisuusministeriölle luonnoksesta tilintarkastuslaiksi ja siihen liittyviksi laeiksi (9.6.2006)
- Puolustusministeriölle ehdotuksesta uudeksi asevelvollisuuslaiksi (6.6.2006)
- Sisäasiainministeriölle luonnoksesta HE:ksi laiksi ulkomaalaisrekisteristä annetun lain sekä eräiden siihen liittyvien lakien muuttamisesta (1.6.2006)
- Oikeusministeriölle luonnoksesta HE:ksi liiketoimintakiellosta annetun lain sekä verotustietojen julkisuudesta ja salassapidosta annetun lain muuttamisesta (30.5.2006)
- Kauppa- ja teollisuusministeriölle kaupparekisterilain ja yritys- ja yhteisötietolain muuttamisesta (19.5.2006)
- Liikenne- ja viestintäministeriölle luonnoksesta ehdotukseksi HE:ksi laiksi lapsipornografian levittämisen estotoimista (18.5.2006)
- Oikeusministeriölle luonnoksesta HE:ksi laiksi pakkokeinolain 5 luvun 12 §:n ja 6 luvun 5 §:n muuttamisesta (17.5.2006)
- Sisäasiainministeriölle ehdotuksesta hallituksen esitykseksi laiksi pelastustoimen laitteista (20.4.2006)
- Oikeusministeriölle Sähköistä kiinteistönvaihdantaa selvittävän toimikunnan loppumietinnöstä 2006:1(20.4.2006)
- Puolustusministeriölle ehdotuksesta vapaaehtoista maanpuolustusta koskevaksi lainsäädännöksi. Toimikunnan mietintö 2006:1 (18.4.2006)
- Työministeriölle luonnoksesta HE:ksi laiksi Tsekin, Viron, Latvian, Liettuan, Unkarin, Puolan, Slovenian ja Slovakian tasavallan kansalaisen työnteoa koskevien tietojen rekisteröinnistä, laiksi ulkomaalaisrekisterilain 5 §:n ja 7 §:n 2 momentin muuttamisesta ja laiksi ulkomaalaislain 85 §:n 3 momentin muuttamisesta (6.4.2006)
- Sosiaali- ja terveysministeriölle luonnoksesta HE:ksi laiksi sairausvakuutuslain muuttamisesta, joka koskee suorakorvausmenettelyn laajentamista (29.3.2006)
- Oikeusministeriölle Aasian luonnonkatastrofin tutkintaselostuksesta; tietosuojalainsäädännön kehittämistarpeet (27.3.2006)
- Työministeriölle luonnoksesta HE:ksi laiksi siviilipalveluslain muuttamisesta (27.3.2006)
- Sisäasiainministeriölle luonnoksesta HE:ksi laiksi julkisen hallinnon yhteispalvelusta (17.3.2006)
- Väestörekisterikeskukselle uskonnonvapauslain 31.2 §:n aiheuttamien väestötietojärjestelmän muutosten toteuttamisesta (27.2.2006)
- Valtiovarainministeriölle luonnoksesta "Muutos ja tietoturvallisuus- suositus" (27.1.2006)
- Oikeusministeriölle Vihkimisoikeustyöryhmän mietinnöstä 2005:28 "Vihkimisoikeuden myöntäminen" (18.1.2006)

TIETOSUOJAVALTUUTETUN TOIMINTA ERI TYÖRYHMISSÄ. Sidosryhmäyhteistyö vuosina 2005 – 2007.

Luettelo virallisista ja muista työ- ja ohjausryhmistä, joihin tietosuojavaltuutettu tai tietosuojavaltuutetun toimiston henkilöstö on osallistunut/osallistuu.

1) VIRALLISESTI ASETETUT TYÖ- JA OHJAUSRYHMÄT HALLINNONALOITTAIN

Valtioneuvosto

- Tietoyhteiskuntaneuvosto
 - Sosiaali- ja terveydenhuollon jaosto
 - Kansallisen tietoyhteiskuntastrategian ohjausryhmä
 - Pääministerin parhaat käytännöt –ryhmä
 - Viestintäkampanja sähköisistä palveluista -yhteistyöhanke

Valtiovarainministeriön hallinnonala

- **Valtionhallinnon tietoturvaluottisuusden johtoryhmä (VAHTI)**
 - Haittaohjelmat
 - Kansainvälinen tietoturvuayhteistyö
 - Peruskäyttäjän tietoturvatyö
 - Riskien arviointi
 - Roskapostin vastaiset toimet
 - Sähköpostin käyttöohje e-mail
 - Sähköinen valvonta ja yksityisyyden suoja
 - Tietoturvaluottisuus valtion viranomaisten prosesseissa
 - Tunnistus- ja käyttövaltuushallinta
 - Valtion tietoaaineiston luokittelu ja tietoturvaluottisuus
 - Henkilöstöturvaluottisuusryhmä
- **Valtionhallinnon tietoturvatason esitutkimus –hanke**
(VM:n asettama. Hankkeen toimikausi on 19.1.2007 – 31.5.2007)
 - Operatiivinen ohjausryhmä
 - Seurantaryhmä
 - Hankeryhmä

Valtioneuvoston tietohallintoyksikkö, Suomi.fi -toimitus

- Suomi.fi –palvelun yhteyshenkilöverkosto
 - Laki ja oikeus –verkkotoimitus

Liikenne- ja viestintäministeriö

Kansallinen tietoturvaluottisuusasioiden neuvottelukunta

- Sähköisen viestinnän tietosuojadirektiiviryhmä
- Kansallinen tietoturvapäivä –hanke
 - Iso työryhmä
 - Sisältöryhmä
 - Viestintäryhmä
- Biometrinen tunnistamisen turvaluottisuus ja yksityisyyden suoja –työryhmä
- Tietoturvaluottisuuslainsäädännön vaikutusten arviointi –ryhmä
- Viestintäasiain neuvottelukunta
- Sähköisen viestinnän tunnistamistietojen tallettamistyöryhmä
- Sähköisen viestinnän tietosuojalain toimeenpanon seurantaryhmä

Oikeusministeriö

Luottotietolainsäädännön uudistamisryhmä

- OM:n hallinnonalan tietoturvaa selvittävä työryhmä
- Poliisi- ja rikosoikeudellinen yhteistyö – alajaosto (toimii v. 2006 SM:n edustajan johdolla)
- Oikeusministeriön PALVO-hankkeen toteutukseen liittyvä käyttöönottoavast. ryhmä (taloushallinnon ja henkilöstöhallinnon palvelujen keskitettyä ulkoistamista)

Sisäasiainministeriö

- Henkilötietojen käsittelystä poliisitoimessa annetun lain (761/2003) tarkistamiseksi 18.5.2006 asetettu työryhmä
- Biometrian käyttöönotto työryhmä
- Väestötietolain uudistamista koskeva työryhmä
- Schengen-evaluointi (uusien jäsenmaiden EU-tarkastus. Suomella puheenjohtajakaudella vetovastuu)
- SIS II valmistelu –ryhmä
- Maistraattien tietosuojayhteistyön kehittämisen ohjausryhmä

Harmaan talouden ja talousrikosten torjuntaan liittyvän viranomaisyhteistyön kehittämiseen tarvittavia lainsäädäntömuutoksia valmisteleva työryhmä

Sosiaali- ja terveysministeriön hallinnonala

- Työsuhdeasiain neuvotteluryhmä/toimikunta
- Sähköisten potilasasiakirjojen toteuttamisen ohjausryhmä
- Saumattoman palveluketjulin jatkovalmistelu –ryhmä
- Sähköisen lääkemääräyskokeilun ohjausryhmä
- Sosiaali- ja terveydenhuollon asiakastiedon sähköistä käsittelyä koskeva laki – ja potilasasiakirja-asetus- työryhmä
- Tietoteknologian käytön edistäminen sosiaalihuollossa-hanke/asiakastietojärjestelmäryhmä
- Terveydenhuollon ammattihenkilöiden keskusrekisterin julkinen osa -työryhmä

Työministeriö

- Työministeriössä toimiva työelämän tietosuojalakiin liittyvä alkoholitestausryhmä
- Työelämlain ohjausyhteistyöryhmä
- MERA-projektin kansallinen työryhmä
(MERA = Making Equality a Reality with Adequate Data)

Opetusministeriö

- Kansallisarkiston asettama tallennusaika-työryhmä
- Oppilashuoltoryhmä/lainsäädännön uudistamishanke

Rekisteripooli = Suomessa perusrekistereitä pitävien viranomaisten yhteistyöelin

- Rekisteripoolin asettama tietosuojajaosto (RESSU)
- Rekisterit auki! –tapahtuman suunnitteluryhmä

Ulkoasiainministeriö

- Ulkoasiainministeriön passi- ja viisumiyksikön työryhmä

Viestintävirasto

- Sähköisen viestinnän Telcosec-ryhmä Viestintävirastossa
- Viestintähallinnon neuvottelukunta
- Viestintäverkkojen tekniset viranomaisvaatimukset
- Sähköisen viestinnän tietosuojalain viestintäryhmä
- Digi-TV-Tekniikka –työryhmä

2) MUUT VIRALLISESTI ASETETUT TYÖ- JA OHJAUSRYHMÄT

- Vapaaehtoisen puhelin- ja verkkoauttamisen eettinen neuvottelukunta (PuhEet)

Sosiaali- ja terv.huolto

- DUODECIM: käypä hoito –ohjausryhmä

3) EPÄVIRALLISET TYÖ- JA OHJAUSRYHMÄT

3a) TIETOSUOJAVALTUUTETUN JOHDOLLA TOIMIVAT RYHMÄT

- Terveydenhuollon ohjausryhmä (TELLU)
- Opetustoimen ohjausryhmä (OTTO)
- Sosiaalihuollon ryhmä (SOHVI)
- Kansallinen kansainvälisten tietosuoja-asioiden ryhmä

3b) MUITA RYHMIÄ JA YHTEISTYÖTAHOJA

- Yksityisen terveydenhuollon käytännesääntöryhmä (projekti)
- Kiinteistöalan ohjaus- ja käytännesääntöryhmä (projekti)
- Yhteistyöryhmä patentti- ja rekisterihallituksen yhdistysrekisteritoimiston kanssa (projekti)
- Tietojärjestelmien tarkastus ja valvonta ry (Suomen osasto)
- Työvoiman palvelukeskusten rekisterinpito- ja suostumusmenettelyt (Työministeriö, Suomen Kuntaliitto, TSV)
- Viestintäviraston ja tietosuojavaltuutetun toimiston yhteistyö
- Kuluttajaviraston ja tietosuojavaltuutetun toimiston yhteistyö

Tietoliikenteen ja tietotekniikan keskusliitto FiCoM ry

- Teleoperaattorit
- Tietoliikennealan tietosuojaryhmä (TERTTU)

Teleforum: Mobiilipalvelujen tarjoajien kokoontumisia

Oikeusinformatiikan instituutin "Telekuuntelu muutoksessa" -tutkimushanke (projekti). Alkanut 18.1.2007 Lapin yliopistolla

Suomen suoramarkkinointiliiton (SSML) kanssa tehtävä yhteistyö

Tietosuoja-lehti

- toimitusneuvosto
- toimituskunta

Oikeusministeriön julkaisujärjestelmän uudistamisryhmä

4) KANSAINVÄLINEN YHTEISTYÖ

Tietosuojadirektiivin 29 artiklan mukainen tietosuojan valvontaviranomaisten yhteistyöryhmä Poliisialan sopimukseen liittyvät toimielimet

- Europol-sopimuksen mukainen yhteinen valvontaelin
- Europolin valvontaelimen keskuudestaan asettama muutoksenhakuelin
- Schengen-sopimuksen mukainen yhteinen valvontaelin

EU:n tullitietojärjestelmän edellyttämä valvontaelin

Euroopan unionin esittelijäkokous (Case handling workshop)

EU:n haitallisen sähköisen viestinnän valvontaviranomaisten verkosto CNSA Pohjoismainen tietosuojavaltuutettujen yhteistyöryhmä